CATONIS

DISTICHA MORALIA

Annotationibus quibuſdam Antonij Nebriſſenſis illuſtrata.

Dicta Sapientum.
Mimi Publiani.
Iſocratis Parenæſis.
Chriſtiani Militis inſt[illegible]
Per Eraſmū Roterodamum.

ANNO. M. D. LIII.

Imperiali cum priuilegio.

AD PERQVAM REVERENDVM Patrem ac clęmentissimum Dñm. D. Ioannem Fonsecam Archiep. scopum Rosaneñ. ac perinde Episcopũ Burgeñ. Aelii Antonij Nebrissensis Historiographi Regij castigationes q̃dam in libellos quos appellant minores. Fœliciter incipiũtur.

Vide, quam sim laboris minime recusans Pater clæmentissime: vt qui profestis diebus professione duplici Salmaticeñ. academiæ sim distractus: qui ferias omnes ad scribendas Principũ nostrorum res gestas cõsecrarim: Admonitus tamen ab Arnaldo Guillelmo typicę artis egregio artifice: vt libellos quosdam, in quibus post artis grammaticæ prima erudimenta consueuerunt pueri ad latinas literas initiari, castigarem, castigatosq; officinę suę chalcographis imprimendos traderem: nihil mihi indulsi, quin homini preclare de me merito & amplitudinis tuæ clienti obseruantissimo morem gererem. Itaq; succisiuis quibusdam horis, quas otio meo reseruauerã: percurri opuscula illa: quę diu fuerãt, vel librariorũ negligẽtia, vel potius pręceptorum ignorantia deprauata. Dispunxi, quę redũdabãt, induxi: quę defuerãt restitui in suũ ordinem, quæ fuerant inuersa. Deniq; omnes clausulas per cõmata & cola ecclesiastico more distinxi. Sed dices tu fortasse Pater amplissime. Quid attinet ad me tuus iste labor? Quod ad eruditionem tuam spectat: nihil profecto: Quod ad sacrificulos sacerdotesq; tuos: quorum innumere multitudini præsides, quibus per te consultum esse oportet, q̃ plurimum. An non ad summum sacerdotem pertineat discernere, qui libri, & quales, & a quibus: & quomodo sint legendi? Sed his de rebus alias sum pluribus cum amplitudine tua cõmẽtatus, atq; si dederis tempus locumq;, pluribus agam, Nunc ad rem descendo. Libellus, qui sub inscriptione Catonis, vel sub incerti autoris titulo inter puerorum man⁹ vulgo circunfertur: cuiuscunq; tandem is sit, continet profecto materiam religiosam & quę ad componendos ętatis illius mores plurimum conducat, cõstatq; satis venusto: neq; cõtẽnendo generis versu. Atq; vtinã quęmadmodum hoc opus grãmaticorum omnium consensu

quodam incredibili paſſim receptum:vt prima literarum eru-
dimenta intrantibus ab eo enarrandi exordiũ tradant: ita oẽs
cõiurarent in excidium perniciemq́ illiꝰ,quod inſequitur ope-
ris ſub honeſto & magna pollicenti indice:de cõtemptu mun-
di. Nam Floretus, & Quinq́ claues, & Menſæ doctrina,&
huiuſmodi literarum quiſquilię,non modo legendas,ſed ſi for
te in manus inciderint:lacerandas,aut igni ſubijciendas,aut in
myropolia, vnde cuculi fiant, mittendas cenſeo. Magiſtra-
tuſq́ noſtros demiror:cũ in ſcholarum ſtructuris,diligendaq́
materia & architectis,cęteriſq́ opificibus tam ſint diligentes:in
eo,quo potiſſimum res literaria conſtat:carodæo quodã ſom
no indormiant:vt neq́ quid legendum,neq́ quid abigendũ
ſit ab ſcholis curẽt:ſinantq́ profeſſorum arbitrio:vt pro libidi
ne ſtulticiam ſuam perdoceant. Subitq́ animum meum fre-
quenter quędam puerorum noſtrorum commiſeratio:qui tẽ-
pora ſua coguntur inſumere in illis operibus:quę non modo
non ediſcenda,ſed fugienda execrandaq́ ſunt. Pudet me ex-
terarum gentium:non dico nunc Italorum:qui iure ſibi vindi
carunt:vt ſoli bonorum artium cultores habeantur;ſed Gal-
lorum,Germanorũ,Saxonum,Dalmatarum: qui nos iã hoc
nomine ſubſannant:ludibrioq́ habent:quod has nugas inter
nos verſari patiamur.neq́ id tantum in vicis,caſtellis, munici-
pijs:ſed in vrbibus quoq́,& in media luce pulcherrimi huius
noſtri gymnaſij:in quo ignauiſſimus quiſq́ audet palam deli
ramenta ſua,vel ab alijs accepta ꝓfiteri.Quin potius ſi qđ lite
rarum portẽtum vſquam cõcipitur:hic parturitur, hic ędıtur,
hic educatᷣ. Sed hęc alio in loco deplorabũtur cõmodius. nũc
ad Catonẽ redeamus.Sũt in libello illo cõplura,ꝗ propter anti
quitatũ ignorantiã perperã a pręceptoribus enarrari cõſueue
runt.Quale eſt diſtichon illud in quo plęriq́ omnes herent.
Rem tibi quam noſcis aptam dimittere noli:
Fronte capillata poſt hęc Occaſio calua.

Omitto nũc enarratorũ inſomnia:quibꝰ ſeipſos infœliceſq́
diſcipulos torquẽt:ꝗ̃ ſint friuola,inania, neq́ ſatis cohęrẽtia:
ex ſequẽtibꝰ aparebit. Sed ꝓ huius diſtichi expoſitiõe aduertẽ
dũ:qđ apud græcos fingebatᷣ deus ꝗ vocaretᷣ Ceros:effingeba
turq́ puer in prima ętatis pubertate:vnde dicta eſt euceria:quã

Cicero in quarto de finibus interpretatur opportunitatẽ: hanc Ausonius poeta Burdegalẽsis occasionẽ sexu muliebri vocat: de qua extat illius epigrãma luculẽtum: qđ libuit hoc in loco apponere, qm̃ ex eo apertissime liquet distichi nostri sensus.

Cuius opus? Phidię: qui signum palados eius,
 Quiq; Iouem fecit, tertia palma ego sum.
Sum dea, quę rara, ac paucis Occasio nota.
 Quid rotulę insistis? stare loco nequeo.
Quid talaria habes? volucris sum. Mercurius quæ
 Fortunare solet: trado ego cum volui.
Crine tegis faciem? agnosci nolo, sed heus tu
 Occipiti caluo es? ne tenear fugiens.
Quę tibi iuncta comes? dicat tibi, dic rogo, quę sis?
 Sum dea: cui nomen nec Cicero ipse dedit,
Sum dea, quæ facti, non factiq; exigo pœnas,
 Nempe vt pœniteat: sic Metanœa vocor.
Tu modo dic; quid agat tecum? si quando volaui,
 Hæc manet: hanc retinent: quos ego preterij.
Tu quoq; dum rogitas, dum percontando moraris,
 Elapsam dices me tibi de manibus.

Cuius epigrãmatis sensus hic est. Erat occasionis simulachrũ in media via ex ęre, siue ex alia materia expssum: qđ intuẽs quispiam ex pretereuntibus: querit ab eodem. Cui⁹ opus es? id est, quis artifex effinxit te? Cui simulachrũ respondet: Phidię. sub audi, sum opus. Qui fecit signũ, id est, statuã. vnde sigillũ parua statua. & sigillaria locus Romę vbi statuæ vẽdebant Pallados, mineruę: & ei⁹ phidię, qui fecit Iouẽ. Plinius libro. xxxiiij. Phidias preter Iouem olympium, quẽ nemo emulatur: fecit ex ebore. Mineruã athenis. Tertia palma ego sum i. tertiũ opus quo Phidias de cęteris opificibus victoriã cum laudem reporta uit. Quę rara & paucis nota, quia rerum gerendarum oppor tunitas & occasio raro contingit: & a q̃ paucissimis cognoscit. Quid rotulę insistis? innitebatur occasio summis pedum digitis rotulæ hoc est, pilę. quia figura nulla est ad motum aptior. Ita q; petit viator cur tã lubrico loco pedum digitos fixerit: ad quod occasio respondit: se nunq̃ aliquo in loco perstare diu cõ sueuisse Quid talaria habes? erant talaria alę: quas Mercurius

legationem aliquam deorum obiturus pedibus aptabat: quo citius mandata volãs perageret. Vergilius. iiij. eneidos ac primum pedibus talaria nectit aurea. Itaq; viator quęritur in pedibus alas habeat. Cui occasio respondet: quod est volucris; citoq; pertransiens. Mercurius q; aliud quoq; dicit se habere qđ est sibi cum mercurio commune; idq; est, qđ potest cui volit dare lucrum: vnde & mercatorum pecularis deus est Mercurius: atq;(vt Plautus ingt in Amphitryone) mercimonijs emũdis vẽdundisq; praeest: quae solet fortunare. i. per fortunam prosperã dare. Persius. Mercuriũq; accersis fibrada fortunare penates. i. fortunatos esse. Trado ego cum volui: quia re vera omne mercatorum negocium occasione atq; oportunitate constat: ex q bus lucrum, aut dãnum sequitur. Crine tegis faciem? subaudi cur. nã interrogat cur frontem crinibus obumbret. Ad quod occasio respõdet: quod id facit, ne agnoscat, quia vt supra dixit, paucis nota est. Occipite caluo es? subintelligendũ quoq; cur. Interrogat enim cur habeat occiput. i. partem capitis posteriorem de caluatam, vbi solent esse copiosi crines: cũ pſertim illos habeat ppensiores in fronte quę cõsueuit esse nuda: ad qđ occasio respondet, ne cũ fugiã, quia officiũ meũ est, nũq; eodem in loco pmanere: ne ijs a qbus fugio relinquã ansas: ex qbus possint me cõprehẽdere, atq; subinde retinere. Quę tibi iũcta comes? vbi occasionis imago erat: apponebat & signũ pœnitẽtię q grę ce dicit metanœa. Interrogat itaq; curiosus ille viator: q̃ sit ille q accedit occasioni q̃si comes. Ad qđ occasio rñdet. a comite sua potius q̃ ad se id q̃ri debere: vnde subdit. Dicat tibi. i. pete ab illa & dicat tibi qđ a me petis. Dic rogo q̃ sis? viator & de noie & de officio q̃rit: ad qđ vtrũq; metanœa rñdet. Sũ dea nã hęc oia quę mortalibus cõtingunt ab antiquis illis gręcis & latinis pronuminibus colebãt. cui Cicero. nescio an vſpiã Cicero pœnitẽtię vtat noie. Quę facti & nõ facti. q a pœnitentia sequit ex vtroq;: vel qđ nõ intellecta tẽporis opportũitate aliqd fecimus: vel facere omisimus. Exigo pœnas. i. punio vtrosq; qui aduersa occasione aliquid fecerũt, aut nõ fecerũt. Nẽpe vt pœniteat. i. quia illos fecisse aut non fecisse pœnitet: in hoc punio illos, & sic vocor metanœa. qđ(vt diximus) interpretatur pœnitẽtia; a metaneo: qđ est pœniteo: si latine sic dici possit. Tu mõ dic quid agat tecum?

Plautus
Persius.

querit rursus ab occasione viator:que societas aut cōmunicatio possit esse inter deas tam dispares: vt altera iuxta alteram ponatur. Ad quod occasio respondet .s. quando volaui quia dixerat supra, quod habebat talaria: & q̄ erat volucris: Hec manet, ad puniendū scilicet, eos qui non sunt vsi fœliciter occasione: vnde sequitur, hāc retinent: scilicet pœnitētiā facti & nō facti. Quos ego pterij .i. reliqui: & quibus non fui propitia. Tu quoq̄, sensus est, o spectator qui forte hoc tēpore qd' interrogādo perdis aliqd. qd' eras facturus, fortasse occasionem amittes. quādo deinde pœnitentia sequatur, dices me elapsam esse manib⁹. i. fugisse te, vt non faceres, qd' potuisses suo tēpore atq̄ oportune fieri. Iā pfecto intelligis o lector in quo sensu accipiendum sit, quod pseudo Cato dicit. Rē tibi quā noscis aptā. i. esse tibi acōmodā & vtilē. noli dimittere .i. statim arripere. ne occasio elabatur. & subdit, quia occasio est capillata frōte. i. qd' Ausonius dixit. Crine tegis faciē, vt scilicet a paucis agnoscatur, & post hec. a. in parte posteriori, hoc est occipitio, est calua, hoc est ne ex crinibus comprehendi possit, cū effugit semel. Confer nunc obsecro cū superioribus nugas, quas isti blacterāt, & tenebras, quibus inuoluūt ea, q̄ sunt clara & ipsa luce splendidiora. Sed neq̄ soli grammatici in hac parte peccāt, sed etiā seuerioris disciplinę pfessores in errore pari versant, imo fortasse maiori quāto maius accipiūt detrimētū ex ignoratione rerū q̄ verborū. vt quod in ipso statim pœmio Aphorismorū Hipocratis legitur. Vita breuis. ars longa. tempus acutū, sic enim perperā vertit interpres, p eo quod esse debuit occasio preceps. Nam quid ineptius dici potuit, q̄ tēpus acutum afferre aliquid difficultatis medicinę studioso. Atq. Theodorus gaza, & Laurentius Laurentianus sic verterūt occasio pceps, quoniā opportunitas dādę potionis, capiendi cibi, detrahēdi sanguinis breui momento pterlabitur, neq̄ facili cognosci potest, & de occasione satis.

Si deus est animus.

IN eiusdem operis limine distichon illud positum vulgo non exponitur recte neq̄ ex mente autoris. Si, hic non dubitantis est. sed ratiocinātis. Cū dicūt, qd' deus est animus quomō & Platonici dicūt deū esse mūdi animā. aut quomodo literę sacrę dicūt, qd' deus est spūs. Sed e diuerso potius, qd' animus nr̄ est de

us. hoc est diuinus, siue vt quidã dixerunt, q̃dã dei portio. Est aũt huius carminis sensus ex sexto Ciceronis libro de republica ad verbũ deliniatus. Vbi Paulus emilius in sõnis Scipionem aphricanũ minorē his verbis alloquitur, sic habeto te non esse mortalē, sed corpus hoc: neq; enim tu is es: quē forma ista declarat, sed mens cuiusq; est quisq;, nõ ea figura: quę digito monstrari potest. Deum te igitur scito esse: si quidē est deus, qui viget, qui sentit, qui meminit, qui prouidet. Et post multa, quę de animi immortalitate scribit: ilico subiungitur, hunc tu exerce optimis in rebus: quod tãtũ valet: quãtũ id q̃d Cato noster dixit. Hic tibi p̃cipue sit pura mente colendus, id est exercendus, sic terra dicitur coli & artes omnes. Exercendus itaq; & colendus animus est virtutũ studio, quę citra laborē acquiri nõ possunt. iuxta illud Hesiodi. Sudorem posuere dei virtutis ad arcē. vnde statim seq̃tur. Plus vigila sēper &c. Quod vero interponendo dixit, nobis vt carmina dicunt, pleni sunt huius sentētię poetarum libri. Vergilius. Igneus est animis vigor & cœlestis origo, et Ouidius. Est deus in nobis, & illud eiusdē. Sunt quidã, qui nos numen habere putant et, et Iuuenalis sensum a cœlesti dimissum traximus arce. Et illud Arati poetę: q̃d Paulus apostolus citat disputans in Arepago, nos inquit genus dei sumus: quẽadmodũ quidam vestrorum poetarum dixerunt. Esse autem Aratũ, q illud hemistichiõ scripsit: diuus Hieronymus testatur. Cicero Vergili. Ouidiu. Iuuena. Aratus. Paulus. Hierony.

Leges cupiunt vt iure regantur.

In distichio illo eiusdem operis.

Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato.

Ipsę etiam leges cupiunt: vt iure regantur.

Subest reconditus quidē sensus, nec tam vulgaris q̃ isti interpretantur. Est autem huius cęsi sententia, quod leges scriptę, q̃ promulgantur vt vniuersum obseruentur, & eo nomine iustę sunt: volũt quandoq; corrigi a iure animato: hoc est a bono & ęquo iudice: qui ab Aristotele epijces dicitur, & ipsa ęquitas & bonitas, quę epijcia vocatur, ab eodē & correctio legis dicitur epicin ex ęquitate cũ bonitate legem interpretari, non sequendo iuris rigorem: quod idem autor vocat acribodicæõ, hoc est ius districtum & asperum. quod lex prima fronte percipere videtur: sed quod legislator ipse qui legem tulit: si adesset vtiq; Aristot

censeret. Itaq; non simpliciter est idem equitas & bonitas, quod iusticia est: neq; id bonum & equum quo iustū; sed neq; sunt tamen genera diuersa. Nam & ęquū & bonum quodāmodo iu-

rentius. stū est: nō quidē scriptū: sed quemadmodū diximus ab animato iure inductū: Cum itaq; Terētius in adelphis scribit: nō necesse

natus. habeo omnia pro meo iure agere: ius in priori illa significatione accipit. vbi Donatus. Ius (inquit) est quod omnia recta & inflexibilia exigit. Cum vero dicit autor quod ipse leges cupiunt vt iure regantur: de emendatione legis intelligendum est. In quo etiam sensu accepit iuris consultus in titulo de iustitia & iure. Ius (inquit) est ars boni & equi cuius merito quis nos sacerdotes appellat. Neq; est aliud bonum & aliud ęquū qd' Accursius eo in loco putat: sed quēadmodū natura coniunctæ sunt: ita & a græcis vno appellatur nomine vtrūq; hoc est) epijces: cui ꝙ apud latinos vnum non est inuentum: duo sunt excogitata: quæ illud representarēt: hoc est (ęquū & bonum) quod est scripti iuris (vt isti nunc loquūtur) quoddā temperamentum Nam a latinis summum ius appellatur: potius quam strictum aut rigidum: quod dicimus ab Aristotele vocari acribodicæum. Terentius in heautō, verum illud Chreme dicunt: ius summum sæpe

gentius. summa malicia est. Cicero in primo de officijs. Existunt etiam sępe iniurię calumnia quadam & nimis callida iuris interpretatione: ex quo illud summum ius summa iniuria factum est, iam tritum sermone prouerbium. Idem pro Cecina. non minus laborat Cecina ne summo iure egisse ꝗ ne certum ius obtinuisse videatur. Columela in. i. de rusti. summum ius antiqui sūmā crucem putabant. Vitium autem hoc: quod leges iure animato corrigi debeant: non tam ipsius legis (ait) legislatoris. ꝗ

umela. ipsius materia natura cōtingit: quę ita est variabilis: vt nulla certa quadā ratione prouideri possit. Quod igitur deest legi iudicio boni & ęqui viri suplendum relinquitur.

LIBELLVS

Qui inscribitur Cato de præceptis vitæ communis.

CVM animaduerterem quã plurimos homines grauiter errare in via moꝝ: succurrendum & consulẽdum opinioni eoꝝ fore existimaui: maxime vt gloriose viuerent, & gloriam contigerent. Nunc te fili charissime docebo, quo pacto mores tui animi cõponas. Igitur ita legito mea p̄cepta, vt intelligas. Legere enim, & nõ intelligere: negligere est.

Itaq; deo supplica.
Parentes ama.
Cognatos cole.
Datum serua.
Foro te para.
Cum bonis ambula.
Ad cõsiliũ ne accesseris, antequam voceris.
Mundus esto.
Saluta libenter.
Cede maiori.
Mutuum da.
Cui des videto.
Magistrum metue.
Verecundiam serua.
Rem tuam custodi.
Diligentiam adhibe.
Familiam cura.
Conuiua raro.
Quod satis est dormi.
Coniugem ama.
Iusiurandum serua.
Vino te tempera.
Pugna pro patria.
Nil temere credideris.
Meretricem fuge.
Liberos erudi.

Blandus esto.
Irasci ab re noli.
Neminem irriseris.
In iudicium adesto.
Existimationem retine.
Iracundiam tempera.
Esto ad pretorium.
Disce literas.
Consultus esto.
Benefacito bonis.
Ne esto maledicus.
Virtute vtere.
Trocho lude.
Aleas fuge.
Tu te consule.
Nil temere credas.
Parentes patienter vince.
Minorem ne contempseris.
Nil arbitrio virum feceris.
Patere legem quã ipse tuleris.
Beneficij accepti memor esto.
Miserum noli irridere.
Minime iudica.
Alienum noli concupiscere.
Illud stude agere qđ rectũ est.
Amorem libenter ferto.

SI deus est animus: nobis vt carmina dicunt:
Hic tibi præcipue sit pura mente colendus.
Plus vigila semper ne somno deditus esto,
Nam diuturna quies vitijs alimenta ministrat.
Virtutem primam esse puto compescere linguam.
Proximus ille deo est, qui scit ratione tacere,
Sperne repugnando tibi tu contrarius esse.
Conuenit nulli, qui secum dissidet ipse.
Si vitam inspicias hominum: si denicꝫ mores:
Cum culpent alios, nemo sine crimine viuit.
Quę nocitura tenes (quamuis sint chara) relinque,
Vtilitas opibus preponi tempore debet.
Constans & lenis (vt res expostulat) esto,
Temporibus mores sapiens sine crimine mutat.
Nil temere vxori de seruis crede querenti.
Sæpe etenim mulier: quem coniunx diligit odit.
Cumqꝫ mones aliquem: nec se vellet ipse moneri:
Si tibi sit charus: noli desistere cœptis.
Contra verbosos noli contendere verbis.
Sermo datur cunctis: animi sapientia paucis.
Dilige sic alios: vt sis tibi charus amicus.
Sic bonus esto bonis, ne te mala damna sequantur.
Rumores fuge, ne incipias nouus autor haberi.
Nam nulli tacuisse nocet: nocet esse loquutum.
Rem tibi promissam: certo promittere noli.
Rara fides ideo: quia multi multa loquuntur.
Cum te aliquis laudat: iudex tuus esse memento.
Plus alijs de te: q̄ tu tibi, credere noli.
Officium alterius; multis narrare memento.
Atqꝫ alijs cum tu benefeceris, ipse sileto.
Multorum cum facta senex & dicta recenses.
Fac tibi succurrant: iuuenis quę feceris ipse.
Ne cures si quis tacito sermone loquatur.
Conscius ipse sibi: de se putat omnia dici.

do est.
um⁹ nr̄
deus.
mina.i.
tę. hic
cet ani-
s sit co-
dus.
ssidet .i.
cordat.
poribus
uia sapiē
st muta
consiliū
oribusqꝫ
endum.
uus au
sczalicu
nouita-
dissemi
or.
ciū. be
cium.

Cum fueris fœlix:quæ sunt aduersa caueto,
Non eodem cursu respondent vltima primis.
Cum dubia & fragilis sit nobis vita tributa,
In mortem alterius spem tu tibi ponere noli.
Exiguum munus cum det tibi pauper amicus:
Accipito placide,& plene laudare memento.
Infantem nudum cum te natura creauit,
Paupertatis onus patienter ferre memento.
Ne timeas illam,quæ vitæ est vltima finis.
Qui mortem metuit,quod viuit,perdit id ipsum.
Si tibi pro meritis nemo respondet amicus,
Incusare deum noli:sed te ipse coerce,
Ne tibi quid desit:quæsitis vtere parce.
Atq;,quod est,serues,semper tibi deesse putato.
Quod præstare potes:ne bis promiseris vlli.
Ne sis ventosus dum vis bonus ipse videri.
* Qui simulat verbis:nec cor est fidus amicus,
Tu quoq; fac simile:sic ars deluditur arte.
* Noli homines blando nimium sermone probare.
Fistula dulce canit:volucrem dum decipit auceps.
Cum tibi sint nati:nec opes:tunc artibus illos
Instrue,quo possint inopem defendere vitam.
Quod vile est carum:quod carum vile putato.
Sic tibi nec cupidus:nec auarus nosceris vlli.
* Quæ culpare soles,ea tu ne feceris ipse.
Turpe est doctori:cum culpa redarguit ipsum.
* Quod iustum est petito,vel quod videatur honestum.
Nam stultum est petere,quod possit iure negari.
* Ignotum tibi noli præponere notis.
Cognita iudicio constant,incognita casu.
Cum dubia incertis versetur vita periclis,
Pro lucro tibi pone diem quicunq; laboras.
* Vincere cum possis,interdum cede sodali.
Obsequio quoniam dulces retinentur amici.
Ne dubites cum magna peras impendere parua.
His etenim rebus coniungit gratia charos.

Litem inferre caue; cum quo tibi gratia iuncta est.
Ira odium generat; concordia nutrit amorem.
Seruorum ob culpas cum te dolor vrget in iram;
Ipse tibi moderare; tuis vt parcere possis.
Quem superare potes interdum vince ferendo.
Maxima enim morum semper patientia virtus.
Conserua potius quæ sunt iam parta labore.
Cum labor in damno est; crescit mortalis egestas.
Dapsilis interdum notis charis & amicis.
Cum fueris fœlix, semper tibi proximus esto.

LIBER SECVNDVS.

Telluris si forte velis cognoscere cultus:
Vergilium legito, quod si mage nosse laboras,
Herbarum vires: Macer tibi carmine dicet,
Si romana cupis & punica noscere bella:
Lucanum queras, qui Martis prelia dixit,
Si quid amare libet, vel discere amare legendo:
Nasonem petito. Sin autem cura tibi hæc est,
Vt sapiens viuas: audi, quę discere possis:
Per quę se motum vitijs deducitur æuum,
Ergo ades: & quę sit sapientia, disce legendo.
Si potes, ignotis etiam prodesse memento.
Vtilius regno, meritis acquirę amicos.
Mittere arcana dei: cœlumq; inquirere quid sit:
Cum sis mortalis, quę sunt mortalia cura.
Linque metum lœthi; nam stultum est tempore in omni.
Dum mortem metuis: amittere gaudia vitæ.
Iratus de re incerta contendere noli.
Ira impedit animum, ne possis cernere verum.
Fac sumptum propere; cum res desiderat ipsa.
Dandum etenim aliquid est, cum tẽpus postulat, aut res.
Quod nimium est fugito: paruo gaudere memento.
Tuta mage est puppis; modico quę flumine fertur.
Quod pudeat socios prudens celare memento:
Ne plures culpent id, quod tibi displicet vni.
Nolo putes prauos homines peccata lucrari.

Temporibus peccata latent;& tempore patent.
Corporis exigui vires contemnere noli.
Consilio pollet,cui vim natura negauit.
Quem scieris non esse parem tibi,tempori cede.
Victorem a victo superari sepe videmus,
Aduersus notum noli contendere verbis.
Lis minimis verbis interdum maxima crescit,
Quid deus intendat noli perquirere sorte.
Quid statuat de te,sine te delibérat ipse,
Inuidiam nimio cultu vitare memento.
Quæ si non lędit,tamen hanc suffetre molestum est.
Esto animo forti,cum sis damnatus inique,
Nemo diu gaudet,qui iudice vincit iniquo.
Litis preteritæ noli maledicta referre.
Post inimicitias iram meminisse malorum est.
Nec te collaudes,nec te culpaueris ipse.
Hoc faciunt stulti,quos gloria vexat inanis.
Vtere quæsitis medice,cum sumptus abundat.
Labitur exiguo,quod partum est tempore longo.
Insipiens esto,cum tempus postulat,aut res.
Stultitiam simulare loco,prudentia summa est.
Luxuriam fugito,simul & vitare memento
Crimen auaritiæ,nã sunt contraria famę.
Noli tu quædam referenti credere semper.
Exigua est tribuenda fides,qui multa loquuntur,
Quod potu peccas,ignoscere tu tibi noli.
Nam nullum crimen vini est,sed culpa bibentis.
Consilium arcanum tacito committe sodali.
Corporis auxilium medico committe fideli.
Successus indignos noli tu ferre moleste.
Indulget fortuna malis,vt lędere possit.
Prospice qui veniunt,hos casus esse ferendos,
Nam leuius lędit,quicquid preuidimus ante.
Rebus in aduersis animum submittere noli.
Spem retin e,spes vna hominem nec morte relinquit.
Rem tibi,quam noscis aptam,dimittere noli.

Fronte capillata post hæc Occasio calua est.
Quod sequitur specta, quodque eminet ante videto.
Illum imitare deum, partem qui spectat vtranque,
Fortius vt valeas, interdum parcior esto.
Pauca voluptati debentur, plura saluti.
Iudicium populi nunquam contempseris vnus.
Nec vni placeas, dum vis contemnere multos.
Sit tibi precipue (quod primum est) cura salutis.
Tempore ne culpes: cum sis tibi causa doloris.
Somnia ne cures, nam mens humana, quod optat,
Dum vigilat, sperat, per somnum cernit idipsum.

LIBER TERTIVS.

HOc quicunque velis carmen cognoscere Lector,
Hæc præcepta feras, quæ sunt gratissima vitæ.
Instrue preceptis animum, nec discere cesses.
Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.
Commoda multa feres, sin autem spreueris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.

CVm recte viuas, ne cures verba malorum,
Arbitrij nostri non est, quid quisque loquatur.
Productus testis, saluo tamen ante pudore:
Quantuncunque potes, celato crimen amici.
Sermones blandos, blęsosque vitare memento.
Simplicitas veri sana est, fraus ficta loquendi.
Segniciem fugito; quæ vitæ ignauia fertur.
Nam cum animus languet, consumit inertia corpus.
Interpone tuis interdum gaudia curis:
Vt possis animo quemuis sufferre laborem.
Alterius factum aut dictum, ne carpseris vnque.
Exemplo simili, ne de te derideat alter.
Quæ tibi sors dederit tabulis suprema notato.
Augendo serua, ne sis quem fama loquatur.
Cum tibi diuitię superent in fine senectę,
Munificum facito viuas, non parcus amicis.

Vtile consilium dominus ne despice serui,
Nullius sensum si prodest,tempseris vnquam.
Rebus & in censu si non est,quod fuit ante:
Fac viuas contentus eo,quod tempora præbent
Vxorem fuge ne ducas sub nomine dotis,
Nec retinere velis,si cœpit esse molesta.
Multorum disce exemplo;quæ facta sequaris,
Quæ fugias,vita est nobis aliena magistra.
* Quod potes id tentes;opere ne pondere pressus
Succumbat labor,& frustra tentata relinquas.
* Quod nosti factum non recte,noli silere.
Ne videare malos imitari velle tacendo.
Iudicis auxilium sub iniqua lege rogato.
Ipsæ etiam leges cupiunt,vt iure regantur.
Quod merito pateris,patienter ferre memento.
Cumq; reus tibi sis,ipsum te iudice damna.
Multa legas facito,perlectis perlege multa.
Nam miranda canunt,sed non credenda poetæ.
* Inter conuiuas fac sis sermone modestus.
Ne dicare loquax,dum vis vrbanus haberi.
Coniugis iratæ noli tu verba timere,
Nam lachrymis struit insidias,dum fœmina plorat.
* Vtere quæsitis,sed ne videaris abuti.
Qui sua consumunt,cum deest,aliena sequuntur.
Fac tibi proponas mortem non esse timendam.
Quæ bona si non est,finis tamen illa malorũ est.
Vxoris linguam,si frugi est,ferre mementote;
Nãq; malum est,nil velle pati,nec posse tacere.
Dilige non ægra charos pietate parentes.
Nec matrem offendas,dum vis bonus esse parenti.

LIBER QVARTVS.

Securam quicunq; cupis producere vitam:
Nec vitijs lędas animũ,quę moribꝰ obsunt.
Hæc præcepta tibi semper relegenda memẽto.
Inuenies aliquid,quod te vitare magistro.

Alias tra ducere. magistro verbũ est pdoceo.

Despice diuitias,si vis animo esse beatus:
Quas qui suscipiunt,mendicant semper auari.
Commoda naturæ nullo tibi tempore deerunt:
Si contentus eo fueris,quod postulat vsus.
Cum sis incautus,nec rem ratione gubernes.
Noli fortunam,quę non est,dicere cęcam.
Dilige denarium,sed parce dilige formam.
Quem nemo sanctus,nec honestus captat habere.
Cum fueris locuplex,corpus curare memento.
Aeger diues habet nummos,sed non habet vsum.
Verbera cum tuleris discens aliquando magistri,
Fer patris imperium,cum verbis exit in iram.
Res age quæ prosunt,rursus vitare memento:
In quibus error inest:nec spes est certa laboris.
Quod donare potes gratis,concede roganti.
Nam recte fecisse bonis,in parte lucrorum est.
Quod tibi suspectum est,confestim discute,quid sit.
Nãque solent primo, quæ sunt neglecta, nocere.
Cum te detineat Veneris damnosa voluptas,
Indulgere gulæ noli,quæ ventris amica est.
Cum tibi præponas animalia cuncta timere,
Vnum præcipio,hominem plus esse timendum.
Cum tibi præualidæ fuerint in corpore vires,
Fac sapias animo,poteris sic fortis haberi.
Auxilium a notis petito,si forte laboras.
Nec quisquam melior medicus,q̃ fidus amicus.
Cum sis ipse nocens,cur moritur victima pro te?
Stultitia est morte alterius sperare salutem.
Cum tibi vel socium,vel fidum queris amicum:
Non tibi fortuna est hominis:sed vita petenda.
Vtere quæsitis opibus,fuge nomen auari.
Quid tibi diuitiæ prosunt,si pauper abundas?
Si famam seruare cupis (dum viuis) honestam.
Fac fugias animo,quæ sunt mala gaudia vitæ.
Cum sapias animo,noli irridere senectam.
Nam quocũq; sene puerilis sensus in illo est.

Disce aliquid, nam cum subito fortuna recedit:
Ars remanet, vitamq; hominis non deserit vnq;.
Prospicito cunctans tacitus, quid quisq; loquatur:
Sermo hominum mores & celat: & indicat idem.
Exerce studium: quamuis perceperis artem.
Vt cura ingenium, sic & manus adiuuat vsum.
Multum venturi ne cures tempora fati.
Non timet is mortem, qui scit contemnere vitam.
Disce sed a doctis, indoctos ipse doceto.
Propaganda etenim est rerum doctrina bonarum.
Hoc bibe quod possis: si tu vis viuere sanus.
Morbi causa mali est homini quandoq; voluptas
Laudaris quodcũq; palám, aut quodcũq; probaris:
Hoc vide, ne rursus leuitatis crimine damnes.
Tranquillis rebus: quæ sunt aduersa: caueto:
Rursus in aduersis melius sperare memento.
Discere ne cesses: cura sapientia crescit.
Rara datur longo prudentia temporis vsu.
Parce laudato, nam quem tu sæpe probaris:
Vna dies: qualis fuerit: ostendit amicus.
Ne pudeat, quæ nescieris, te velle doceri.
Scire aliquid laus est, culpa est nil discere velle.
Cum Venere & Baccho lis est, & iuncta voluptas.
Quod lautum est animo complectere, sed fuge lites.
Demissos animo & tacitos vitare memento.
Flumen quod placitum est, forsan latet altius vnda.
Cum tibi displiceat rerum fortuna tuarum.
Alterius specta, quo sis discrimine peior.
Quod potes, id tenta: nam littus carpere remis.
Tutius est multo, quám velum tendere in altum.
Contra hominem iustum praue contendere noli.
Semper enim deus iniustas vlciscitur iras.
Ereptis opibus noli mœrere dolendo,
Sed potius gaude, si tibi contingat habere:
Est iactura grauis, quę sunt amittere damnis.
Sunt quędam, quę ferre decet patienter amicum.

Tempora longa tibi noli promittere vitæ,
Nã qđcũq̧ ingrederis sequit̃ mors corporis vmbrã.
Thure deum placa;et vitulum sine crescat aratro.
Nec credas placere dum:cum cęde litatur.
Cede locum læsus fortunæ,cede potenti.
Lædere qui potuit:prodesse aliquando valebit.
Cum quid peccaris;castiga te ipse subinde,
Vulnera dum sanas:dolor est medicina doloris.
Damnaris nunq̃ post longum tempus amicum,
Mutauit mores:sed pignora prima memento.
Gratior officijs quo sis mage:charior esto.
Ne nomen subeas quod dicitur offici perda.
Suspectus caueas:ne sis miser omnibus horis,
Nam timidis & suspectis aptissima mors est.
Cum fueris seruos proprios mercatus in vsus,
Et famulos dicas,homines tamen esse memento.
Quam primum rapienda tibi est occasio prima.
Ne rursus quæras:quæ iam neglexeris ante.
Morte repentina noli gaudere malorum,
Fœlices obeunt:quorum sine crimine vita est.
Cum coniux tibi sit,nec res,& fama laboret,
Vitandum ducas inimicum nomen amici.
Cum tibi contingat studio cognoscere multa:
Fac discas multa,nec cesses velle doceri,
Miraris verbis nudis me scribere versus?
Hęc breuitas sensus fecit coniungere binos.

FINIS.

LIBELLVS EXPLICITVS QVI CATO INSCRIBITVR.

DICTA SAPIENTVM

PERIANDRI CORINTHII.

Omnibus placeto. Bona res quies.
Periculosa temeritas.
Sẽper voluptates sũt mortales, honores aũt immortales.
Amicis aduersa fortuna vtentibus idem esto.
Lucrum turpe res pessima.
Quicquid promiseris, facito.
Infortunium tuum celato; ne voluptate afficias inimicos
Veritati adhereto. Age quę iusta sunt.
Violentiam oderis. Principibus cede
Voluptati tempera. A iureiurando abstine.
Pietatem sectare. Laudato honesta.
A vitijs abstine. Beneficium rp ende.
Supplicibus misericors esto.
Liberos instit ue. Litem oderis.
Sapientium vtere cõsuetudine.
Bonos in precio habeto
Audi quę ad te pertinent. Responde in tempore.
Erobrum fugito.
Pa facito: quorum nõ possis pœnitere.
Ne cui inuideas.
Quod iustum est imitare. Oculis moderare.
Bene meritos honora. Spem foue.
Calumniam oderis. Affabilis esto.
Cum erraris; muta consilium.
Diutinam amicitiam custodi.
Omnibus te ipsum prębe. Concordiam sectare.
Magistratus metue. Ne loquaris ad gratiam.
Ne tempore credideris. Te ipsum ne negligas.
Seniorem reuerere. Mortẽ oppete ꝑpatria.
Ne quauls dere doleas.

Ex ingenuis liberos crea.
Sperato tanquam mortalis.
Parcito tanquam immortalis.
Ne efferaris gloria.
Cede magnis.
Mortalia cogita.
Ne prior iniuriam facias.
Mortuum ne videto.
Consule inculpate.
Arcanum cela.
Oportunitatẽ expectato
Largire cum vtilitate.
Dolorem fuge.
Amicis vtere.
Delecta amicos.

BIANTIS.

Inspeculo te ipsum contẽplare,& si formosus apparebis, age,quę deceant formam.Sin deformis, qđ in facie min⁹ est:id morum pensato pulchritudine.
De numine ne male loquare:quid sit autem ausculta.
Audito multa:loquere pauca.
Prius intellige,& deinde ad opus accede.
Ne ob diuitias lauderis virum indignum.
Persuasione cape:non vi.
Compara in adolescentia quidem modestiam,in senectu te vero sapientiam.

PITTACI MITYLENAEI.

Quę facturus es,ea ne prædixeris:frustratus enim vide ris. Depositum redde.
A familiaribus in minutis rebus læsus feras.
Amico ne male dixeris.
Inimicum ne putes amicum.
Vxori dominare.
Quæ feceris parentibus,eadem à liberis expecta.
Desidiosus ne esto.
Inter amicos ne fueris iudex.
Ne contende cum parentibus,etiam si iusta dixeris.
Ne geras imperium:priusquam parere didiceris.
Infortunatum ne irriseris.
Ne lingua precurrat mentem.
Quę fieri non possunt,caue concupiscas.

Ne festineris loqui. Legibus pare.
Nosce te ipsum. Nequid nimis.
Ante omnia venerare numen.
Parentes reuerere.
Audito libenter.
Voluptatem coerce.
Inimicitiam solue.
Vxorē ducito ex ęqualibus, ne si ex ditioribus duxeris dominos tibi pares: non affines.

CLEOBVLI LINDI.

Ne sis vnquam elatus. Domus curam age.
Libros euolue.
Liberos tibi charissimos ęrudi.
Iuste iudicato. Bonis benefacito.
A maledicentia temperato.
Suspitionem abijcito.
Parentes patienter vince.
Beneficij accepti memento.
Inferiorem ne reijcias. Aliena ne concupiscas.
Ne te ipsum precipites in discrimen.
Res amici diliges: vt perinde serues vt tuas.
Quod oderis: alteri ne feceris.
Ne cui miniteris. est enim muliebre.
Citus ad infortunatos amicos: q̄ fortunatos proficiscere
Lapis auri index: aurum hominum.
Voto nihil preciosus.
Mendax calumnia vitā corrumpit.
Mendacē sodit quisquis prudens ac sapiens.

CHILONIS LACEDAEMONII.

Nosce te ipsum. Ne cui inuideas mortalia
Temperantiam exerce. Turpia fuge.
Tempori parce. Iuste rem para.
Multitudini place. Sapientia vtere
Moribus probatus esto. Ne quid suspiceris.
Oderis calumnias. Ne fueris onerosus.

DICTA SOLONIS ATHENIENSIS.

Deum cole. Parentes reuerere.
Amicis succurre. Nemini inuideto.
Veritatem sustineto. Ne iurato.
Legibus pareto. Cogita, quod iustum est.
Iracundię moderare. Virtutem laudato.
Malos odio prosequitor.

TALETIS MILESII.

Principem honora. Amicos probato.
Similis tui sis. Nemini promittito.
Quod adest, boni cōsulto. A vitijs abstineto.
Gloriam sectare. Vitæ curam age.
Pacem dilige. Laudatus esto apud omnes.
Susurronem ex ædibus eijce.

DICTA SAPIENTVM EX AVSONIO.

PERIANDER.

Nunquam discrepat vtile a decoro.
Plus est sollicitus, magis beatus.
Mortem optare malum, timere peius.
Faxis; vt libeat: quod est necesse.
Multis terribilis: caueto multos.
Si fortuna iuuat: caueto tolli.
Si fortuna tonat: caueto mergi.

BIANTIS CARMINE HEROICO.

Quæ nam summa boni? mens; quę sibi cōscia recti.
Pernicies homini quę maxima? solus homo alter.
Qui diues? qui nil cupiat. Quis pauper? auarus.
Quæ dos matronis pulcherrima? vita pudica.
Quæ casta est? de quo mentiri fama veretur.
Quod prudentis opus? cum possis nolle nocere.
Quod stulti proprium? non posse & velle noceri.

PITTACI CARMINE.

Iambico trimetro.

Loqui ignorabit:qui tacere nesciet.
Bono probari malo:quam multis malis.
Demens superbis inuidet foelicibus.
Demens dolorem ridet infoelicium.
Pareto legi,quisquis legem sanxeris.
Plures amicos re secunda compares.
Paucos amicos rebus aduersis probes.

Cleobuli Carmine Asclepiadeo.

Quanto plus liceat:tam libeat minus.
Fortunæ inuidia est:immeritus miser.
Fœlix criminibus nullis erit diu.
Ignoscas alijs multa:nihil tibi.
Parcit quisq; bonis:prodere vult bonos.
Maiorum meritis gloria non datur.
Turpis sepe datur fama minoribus.

CHILONIS CARMINE CHORIAMbico,ex choriābis trib'& āphibracho, Videt sotadicū.

Nolo minor me timeat:despiciatq; maior.
Viue memor mortis:immemor vt sis salutis.
Tristia cuncta exuperans,aut animo,aut amico.
Tu bene si quid facias,non meminisse fas est.
Grata senectus homini,quæ parilis iuuentæ.
Illa iuuentus grauior:quæ similis senectæ.

SOLONIS CARMINE TROCHAICO

Dico tunc vitam beatam:facta cum peracta sunt.
Par pari iugato coniunx:dessidet,quod impar est.
Non erunt honores vnq; fortuiti muneris.
Clam coarguas propinquum:sed palam laudaueris.
Pulchrius multo parari:quam creari nobilem.
Certa si decreta sors est:quid cauere proderit?
Siue sunt incerta cuncta:quid timere conuenit?

THALETIS VERSV PENTAMETRO

Turpe quid ausurus te sine teste time.
Vita perit,mortis gloria non moritur.

Amare iuueni fructus est:crimen seni.
Anus cum ludit:morti delitias facit.
Amoris vulnus idem qui sanat,facit.
Ad pœnitendum properat:cito qui iudicat.
Amicos res opimę parant:aduersę probant.
Aleator quando in arte est melior:tãto est nequior.
Arcum intensio frangit:animum remissio.

Bis est gratum,quod opus est:vltro si offeras.
Beneficium dare qui nescit:iniuste petit.
Bonum est,fugienda aspicere alieno in malo.
Beneficium accipere;libertatem vendere est.
Bona nemini hora est:vt non alicui sit mala.
Bis enim mori est:alterius arbitrio mori.
Beneficia plura recipit,qui scit reddere.
Bis peccas;cum peccanti obsequium accõmodas.
Bonus animus lęsus grauius multo irascitur.
Bona mors est homini;vitæ quæ extinguit mala.
Beneficium dando accepit:qui digno dedit.
Blanditia non imperio fit dulcis Venus.
Bonus animus nunquam erranti obsequium accommodat.
Beneficium se dedisse qui dicit,petit.
Beneficium sæpe dare,docere est reddere.
Bonitatis verba imitari;maior malicia est.
Bona opinio homini tutior pecunia est.
Bonum tametsi supprimitur:non extinguitur.
Bis vincit,qui se vincit in victoria.
Benignus etiam dandi causam cogitat.
Bis interimitur,qui suis armis perit.
Bene dormit,qui non sentit q̃ male dormiat.
Bonorum crimen est officiosus miser.
Bona fama in tenebris proprium splendorem obtinet.
Bene cogitata si excidunt:non occidunt.
Bene perdit nummos:iudici quum dat nocens.
Bonis nocet,quisquis pepercerit malis.

Quod facturus eris, discere sustuleris,
Crux est si metuas, vincere, quod nequeas.
Cum vere obiurgas, sic inimice iuuas.
Nil nimium, satis est, ne sit & hoc nimium.

SEQVVNTVR MIMI PVBLIANI

Alienum est omne quicquid optando euenit.
Ab alio expectes; alteri quod feceris.
Animus vereri qui scit: scit tuto agredi.
Auxilium humilia firma consensus facit.
Amor animi arbitrio sumitur: non ponitur.
Aut amat, aut odit mulier: nihil est tertium.
Ad tristem partem strennua suspicio.
Ames parentem si æquus est, si alter, feras.
Aspicere oportet, quod possis deperdere.
Amici vitia si feras: facis tua.
Aliena: homini ingenuo: acerua est seruitus.
Absentem lædit: cum ebrio qui litigat.
Amans iratus multa mentitur sibi.
Auarus ipse miserię causa est suæ.
Amans quid cupiat scit: quid sapiat, non videt.
Amans quod suspicatur, vigilans somniat.
Ad calamitatem quilibet rumor valet.
Amor ex tot queri non potest, elabi potest.
Ab amante lachrymis redimas iracundiam.
Aperte mala cum est mulier: tum demum est bona.
Auarum facile capias: vbi non sis idem.
Amare & sapere vix deo conceditur.
Auarus nisi cum moritur: nil recte facit.
Astute dum celatur, se ętas indicat.
Auarus damno potius quam sapiens dolet.
Auaro quid male optes ni viuat diu?
Animo dolenti nil oportet credere.
Alienum nobis: nostrum plus alijs placet.

Bonis nocet:quisquis pepercerit malis.
Bono iustitię:proxima est seueritas.
Bonum apud virum cito moritur iracundia.
Bona turpitudo est:quę periculum indicat.
Bona comparat pręsidia misericordia.
Bonarum rerum consuetudo pessima est.
Beneficium dignis vbi das,omnes obligas.

CRudelis in re aduersa est obiurgatio.
Cauendi nulla est dimittenda occasio.
Cui semper dederis,vbi neges:rapere imperas.
Crudelem medicum intemperans æger facit.
Coniunctio animi:maxima est cognatio.
Cuius mortem amici expectant:vitam oderant.
Cum inimico nemo in gratiam cito redit.
Citius venit periculum;cum contemnitur.
Casta ad virum matrona parendo imperat.
Cito ignominia fit:superbi gloria.
Consilio melius vincas,q̄ iracundia.
Cuiuis dolori remedium est patientia.
Cum vitia prosunt:peccat qui recte facit.
Contemni leuius est,q̄ stultitia percuti.
Comes facundus in via:pro vehiculo est.
Cito improborum læta in perniciem cadunt.
Crimen relinquit vitæ:qui mortem appetit.
Cui plus licet q̄ par est,plus vult q̄ licet.

DIscipulus est prioris posterior dies.
Damnare est obiurgare;cum auxilio est opus.
Diu apparandum est bellum vt vincas celerius.
Dixeris maledicta cūcta,quum ingratū hominē dixeris.
De inimico ne loquare malum,si cogites.
Deliberare vtilia:mora tutissima est.
Dolor decrescit.vbi quo crescat non habet.
Dediscere flere fœminam,est mendacium.

Discordia fit charior concordia.
Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.
Difficilem oportet aurem habere ad crimina.
Dum vita grata est, mortis conditio optima est.
Damnum appellandum est cum mala fama lucrum.
Ducis in consilio posita est virtus militum.
Dies, quod donat, timeas, cito raptum venit.
Dimissum quod nescitur, non amittitur.

ETiam innocentes cogit mentiri dolor.
Etiam peccato recte præstatur fides.
Etiam celeritas in desiderio mora est.
Ex vitio alterius, sapiens emendat suum.
Et deest, & superat miseris excogitatio.
Etiam obliuisci quod scis, interdum expedit.
Ex hominum quæstu, facta fortuna est dea.
Effugere cupiditatem, regnum est vincere.
Exuli, vbi nusquam domus est, sine sepulchro est tãquã mortuus.
Cui nusquã domus est, sine sepulchro est mortuus.
Etiam qui faciunt, odio habent iniuriam.
Eripere telum, non dare irato, decet.
Se denegare patriæ. Exilium est pati.
Etiam capillus vnus habet vmbram suam.
Eheu q̃ miserum est, fieri metuendo senem.
Etiam hosti est æquus, qui habet in consilio fidem.
Excelsis multo facilius casus nocet.

FIdem, qui perdit; quo se seruet in reliquum?
Fortuna cum blanditur, captatum venit.
Fortunam citius reperias; q̃ retineas.
Formosa facies muta commendatio est.
Frustra rogatur, qui misereri non potest.
Fraus est accipere, quod non possis reddere.
Fortuna nimium quẽ fouet, stultum facit.
Fatetur facinus is, qui iudicium fugit.

Fœlix improbitas; optimorum est calamitas.
Feras, non culpes, quod vitari non potest.
Futura pugnant: vt se superari sinant.
Furor fit: lesa sepius patientia.
Ficta cito ad naturam redierint suam.
Fidem qui perdit: nil potest vltra perdere.
Facilitas animi ad partem stultitiȩ rapit.
Fides vt anima: vnde abiit: nunquam eo redit.
Fidem nemo vnquam perdit: nisi qui non habet.
Fortuna obesse, nulli contenta est semel.
Fulmen est: vbi cum potestate habitat iracundia.
Frustra: cũ ad senectã ventũ est: repetes adolescentiam.
Falsum maledictum: maleuolum mendacium est.
Fœminȩ naturam regere: desperare est omnium.
Fer difficilia: vt facilia leuius feras.
Fortuna nulli plus, quam consilium, valet.
Fortuna vitrea est, quȩ cum splendet frangitur.
Feras, quod lædit: vt quod prodest, proferas.
Facit gratum fortuna: quam nemo videt.
Frugalitas miseria est rumoris boni.
GRaue præiudicium est, quod iudicium non habet.
Grauissima est probi hominis iracundia.
Grauis animi pœna est, quem post factum pœnitet.
Grauis animis dubiam non habet sententiam.
Graue est malum omne: quod sub aspectu latet.
Grauius nocet: quodcũq; inexpertum accidit.
Grauior inimic⁹, qui latet sub pectore.
Grauissimum est imperium consuetudinis.
Graue crimen, etiam cum dictum est leuiter, nocet.
HEu quam difficile est gloriȩ custodia.
Homo extra corpus est suum: cum irascitur.
Heu ꝙ est timendus: qui mori tutum putat.
Homo qui in homine calamitoso est misericors:
meminit sui.

Honesta turpitudo est,pro bona causa mori.
Habet in aduersis auxilia,qui in secundis commodat.
Heu quám miserű est lędi ab illo:de quo nõ possis queri.
Hominem experiri multa paupertas iubet.
Heu dolor q̄ miser est,qui in tormento vocē nõ habet.
Heu quám pœnitenda incurrunt homines viuendo diu.
+ Habet suum venenum blanda oratio.
Homo toties moritur,quoties amittit suos.
Homo semper in sese aliud fert,in alterum aliud cogitat.
Honestus rumor,alterum est patrocinium.
Homo nescit,si dolore fortunam inuenit.
Honeste seruit,qui succumbit tempori.
Homo vitę commodatus:non donatus est.
Hęredem scire,vtilius est q̄ quęrere.
Hęredis fletus,sub persona risus est.
Habent locum maledicti crebrę nuptiæ.

INferior horret:quicquid peccat superior
Inimicum vlcisci:vitam accipere est alteram.
Id agas,ne quis tuo te merito oderit.
Inuitum cum retineas:exire incitas.
Ingenuitatem lædis,cum indignum rogas.
In nullum auarus bonus est,in se pessimus.
Inopi beneficium bis dat,qui dat celeriter.
Instructa inopia,est in diuitijs cupiditas.
Inuitat culpam,qui peccatum præterit.
Iucundum nihil est,nisi quod reficit varietas.
Ingenuitas non recipit contumeliam.
Impune peccat in eum,qui peccat ratior.
Ingratus vnus miseris omnibus nocet.
In miseri vita nulla contumelia est.
Inopiæ parua desunt,auaritiæ omnia.
Ita amicum habeas,posse vt fieri inimicum putes.
Inuidiam ferre,aut fortis aut fœlix potest.
In amore mendax semper iracundia.
Inuidia tacite,sed minute irascitur.

Iratum breuiter vites:inimicum diu.
Iniuriarum remedium est obliuio.
Iracundiam qui vincit,hostem superat maximum.
In malis est sperare bonum:nisi innocens nemo solet.
In vindicando criminosa celeritas.
Inimicum q̄uis humilem docti est metuere.
In calamitoso risus etiam iniuria est.
Iudex damnatur,cum nocens absoluitur.
Ignoscere humanum;vbi pudet cui ignoscitur.
In rebus dubijs plurima est audacia.
Illo nocens se damnat,quo peccat die.
Ita crede amico:ne sit inimico locus.
Iratus etiam facinus consilium putat.
Improbe Neptunum accusat,qui iteꝝ naufragiū facit.

Loco ignominiæ est apud indignum dignitas.
Laus vbi noua oritur:etiam vetus admittitur.
Læso doloris remedium inimici dolor.
Leuis est fortuna,cito reposcit,quę dedit.
Lex vniuersis est,,quæ iubet nasci & mori.
Lucrum sine damno fieri non potest.
Lasciuia & laus nunq̄ habent concordiam.
Legem noscens veretur,fortunam innoscens.
Luxurię desunt multa:auaricię omnia.

Malignos fieri maxime ingrati docent.
Multis minatur:qui vni facit iniuriam.
Mora omnis odio est:sed facit sapientiam.
Mala causa est,quę requirit misericordiam.
Mori est fœlicis antequam mortem inuocet.
Miserum est tacere cogi.quod cupis loqui.
Miserrima est fortuna,quæ inimico caret.
Malus est vocandus,qui sua causa est bonus.
Malus vbi bonum se simulat,tunc est pessimus.
Metus cum venit reum habet somnus locum.
Mori necesse est:sed non quoties volueris.

Male geritur,quicquid geritur fortunæ fide.
Mortuo qui mittit munus,nil dat illi,adimit sibi.
Minus est q̃ seruus dominus:qui seruos timet.
Magis hæres fidus nascitur,q̃ scribitur.
Malo in consilio fœminæ vincunt viros.
Mala est voluptas:alienis assuescere.
Magno cum periculo custoditur,quod multis placet.
Mala est medicina:vbi aliquid naturæ perit.
Mala naturæ nunq̃ doctrina indigent.
Miseriam nescire,est sine periculo viuere.
Male viuunt,qui se semper victuros putant.
Maledictum interpretando facies acrius.
Male secum agit æger,medicum qui hęredem facit.
Minus decipitur:cui negatur celeriter.
Mutat se bonitas:quum irrites iniuria.
Mulier quum sola cogitat:male cogitat.
Malefacere qui vult:nusq̃ non causam inuenit.
Maleuolus semper sua natura vescitur.
Multos timere debet:quem multi timent.
Male imperando summum imperium amittitur.
Mulier quæ nubit multis,multis non placet.
Malum consilium est,quod mutari non potest.

Nihil agere semper infœlici est optimum.
Nil peccent oculi,si animus oculis imperet.
Nil proprium ducas:quod mutari possit.
Non cito ruina petit vir,qui ruinam timet.
Nescis,quid optes:aut quid fugias:ita ludit dies.
Nunquam periculum sine periculo vincitur.
Nulla tam bona est fortuna,de qua nil possis queri.
Nusquã melius morimur homines,q̃ vbi libẽter viximꝰ.
Negandi causa auaro nusq̃ deficit.
Nimium altercando veritas amittitur.

Quotidie damnatur:qui semper timet.
Quotidie est deterior posterior dies.
Ridiculum est,odio nocentis perdere innocentiam.

Pars beneficij est, quod petitur, bene si neges.
Stultum est timere, quod vitare non potest.
Timidus vocat se cautum: parcum sordidus.
Veterem ferendo iniuriam, inuitas nouam.
Tam de est auaro quod habet, quam quod non habet.
O vita misero longa, fœlici breuis.

ALIQVOT

SENTENTIAE INSIGNES EX VARIIS COLLECTAE SCRIPTORIBVS.

PITTACVS.

Difficilia quæ pulchra.
Magistratus virum arguit.
Prudẽtis est prospicere, ne quid eueniat mali, Fortis tollerare, si quid forte obtigerit.
Ne cui calamitatem suam expdrobraueris.
Vxorem æqualem ducito.

BIAS.

Valere corpore, natura munus est. Diuitię dantur à fortuna, Sapientia animi bonum est.
Ita dispensa tempus, quasi & diu victurus, & mox moriturus.
Delibera lente, quod decreueris constanter vrge.
Ne præceps sis ad loquendum.
Pessimi consultores ira & præcipitantia.
Sapiens omnia sua bona secum portat.

CLEOBOLVS.

Amicos beneficijs foue, quo fiant amiciores, Inimicis bene fac; quo fiant amici.
Egressurus domo, tecum expendito, quid foris agere velis: Domum vbi redieris, quid egeris putato.

Audiendi, quam loquendi, studiosior esto.
Voluptati frenos inijcito.
Vxori præsentibus alienis nec blādire, neç iurgiū facito.
Rebus secundis ne efferaris, aduersis ne deijciaris.

PERIANDER.

Voluptas cito perit, honos immortalis est.
Tuta quies: periculosa temeritas.
In rebus prosperis esto moderatus: in aduersis prudens.
Cura potest omnia.

ANACHARSIS.

De arte non iudicat nisi artifex.
Ex alienis vitijs disce, quam fœda sunt.
Linguam, ventrem, & pudenda cohibe.
Potior est vnus amicus insignis, quā multi vulgares.

THALES.

Difficillimum est omnium, nosse seipsum.
Quæ in alijs damnes, ipse ne feceris.
Amicorum non minus absentium, quā præsentium memores esse oportet.
Animus honestis artibus excolendus est potius, quam forma corporis componenda.
Ne quæras fraude ditescere.
Qualem gratiam retuleris parentibus tuis, talem expecta & a liberis tuis.

SOLON.

Virtus fidelior est iureiurando.
Quod præclarum est: accurate agendum.
Amicum ne temere recipito: receptum ne reijcito.
Impera, sed prius edoctus imperio parere.

AESOPVS.

Cum regibus aut omnino non loquendum, aut quæ sunt iucundissima loqui oportet. Solō correxit: aut quæ sunt optima. Rationi pareto.
Malorum consuetudinem fugito.
In defunctum maledicta ne congerito.

Filius ne pentē alere cogitor, a quo nullā artē edoct⁹ est.
Vitę finem spectato. CHILO Lacedæmonius.
Si dixeris, quę vis, audies, quę non vis.
Damnum turpi lucro potius esto.
Ne lingua preuertitor animum.
Quę fieri non possunt, ne tentes.
Index aurum; aurum explorat hominem.
Amato tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.

ARISTIPPVS.

Opes eiusmodi tibi para; quę naufracta, simul cum domino enatent.
Fortunæ bona varij casus eripiunt; bona animi, quæ sola vere bona sunt, nec incēdium, nec naufragium potest eripere.
Disce puer; quæ viro sunt vsui futura.

THEOPHRASTVS.

Preciosissimus sumptus est tempus.

ANTISTHENES.

Regium est audire male; quum feceris bene.
Satius est hi in coruos, quam in adulatores incidere. Illi mortuum exedunt, hi viuum etiam.
Quod rubigo ferro, hoc liuor homini.
Fratrum concordia quouis muro tutior.
Præcipua disciplina, dediscere mala.

DIOGENES.

Vir bonus Dei simulachrum est.
Amor ociosorum est negotium.
Miserrima res senex egens.
Perniciosissime mordent, ex feris bestijs obtrectator; ex cicuribus adulator.
Oratio blanda, melleus laqueus.
Venter vitæ Charybdis est.
Formosum scortum, lætale mulsum.
Qui preclara loquūtur, nec faciunt, citharę similes sunt: quæ sonat alijs, ipsa nec audiens, nec sentiens.

Ridicule faciunt, qui in psalterio sonos aptant ligno, animum ad recte viuendum non componunt.

Frustra viuit, cui, vt bene viuat, nulla cura est.

Qui forma decorus indecore loquitur, ex eburnea vagina plumbeum educit gladium.

Serui heris improbi seruiunt cupiditatibus.

Eruditio iuuenibus sobrietas est, senibus solatium, pauperibus diuitiæ, diuitibus ornamentum.

Nobilitas, gloria, diuitiæ malitiæ sunt velamenta.

SOCRATES.

Quæ supra nos, nihil ad nos.

Hoc vnum scio, me nihil scire.

CRATES.

Vt in omni malo punico granũ aliquod putre est, ita nemo reperitur vndequaque purus a vitio.

ZENON CITTIENSIS.

Nõq magn⁹ stati bõus ẽ, sed qsqs bõus, idẽ & mang⁹ ẽ.

Ideo natura dedit homini aures duas, os vnicum, vt plus audiamus, quam loquamur.

Auribus attrahẽdi sunt homines potius: quam pallio, id est persuasione, magis quam violentia.

Lupinum aqua profusum dulcescit, homo licet natura tristior, vino hilarescit.

THEMISTOCLES.

Præstat habere viros egẽtes pecuniã, q̃ pecuniã egẽtẽ viris.

PERICLES.

Amicũ esse licet, sed vsq; ad aras, idest, amici causa nõ est violanda religio.

LAMACHVS.

Non licet in bello bis peccare.

IPHICRATES.

Indecora sapiẽti vox. Nõ putarã, aut nõ expectaram.

M. CVRIVS.

Prestãtius est imparare aurũ habẽtibus viris, quam habere aurum.

CATO SENIOR.

Mirum eam ciuitatem saluã esse posse, in qua minoris veneat bos quam piscis.

MVSONIVS. Apud Gellium.

Si per laborem honesti quippiam egeris, labor abit, honestum manet. Si per voluptatem turpe quippiam feceris, voluptas abit; turpitudo manet.

ERASMVS ROT. LECTORI. S.D.

Fac memineris lector, quæ hactenus legisti, Ethnicorū esse decreta, vt scias cum iudicio esse legenda. Quę nūc leges; ipsius Christi & sanctę ecclesię sunt oracula: quę tuto sequi possis, imo quę sola te beatū possint efficere. Proinde sic lege vt rem seriam, ac Vale.

CHRISTIANI HOMINIS
institutū per Erasmū Roterodamū.

Ad Gal. v. Valet in Christo fides,
quę per dilectionē operatur.

FIDES.

Credo. Primus articulus.

Confiteor primum ore pio, venerorq; fideli
Mente deum patrem, vel nutu cuncta potentem
Hunc, qui stelligeri speciosa volumina cæli,
Et solidum omniparæ telluris condidit orbem.

Et in Iesum. ij.

Eius item gnatum Iesum, cognomine Christum:
Quem dominum nobis agnoscimus, ac veneramur.

Qui conceptus. iij.

Hunc Maria afflatu diuini numinis aluo
Concepit virgo, peperit purissima virgo.

Passus sub Pontio. iiij.

Et graue supplicium immeritus damnante Pilato
Pertulit, infami suffixus in arbore, mortem
Oppetijt, tumulatus homo est; claususq; sepulchro.
Interea penetrat populator ad infera regna.

Tertia die. v.

Mox vbi tertia hoc mœsto se prompserat orbi,
Emersit tumulo superas rediuiuus in auras.

Ascendit. vi.

Inde palam æthercam ſcandit ſublimis in arcem:
Illic iam dexter patri aſſidet omnipotenti.
Iterum venturus. vij.
Idem olim rediturus: vt omnem iudicet orbem.
Et viuos pariter, vitaꝗ; & lumine caſſos.
Credo in ſpiritum. viij.
Te quoꝗ; credo fide ſimili ſpirabile numen.
Halitus afflatuſꝗ; dei ſacer: omnia luſtrans.
Sanctam eccleſiam. ix.
Et te confiteor ſanctiſſima concio, qua gens
Chriſtigena arcano nexu coit omnis in vnum
Corpus: & vnanimis capiti ſociatur Ieſu.
Hinc proprium neſcit, ſed habet communia cuncta.
Remiſſionem peccatorum. x.
Hoc equidem in cœtu ſancto: peccata remitti
Credo, vel ijs ſacro fuerint qui fonte renati:
Vel qui diluerint vltro ſua crimina fletu.
Carnis reſurrectionem. xi.
Nec dubito quin examinata cadauera rurſum
In vitam redeant, animas ſortita priores.
Vitam æternam. xij.
Vtraꝗ; pars noſtri: corpuſꝗ; animuſꝗ; deinceps
Iuncta ſimul: vitam ducent ſine fine perennem.

SEPTEM SACRAMENTA.

Hoc quoꝗ; perſuaſum eſt: eccleſia myſtica ſeptem
Munera diſpenſat: quæ ſacramenta vocantur.
Hinc variæ dotes: & gratia plurima menti
Cœlitus inſeritur: ſi quis modo ſumpſerit apte.
Ordo primus i.
Ordine namꝗ; ſacro: confertur ſacra poteſtas.
Vt fungare miniſter ijs (Chriſto auſpice) ſanctis.
Matrimonium. ij.
Munere coniugij nati hunc prodimus in orbem.
Vſꝗ; a deo pulchri: pulcherrima portio mundi.
Baptiſmus. iij.

Munere baptismi longe fœlicius iidem,
Quam prius in te Christe renascimur, atq; nouamur.

Confirmatio. iiij.

Deinde in amore Dei nos confirmatio sacra.
Constabilit, mentemq; inuicto robore durat.

Eucharistia. v.

Mysticus ille cibus (Græci dixere synaxin)
Qui panis viniq; palam sub imagine Christum.
Ipsum præsentem vere exhibet; intima nostri
Viscera, cælesti saginat, & educat esca,
Inq; Deo reduit vegetos, & reddit adultos.

Pœnitentia. vi.

Si quem forte Deo capitalis reddidit hostem
Noxia, continuo Metanœa medebitur illi,
Restituet lapsum, rescissaq; fœdera rursum
Sarciet, offensi placabit numinis iram,
Commissi modo pœniteat, pigeatq; nocentem,
Isq; volens peragat præscripta piamina culpæ.

Vnctio. vij.

Vnguinis extremi munus nos munit, & armat:
Migrantemq; animam per summa pericula, tuto
Transmittit patriæ, & superis cõmendat euntem.

Amor dei.

Hæc est indubitata fides, cui pectore certo
Nixus amabo patrẽ super omnia cunctipotentẽ:
Qui me condiderit, & in hũc produxerit orbẽ,
Rursus amore pari dominum cõplectar Iesum:
Qui nos asseruit, precioq; redemit amico.
Spiritum item sanctum, qui me sine fine benigno
Afflatu fouet, atque penetralia ditans
Dotibus arcanis, vita creat aura.
Atq; hic ternio sanctus, & omni laude ferendus.
Toto ex corde mihi, tota de mente, supremis
Viribus obsequio, meritoq; coletur honore,
Hunc vnũ reuerebor: & hoc semel omnis in vno

Spes mea figetur, hoc omnia metiar vno.
Hic propter sese mihi semper amabitur vnus:

Amor sui.

Post hunc haud alia ratione: ac nomine charus
Ipsi mihi fuero, nisi quatenus omnis in illum
Ille me referatur amor, fontemq; reuisat.

Fuga peccati.

Culpam præterea fugiam pro viribus omnem.
Præcipue capitale tamen vitauero crimen,
Quod necat atq; animam lœtali vulnerat ictu.

Superbia. Inuidia. Ira.

Ne fastu tumeam, ne vel liuore maligno
Torquear, aut bili rapiar feruente: cauebo.

Gula. Luxuria. Pigricia.

Ne vel spurca libido, vel insatiabilis aluus
Imperet enitar: ne turpis inertia vincat.

Auaritia.

Ne nunq; saturanda fames me vexat habendi,
Plus satis; vt cupiam fallacis munera mundi.

Fugo malorum hominum.

Improba pestiferi fugiam commercia cœtus
Omnia: summo animi conatu: proq; virili.

Studium pietatis.

Atque huc incumbam neruis, ac pectore toto.
Vt magis atq; magis superet mihi gratia virtus:
Augescatq; piæ diuina scientia menti.

Deprecatio.

Orabo, superosq; precum libamine puro
Placare adnitar, cum tempore sedulus omni
Tum vero eximie, quoties lux festa recurret.

Frugalitas victus.

Frugales epulæ semper, mensaq; placebit
Sobria mundities, & auari nescia luxus.

Ieiunium.

Seruabo reuerens, quoties ieiunia nobis
Indicit certis ecclesia sancta diebus.

Mentis custodia.

Sancta vti sint mihi secretæ penetralia mentis:
Ne quid eo subeat fœdum ue, nocens ue studebo.

Linguæ custodia.

Ne temere iuret: ne vnquam mendacia promat;
Turpia ne dictu dicat mea lingua, cauebo.

Manus custodia.

A furto cohibebo manus, nec ad vlla minuta
Viscatos mittam digitos, & si quid ademptum
Cuiquam erit, id domino properabo reddere iusto.

Restitutio rei forte repertę.

Id quoque restituam: si quid mihi forte repertum est:
Me penes: haud patiar prudens aliena morari.

Amor proximi.

Nec secus atq; mihi sum charus, amabitur omnis
Proximus. Est autem, ni fallor, proximus ille
Quisquis homo est: ac sic: vt amor referatur amici
In Christum: vitamq; piam veramq; salutem.
Huic igitur fuerit quoties opus, atq; necesse:
Sedulus officio corpusq;, animumq; iuuabo:
Vt mihi succurri cupiam, si forsam egerem.
Id tamen in primis præstabo vtriq; parenti:
Per quos visibili hoc nasci mihi contingit orbe.
Tum præceptori, qui me erudit, instituitq;,
Morigerus fuero, ac merito reuerebor honore.
At rursus dulcisq; scholę studijq; sodales
Semper (vt par est) syncero amplectar amore.

Confessio.

Si quando crimen fuero prolapsus in vllum,
Protinus en itar, pura aut confessio lapsum
Erigat, ac iusta tergatur noxia pœna.

Sumptio corporis Christi in vita.

Ast vbi sacrati me ad corporis atque cruoris
Cælestes epulas, pietasq;, diesq; vocabit:
Illotis manibus metuens accedere, pectus

Ante meum, quanta cura studioq́ꝫ licebit.
Purgabo maculis, virtutum ornabo nitelis.

Morbus.

Porro vbi fatalis iam terminus ingruet æui,
Extremumq́ꝫ diem cum morbus adesse monebit:
Mature sacramentis me armare studebo.
Atq́ꝫ his muneribus quę ecclesia sancta ministrat,
Christigenis, reteget confessio crimina vitæ,
Sacrificio, summam Christi venerabile corpus.

Mors:

Quod si vicinæ propius discrimina mortis
Vrgebunt: supplex accersam, qui mihi rite
Oblinat, ac signet sacro ceromate corpus.
Atq́ꝫ his præsidijs armatus, sic vti dignum est
Christicola, forti ac fidenti pectore vita
Decedam, bonitate Dei super omnia fretus.

Hoc fac & viues.

RODOLPHVS AGRICOLA IOANNI AGRICOLAE SVO FRATRI, S.D.

NIHIL habeo mi frater: quod vel ego aptius tibi pro nostra necessitudine (vt qui frater sim tuus) afferre possim, vel tu potius pro tua ętate (vt qui prima iuuentæ spacia ingrederis) ex me expectare debeas: quã vt vndecunq́ꝫ possim: eam tradam tibi: quibus & eruditione ornatior, & vita melior euadas. Idq́ꝫ dignum studijs meis: dignũ amore nr̃o arbitror munus: ea parare tibi: quorũ vsus nõ tẽpore intercidat, nõ casibus obnoxius sit. Sed queãdmodũ natura perpetuo nos deuinxit pignore, ita q̃q́ꝫ q̃ a me accipis: solida pinde sint, ꝑpetuoq́ꝫ tibi adiumento futura. Quod si pulchre apud poëtam ille monuisse filium videtur, qui inquit.

Disce puer virtutem ex me, verumq́ꝫ laborem.
Fortunam ex alijs.

Et ille quidem, cuius omnis conatus pēdebat ex fortuna: omnis ad fortunā labor dirigebatur, nō immerito virtutis ego tibi hortamenta colligā: qui vitā hactenus eis impēdi studijs, quę vera, certissimaq́ ad virtutē ducūt viā, q̄q́ in rebus humanis, qd expetendū sit: quid fugiēdū, quid recte secusue fiat, veluti in speculo cōspiciēdū nobis considerandūq́ proponunt. Cum sint autē per multa, quae ad vitę pertineant institutionē, Grecis Latinisq́ literis cōscripta, egregia, in primis & admirabilis Isocratis ad Demonicū Paraenesis mihi videt. Ea enim suauitas est dicēdi, is ornatus: & (vt ita dicā) sculptura orationis, tanta preterea maiestas, vtilitas, decor praeceptorū: vt si, quemadmodū pugiles meditatos q̄sdā nodos nexusq́ habēt, quibus in certamine subito vel nō cogitātes etiā vtantur: ita nos quoq́ oporteat: certa quędā & ad manum posita vitę habere praecepta: quę omnes nr̄as velut ad filium dirigāt actiones: quorūq́ tenax infixa mentibus nr̄is memoria, rectū nos limitē egredi vbiq́ vetet: hic libellus aptus vel maxime ad hāc rem, atq́ accōmodatus mihi videatur. Eū itaq́ in Latinum sermonē e Greco conuerti, rem scrupulosam conatus, vt numeros q̄q́, q̄rum ille fuit obseruātissimus, & schemata, vel (vt nos dicimus) exornatiōes orationes, quo ad posse imitarer. Per similiter enim cadētia & desinētia, & equata & contraposita: & reliquos id genus ornatus: voluitur oratio. Quorū, vt studiosus pręcipue Gorgias Leōtinus p̄ceptor ipsius: alijq́ aetatis illius sophistae fuerunt, ita diligētior ipse, vt secuta ipsum, non affectata videretur. Hunc ego legēdum tibi etiam atq́ etiam, & ad verbū quoq́ edīscendum cēseo, semperq́, velut ante oculos, tanquā regulā quādā: vitaeq́ praescriptū habēdum. Ita fiet, vt nō solum instruat os tuū, verum animum quoq́ emēdet. Quemadmodum enim ad doctrinā praecipuum est intelligere, quę legas, ita ad virtutem maximum facere, quę intelligas.

ISOCRATIS AD DEMONICVM PARAENENSIS PER ERVDITISSIMVM virum Rodolphum Agricolam e Greco Latinum sermonem traducta.

IN multis Demonice rebus multum inuenimus distanter bonorum mentes: atque malorum cogitationes; multo vero maximum accepere discrimen circa mutuam consuetudinē vitę. Hi enim p̄sentes solū amicos venerantur. Alij eos q̄q; qui longe ab sūt, beneuolētia p̄sequūtur. Ac malorū quidē amicitias tempus exiguum dissoluit, at bonorū ne omnis quidem æui tractus extinguit. Quū putē igitur eos, qui gloriam expetunt, quiq; suos eruditioni conatus destināt, bonos & nequaquam malos decere sectari: hanc orationē dono tibi misi, indicium erga te beneuolentię, signumq; cū Hipponico familiaritatis. Decet enim liberos quēadmodum facultatem: ita amicitię quoq; paternę hereditatem suspicere; Video autem & occasionem nobis conuenientem & præsentis nos oportunitatem temporis adiuuātem. Tu enim erudiri cupis: ego erudire alios adnitor. Tu sapiētię studio adhuc teneris, ego deditos illi recta via deduco. Quicunq; autem adhortatorias ad amicos suos orationes conscribunt: pulchrum illi quidem opus assumunt, nō tamen circa id, quod est in philosophia pręstantissimum, laborāt. Qui vero adolescentibus pręmōstrāt non ea, quibus vehementiā in dicendo consequātur: sed quo pacto vita moribusq; industrij fiant: tanto magis quam illi audientibus prosunt: quātum interest, q̄d illi ad sola ipsos verba confirmant: hi vero ipsorum quoq; facta emēdant. Quamobrē nos non exhortationē tibi parantes, sed institutionem tibi scribentes pergemus no-

ſtri te conſilij participem facere: quas res oporteat adule ſcentes deſiderare, & quę rurſus opera vitare, qualibus item hominibus ſe coniungere, & quomodo ſuam ipſorũ vitam inſtituere. Quicunq; enim vitę curſum hoc itinere fecerũt: hi ſoli ad ipſam virtutẽ ingenue adire potuerunt. Qua non res honeſtior: non conſtantior eſt vlla. Pulchritudo enim vel valetudine perit, vel tempore flacceſcit. Diuitię vitiorum ſunt potius: quam integritatis miniſtræ facultatem nempe deſidiæ præbentes: & ad voluptatem iuuenes excitãtes. Robur prudentię coniunctũ profuit, ſine illa vero ſæpius eum qui id habet offendit: & corpora quidem eorum, qui ſe exercent, adornat. induſtriã iam vero mẽtis obſcurat. Virtutis autẽ poſſeſſio quorum bona fide mentibus. ipſa coaluerit. ſola conſeneſcit, diuitijs potior, vtiliorq; generis ſplendore. quęq; fieri nequeunt, ab alijs illa ſuis viribus ſubdens, & multitudini metuenda, conſtanter expectãs, deſidiam dedecus, laborem, laudem arbitratur. Hoc cognitu perfacile eſt: ex gloria certaminũ Herculis: operũq; a Theſeo geſtorũ. Quibus morum præſtantia tantum laudis inſigne, operibus adiecit, vt omnis temporum poſteritas rebus, quas geſſerũt, offundere nequierint obliuionẽ. Sed & tu quoq; memor patris tui viuendi ſectæ nonne habebis pulchrũ ac domeſticum eorum: quæ a me tibi dicentur exemplum: Neq; enim parui virtutem faciens: neq; ſecordię deditus egit ætatem: ſed corpus laboribus exercebat: animo peri cula ſubibat: neq; extra modũ diuitias expetebat ſed pręſentibus quidẽ fruebatur bonis veluti mortalis: gerebat q; curam futurorum, velut immortalis Neq; vero contẽpte vitã inſtituerat: ſed elegãs erat & magnific9: ſimulq; expoſitus amicis. Impenſius laudabat officio ipſum proſequentes: quam generis ſibi neceſſitudine deuinctos. Perſuadebat enim multo ad amicitiam efficaciorem eſſe naturam lege: mores genere electionem neceſſitate Tempus in pręſentia nos deficeret, ſi omnes illius actionis enu

merare pergam⁹: exacteq̃ de illis nobis alio erit loco dif ferendum. Nunc signum quoddã Hipponici sustulimus naturæ: ad quem velut exemplar vitam formes oportet: legem q̃ tibi mores illi⁹ putes & imitatorem te æmulũq̃ virtutis paternæ præbeas, Turpe nãq̃ fuerit pictores pul cherrima quæq̃ exprimere animantium, & liberos non imitari industriam parentum. Existimes autẽ nullum ita pugilem contra aduersarios suos decere meditari: sicut te considerare: quo pacto cum patris tui ratione viuendi de certes: fieri autem non potest vt animum quisquã taliter formet: nisi multis ante honestisq̃ præceptis fuerit exple tus Corpora nãq̃ moderatis laboribus: animus vero a ctionibus honestis roboratur. Experiar igitur breuiter ea tibi exhibere, quibus obseruandis in vita plurimum vi dearis virtutibus additurus, & gloriam cunctos apud ho mines consequuturus.

PRIMVM quidem pie diuina colas, non solum sa crificãs, verũ etiam quod iuraris præstans. Illud enĩ affluentiæ opum est signũ; hoc morũ ꝓbitatis indicium.

Numen venerare semper quidem: præsertim qđ ci uitas, sic enim simul videberis sacra deo facere, legibusq̃ obtemperare.

Talem te exhibeas erga parentes: quales exhibere se tibi voles ex te progenitos.

Firma exercitationibus te corporis: non ĩjs, quæ robo ri, sed quæ sanitati conducunt Id assequaris si desinas la borare, tolerando adhuc labori sufficiens.

Neq̃ in risum procliuus esse velis, neq̃ in verba confi dens: illud enim stulti est, istud furentis.

Quæ factu turpia sunt, ne dictu quidẽ putes honesta.

Fac assuescas nõ tristis esse, sed cogitabũdus. Propter illud enim ferox: propter hoc prouidus esse crederis.

Putes in primis decere te modestiam pudorem: iusti ciam, temperantiam, Istis enim omnibus contineri pro

bitas adolescentium videtur.

Neq latitur, te si turpe quippiã feceris, speres: vt em alios celes, te ipsum tamẽ conscium habebis.

Deum time: parẽtes honora: amicos reuerere: legib⁹ obedi, voluptares sectare gloriæ iunctas, oblectatiõe em cũ honesta te nihil est melius: sine illa vero nihil est peius.

Obtrectationes deuites: tametsi fuerint falsę: vulgus enim veritatem ignorat, opinionemq; potius spectat.

Sic facito cuncta: velut neminem celatur⁹, tametsi eã parumper occultes, postea tamen detegeris.

Plurimum tibi opiniõis adiunges: si appareat ea te nõ facere, quæ si fuerint ab alijs facta, reprehendas.

Si cupide didiceris: multa quoq; disces. Quorum habes doctrinam, ea meditationum custodias curis: at, quæ nescis ea perceptis adiunge doctrinis. Aeque nãq; turpe est eum, qui vtilem audit orationẽ nõ addiscere, & cui datur ab amicis munus aliquod non recipere.

Vitę otium studio percipiendę eruditionis impende, sic enim difficulter ab alijs inuenta, facile tibi percipere continget.

Puta multitudinem præceptionum multis opibus esse potiorem: istæ enim celeriter dilabuntur, Illæ in omne pmanent tempus. Sola enim rerum omnium immortalis est sapientia.

Ne pigeat longum facere iter ad eos, qui conducibile se aliquid docere profitentur.

Turpe nãq; fuerit mercatores tanta trãsire maria, quo cumulatiores suas opes efficiant: adolescentes vero ne terra quidem sustinere proficisci aliquo; quatenus meliorẽ suam faciant mentem.

Moribus fac, vt sis comis: verbis autem affabilis. Est autem comitatis, benigne obuios appellare: Affabilitatis, familiariter cum ipsis verba communicare.

Benignum te prębeas cunctis: optimis autẽ vtaris. Sic & illis inimicus non eris, & istis amicus fies.

Neq crebro conuenias eosdem: neq diu cum eis agas de eisdem, Satietas enim est omnium.

Exerce spōtaneis te ipsum laborib⁹, vt addactos quoq perferre queas.

A quibus turpe est animum vinci eorum omnium tē perantiam exerce: lucri: irae: voluptatis: doloris, Id autē continget: si lucrum putaueris id, quo gloriā augeas: nō quo diuitijs addas.

Inira si talis sis aduersus peccātes, quales delinquenti tibi esse alios velles: In iucundis, si turpe putaueris, seruis te tuis impare, voluptatib⁹ vero seruire. In aduersis: si alie nas respicias calamitates, tibiq, quod homo sis, in memo riam subinde deducas.

Verborum magis q̄ pecuniarum deposita tuere: decet nāq viros iureiurando te fideliores prestare.

Consentaneum puto perinde malis non credere, quē admodum fidem bonis habere,

Quae nolis efferri: nemini dixeris, nisi tantundem ex pediat ea taceri, & tibi dicenti, & illis qui audierunt.

Iusiurandum adactum: pp ter duas accipito causas: vł vt te ip̄m turpi crimine exoluas, vł vt amicos tuos in ma gnis periculis serues. Pecuniarum autē gratia nullum nu men iuraueris. Videberis enim alijs peierare, alijs pecu niarum cupidus esse.

Nullum fac amicum: nisi exploraueris āte, quo pacto prioribus sit vsus amicis, Spera nāq ipsum erga te futu rum talem: qualis & erga illos fuit.

Tarde fias amicus, fac⁹ autē; da operā, vt permaneas. Tātundem enim dedecoris est, & nullum amicum habe re, & crebros subinde amicos mutare.

Neq cum dāno amicos probes: nec inexpertus ipsos esse velis. Hoc autē facies: si & cum nullius indigeas, te si mules indigere, & illa quae vulgari nihil referat, velut oc cultāda cōcredas, deceptus enim opinione, nihil offēdes: nō decept⁹ mores illor reb⁹ fictis nosces: amicos pba: et

ex vitæ aduersitate & ex periculorũ societate. Aurũ eni igne pspicim⁹, amicos vero inter aduersa cognoscimus.

Amicis hoc pacto vteris cõmodissime, sinõ tu ab eis rogeris: expectes: sed pollicens vltro ipsis in tpe succurras.

Aeque putes turpe, & ab inimicis superari iniurijs, & ab amicis superari beneficijs. In familiaritate proba nõ solum malis tuis indolentes, verum etiam bonis non inuidentes: multos enim quicũ in fœlicibus mœrent: psperitatis illorum inuidia torquet.

Absentia amicorum fac memineris apud præsentes: vt rationẽ etiam istorũ quoq absentiũ habere videaris.

Circa vestitũ elegans, nõ splẽdidus esse vellis. Est aũt elegãtis qdẽ magnificũ: splendidi vero profussũ. Ama rerũ non immẽsam possessionẽ, sed moderatã pfruitionẽ.

Cõtemne diuitiarũ studio occupatos, atq ijs q̃ habẽt vti nescientes. Simile nanq contingit illis quod equum possidenti bonũ: & equitare nescienti.

Admitere diuitias tibi, pecunias scilicet, atq possess ones apparare. Sunt aũt pecuniæ illorũ: qui recte ipsis frui sciunt, possessiones quæ ipsis vti queunt.

Diliges, quas habes facultates, duas ob causas: vt & magnum aliquod damnũ resarcire, & amicis probis laborantibus possis opem ferre: ad reliquum vitæ vsũ non plus æquo: sed moderate ista concupisce.

Amplectere quidem pręsentia: queras meliora.

Nulli calamitatem exprobraueris: cõmũis enim est fortuna, & futurum incertum.

Bonis benefac; honestus enim thesaurus est gratia, quæ a bono viro debetur.

Simalis bñficias simile tibi continget: quod qui alienos canes pascãt, illi enim dãti, sicut temere accurrẽti, alla trãt: mall ĩ q̃q eos q pſũt: sicut q nocẽt, similiter offẽdũt.

Adulãtes aduersare pinde atq fallẽtes: vtriq enim cũ eis fides habetur, iniuria afficiũt eos qui sibi crediderunt.

Si amplexus fueris amicos. q ad pessima gratificãt; nõ ha

bebis vnquam;qui tibi ad ea,quæ sunt optima,sequendũ assistant.

Comem te prębeas eis:quibus cum conuersaris: & non insolentem. Superborum enim fastum vix serui quoque perferent:at motũ comitatem cuncti benigniter acceptãt.

Eris autem comis,si neq; iurgator sis: neq; implacidus: neq; cum omnibus contendas: neq; iræ eorum cum quibus agis,celeriter occurras, neq; si iniuste quidem fuerint irati,sed efferuescentibus concedas,deinde ipsos,vbi relanguer.ira,reprehendas. Neq; inter ridicula serijs, neq; inter seria ridiculis gaudeas. Intempestiuum enim vbiq; est molestum. Neq; ingrate gratiam ineas,quod multis euenit,qui faciunt quidem,sed egre tamen amicis inseruiunt. Neq; cupidus fueris, vel culpandi,quia graue est: vel castigandi,quia est acerbum.

In primis caue tibi a potandi consuetudine,quod si quã do tulerit tempus,ante ebrietatem surge:cum fuerit mens vino corrupta, patitur idem,quod currus solent,qui suos effuderunt aurigas. Illi nãq; nullo ordine (suis destituti rectoribus) feruntur, animus quoq; plurima peccat ratione subuersa.

Immortalia sentias, magnitudinem animi præ te ferendo:mortalia vero moderate præsentibus perfruendo.

Tanto modestiam meliorem immodestia putes, quantum est,quod alia quidem omnia peruerse facta lucro sunt eis,qui illa admittunt:sola autem immodestia damno afficit eam habentes, plerunq; enim quos verbis ostenderũt: illis rebus pœnas luunt.

Quorum conciliare tibi amicitiam velis, boni quippiã de eis prædices apud illos,qui sunt renunciaturi. Principiũ enim amicitiæ laus est. Inimicitiæ vituperium.

Quum consulis,præterita sumas in exemplum futurorum,latens enim ex eo, quod apertũ est:expeditissime poteris cognoscere.

Delibera diu, celeriter vero confice quod decreuisti.

Optimum puta cõtingere nobis a Deo prosperitatẽ, & a nobis ipsis prudentiam.

Quibus de rebus libere proloqui te pudet, visq; cum amicis aliquibus de eis communicare, verbis velut de alieno negocio vtere. Sic enim & illorum sententiam nosces: teq; ipsum haud quaquam manifestum reddes.

Quum super tuis rebus aliquem in consilium tibi assumes, considera primum, quo pacto suas ipse res gessit. Qui enim male administrauit suas, nunquam bene consulet in alienis.

Ita poteris maxime ad consulendum excitari, si calamitates, quas affert temeritas, spectes. Sanitatis nãq; tũc pręcipue curam habemus, cum valetudinis aduersæ dolorum recordamur.

Regum imitare mores, illorũq; vitæ rationem sectare, videberis enim amplecti illos, vel ęmulari. Itaq; apud multitudinem tibi maiorem continget laudem assequi, & constantiore regum beneuolentia perfrui.

Obsequere legibus, quas reges statuunt, firmissimam tamen legem mores illorum putes. Sicut enim qui rempublicam gubernat, opus habet populum obseruare: ita sub principatu viuentem, maxime regem decet honorare.

Magistratu præditus nemine ad obeunda ministeria malo vtere. Quæ enim ille deliquerit, eorum in te culpa referetur.

Ex publicis administrationibus abeas, non opibus cumulatior, sed gloria honestior.

Multis enim opibus præstantior est multitudinis laus.

Nullam rem inhonestam neque dicto, neque facto tueris. Videberis enim ipse talia facere, qualia facientes alios tueris.

Sic te compara, vt alijs superior esse possis; sis tamen ęquo contentus, vt iusticiam videaris expetere, non propter imbecillitatem, sed propter æquitatem.

Elige iustam potius paupertatem, quam diuitias iniu-

stas. Tanto enim præstatior opibus est iustitia, vt illæ solis diuitibus prosint: hæc vero defunctis etiam gloriam præstet, & illæ passim improbis contingant, hæc malis prorsus sit inaccessa.

Neminem tibi iunxeris eorum, quibus iniusticia lucro est: sed potius eos, qui propter iusticiam ferunt iacturas. Iusti enim & si nulla alia re superent iniustos: honesta tamen spe ipsos antecellunt.

Omnium curam gere, quæ ad vitam pertinent, maximeque omnium prouidentiam tui ipsius exerce, maximum enim in minimo est mens bona in humano corpore.

Operam da, vt sis corpore laborum patiens, animo sapientiæ appetens, vt illo perficere possis decreta: hoc decernere facienda.

Quicquid dicturus es; prius apud animũ tuum expende. Multorum enim cogitationem lingua præcurrit.

Puta rerum humanarũ nihil esse firmum: ita nec in prosperis leticia gesties: nec in aduersis dolore concides.

Duo tibi tempora ad dicendum deputa, vel cum sint aliqua de re, de quibus exploratum habeas: vel de quibus dicere est necesse.

In solis enim istis potior est silentio sermo: in reliquis melius fuerit tacere, quam loqui.

Gaude cum tibi contingerint bona: moderateque dole, vbi inciderint mala: neutrius tamen animi in aliis esse velis manifestus: absurdum enim est recõditas in domibus opes asseruare: & cogitationem ꝓpatule positam circũferre.

Magis dedecus vites, quam periculum.

Oportet enim malis formidabilem esse finem vitæ: probis vero vitam cum turpitudine coniunctam

Conare in primis vitam in tuto collocare Quod si tamen contigerit in periculum te deuenari, quære in bello salutem cum honesta opinione: & non cum pudenda fama, Mori nanque cunctis prouidẽtia decreuit, sed honeste vita decedere: id bonis tantũ viris proprium natura cõcessit.

NEc mirum tibi videatur, si multa quæ diximus haud quaquam præsenti tuæ conueniunt ætati. Nō enim id me latebat: sed statui eadem opera & præsentis vitæ cō silium tibi proferre: & futuri temporis monita relinquere: quæ quanto tibi sint vsui futura, facile cognoscas: qui vero tibi cum beneuolentia consulat, difficulter cōsequeris. Vt ergo reliqua non ex alio requiras: sed hinc velut ex ærario proferas, decreui nihil eorum prætermittere quæ cunctꝗ tibi possem in consilium afferre. Gratiam autem habeo deo ingētem, si, quam de te concepi: nō me fallat opinio. Plerosꝗ enim videmus, vt cibis iucundissimis potius, quam saluberrimis delectari: ita seducentibus a vero amicis potius accedere, quam illis: qui ad meliora hortentur. Te vero puto cōtra instituisse pergere, iudicium mihi tuū circa reliquum vitę cultum industriā sumens. Qui enim rectissima sibi ipse agere indicit, consentaneum est eū alio rum ad virtutem exhortantium monita non segniter amplecti. Pręcipue excitabit te, vt rerum honestarum amore tenearis: si perspexeris, quod ex iis voluptates perquam legitime habemus. In secordia namꝗ satiādarumꝗ libidinum studio: cōtinuo sunt labores voluptatibus adiuncti: enixus vero ad virtutem conatus: modestaꝗ vitæ institutio synceras semper, certioresꝗ referunt oblectationes. Et illic quidē gauisi primū, postea dolemus: hic post laborem voluptates capimus. In cunctis autē rebus non ita principij meminimus: quēadmodum exitus sēsu mouemur. Plurima enim in vita non propter res ipsas agimus, sed consequentium gratia elaboramus. Cogita autem, quod malis conuenit passim, quicquid obuium est agere. Hanc enim protinus vitę sibi regulā prescripserunt. Bonos vero oportet nequaquam virtutem negligere, vel in multorū incurrere reprehensiones. Cuncti enim non perinde oderūt eos, qui se fallunt: sicut qui probos esse se iactant: nullaꝗ in re vulgo sunt prę ferendi. Recte quidem. Nam si eos qui solis verbis fraudē struunt improbamus. quomodo eos, qui to-

ta oberrant via, non aspernandos putabimus? meritoq; credimus istos nō solum in seipsos delinquere, sed & animi sui proditores, ipsiq; enim opes illis gloriamq; & amicos peperit: illi vero seipsos indignos hac sua fœlicitate fecerunt. Quod si oportet eū; qui mortalis sit, scrutari cō iectura cælestium mētem, arbitror in familiarissimis suis maxime ostendisse, quomodo bonis sint, malisq; affecti hominibus. Iuppiter enim Herculem & Tātalū genuit: quemadmodū fabulę tradunt, cunctiq; credunt, & illum quidē propter virtutē immortalitate donauit, hūc propter improbitatem grauissimis calamitatibus oppressit. Quibus vtentē exemplis expetere decet honestatē, & non modo his, quæ nos diximus, sed ex poëtis pulcherrimū quodq; ediscere. & reliquos eruditos, si quid dixerunt, vtile scrutari. Quēadmodū enim videmus apem omnibus flosculis insidētem, & de vnoquoq; optima carpentem, ita oportet, qui vitę disciplinā expetunt: nullius rei rudes esse, & vndiq; quę sūt vtilia, colligere. Vix eñ quis hac diligentia naturę poterit errata superare.

FINIS.

DES. ERASMVS ROTERODAMVS STVDIOSIS SALVTEM.

PLVRIMAM quidem gratiā deberi fateor iis, qui bonos autores vel obsoletos in lucē reuocāt, vel deprauatos repurgāt, vel obscuros illustrant, verū hoc religionis debeē scriptorū monumētis, p̄sertim vita defunctorū, ne pmixtis alienis contaminent, id qđ fieri cœptū est in Lexicis, tū Gręcis, tū Latinis. Et in Greco quidē videbatur ignoscēdum, eo quod

id,quod primum ex Aldi prodijt officina, nullū certum autorem prætulerit. Quāquam hic quoq; magis ingenuū fuerit notulis discernere, quod quisq; adiecerit, vel ob id, neq; sua laudis portiōe fraudetur, vel quo minus supini sint, qui apponunt auctarium, dum intelligūt hoc suę famę periculo fieri. In Calepino minus excusabiliter idem factum audio. In Perotto vero vix ferendum sit. In cæteris autoribus idē audere piaculum etiam fuerit. Veluti si quis Guilhelmi Budęi Assem passim assutis appēdicibus contaminet, an non vir ille capitis accerset inquinatorem, & falsi rerum perageт? At qui crimen erit atrocius, vbi Libitina sacrarit opus, nec tā liceat autori repurgare, quod conspurcatum est. Ac fortasse leuius piaculū videtur, quod id nūc fiat a doctis, verum semel receptum exemplum mox vsurpabitur a quibuslibet in quoslibet. Itaq; dum seruitur quæstui typographorum, confundentur omnia veterum monumenta, & fient publica, quæ tātis eruditorum vigilijs condita sunt. In re tam periculosa si dormiunt leges, si conniuent principes ac magistratus, certe senatus populusq; Musarum debet omnibus copijs, tam impiam audaciam, vel excludere, vel coërcere, & si nihil aliud licet, publicis execrationibus deuorare, stilorumq; mucronibus confodere. In meo Catuculo in quo mutarant ordinem, leuis est iactura. Nec id tam meū ago negotium, quam omnium eruditorum, qui suis laboribus de publicis studijs bene merentur. Et nihil est tam impium, quod non audeat lucri cupiditas, quæ & numinum rebus admolitur manus, nec a mortuorum loculis sibi tēperat. Bene valete & cauete in tempore.

AD LESBIVM
METRVM PHALOECIVM Hendecasyllabum, de numero Themation.

Vt quicquid cupis assequare Lesbi,
Non magnos opus est pares patronos.
Si rubris tumeat crumena nummis,
Nummo non melior patronus vllus.
Sin vero tibi desit ille tutor,
Ne quicquam(mihi crede)amice Lesbi
Facundus Cicero patrocinetur.
Persuadet citius nihil beata,
Impetrat citius nihil crumena.
Hac quodcũq; voles eris repente.
Facundus,generosus,atq; bellus,
Inuictus,sapiens,amabilisq;.
Hac & consul eris,& imperator.
Hæc,te si cupies,deum creabit,
Aequabitq; Ioui. Sed vt tumentes
Cessabit loculos grauare nummus,
Fies rursus eras quod ante Lesbi,
Tam gratus venies tuis amicis,
Quamprimum puto parsimoniarum
Aduentare diem his,madens lagena,
Quos & semper olens iuuat culina.
Sic dum loculos haberi Lesbi
Cessas,desinis esse charus,æra
Desisti dare,desisti amari.

FINIS.

APVD INCLYTAM GRANATAM
ANNO. M. D. LIII.

Aethereum quicunq; cupis conſcendere regnum,
Ex his difficilem, tu tibi ſume viam.

CONTEMPTVS MVNDI.

Cartula nostra tibi mandat dilecte salutes.
Pauca videbis ibi, sed nō mea dona refutes
Dulcia sunt animę solacia, quę tibi mando.
Sed psūt minime, nisi serues hęc operādo.
Quę mea vba monēt, tu noli tradere vēto,
Cordis in aure sonēt, & sic retinere memēto.
Vt tibi grande bonum nostri monitus operentur.
Per quod Dei donum tibi cælica regna parentur.
Menti syncerę possunt hęc verba placere.
Hoc iter ostendit, quo mundi gloria tendit.

VOx diuina sonat, quod nemo spem sibi ponat
In rebus mundi, quæ causam dant pereundi.
Quisquis amat Christum, mundum non diligit istum.
Sed quasi fetorem spernens illius amorem,
Aestimat obscœnum, quod mundus credit amœnum.
Totum vilescit, sibi quicquid in orbe nitescit.
Vitat terrenum decus, vt mortale venenum.
Abiectoq; foris cœno carnalis amoris.
Ad regnum cæli suspirat mente fideli.
Iamq; fide plena paradisi sperat amœna.
Tu quoq; frater ita carnis contagia vita.
Vt placeas Christo, mundo dum viuis in isto:
Ne tibi sint curæ res ad nihilum redituræ,
Quæ cito labuntur, magnoq; labore petuntur.
Nec modo læteris, quia forsan cras morieris.
Per nullam sortem poteris repellere mortem.
Nullus tam fortis, cui parcant vincula mortis.
Cur caro lætatur, quia vermibus esca paratur?
Nunc locus est flendi, locus est peccata luendi.
Postea gaudebit, qui nunc sua crimina flebit.
Iamiam lætetur, qui gaudia summa meretur.
Gaudia stultorum cumulant augmenta dolorum.

Talia prudentes fugiunt, ea despicientes.
Cur cito non spernis, quę pretereuntia cernis?
Nonne vides mūdum nimis miserū & moribūdū,
Sub gladio diræ mortis languendo perire?
Mors resecat, mors omne necat, qđ carne creatur,
Magnificos premit, modicos, cunctis dominatur,
Nobilium tenet imperium, nulli reueretur.
Tam ducibus, quã principibus cõmunis habetur.
Mors iuuenes rapit, atq; senes, nulli miseretur.
Illa fremit, genus omne tremit, qđ in orbe mouet.
Illa ferit, tota caro perit, dum sub pede mortis
Conteritur, & non eripitur vir robore fortis.
Cur igitur, qui sic moritur vult magnificari?
Cur nimias sibi diuitias petit ille parari?
Instabiles sumus, & fragiles multisq; ruinis
Atterimur, sic iam trahimur sub tempore finis.
Pretereunt, & non redeunt mortalia queq;.
Hec statio manet in dubio sic nocte dieq;.
Vita breuis velut vmbra leuis sic annihilatur.
Sic vadit, subitoq; cadit, dum stare putatur.
Quis redimit, cū mors perimit, quia fœdera nūq;
Nec precium, nec seruitium, mors accipit vnquam.
Sed quid plura loquar? nulli mors impia parcit.
Non euadit inops, nec qui marsupia farsit.
Non igitur cesses ea, quę bona sunt operari.
Nam mors non cessat tibi, nocte dieq; minari.
Amplius in rebus noli sperare caducis.
Sed cupiat tua mens ęternę gaudia lucis.
Fallitur insipiens vitę præsentis amore,
Sed sapiens noscit, quantum sit plena dolore.
Quicquid formosum mūdus gerit aut preciosum
Floris habet morem, cui dat natura colorem.
Mox vt siccatur, totus color annihilatur.
Postea nec florem monstrat, nec spirat odorem.
Regia maiestas, omnis terrena potestas,
Prosperitas rerum, series longinqua dierum,
Transiet absq; mora, cum mortis venerit hora.
Mundi quid sit honor; qđ nūc tibi scribere conor.

Nosti quippe satis, quia nil habet vtilitatis.
Inspice quam fragilis, quã fallax, quam sit inanis
Mundus, & illius gloria, quam cupimus ipsi.
Prędia terrarum, possessio diuitiarum.
Fabrica murorum, grandis structura domorum.
Gloria mensarum, cum delicijs epularum.
Insignesq̃ thori, cuppę, cyphiq̃ decori:
Resplendensq̃ vestis: quę morib⁹ obstat honestis.
Grex armentorum: spaciosus cultus agrorum:
Fertile vinetum, diuersa vite repletum,
Gloria natorum, dilectio dulcis eorum:
Cuncta relinquentur, nec post hæc inuenientur.
Quod breuiter durat, quis prudens acqrere curat?
Non metuens hominẽ faciet mors aspera finem
Rebus mundanis mendacibus & male sanis.
Causa grauis scelerum cessabit amor mulierum,
Colloquium quarum nihil est, nisi virus amarum,
Prębens sub mellis dulcedine pocula fellis.
Nam decor illarum laqueus fallax animarum.
Cum verbis blandis fallacibus atq̃ nefandis
Illaqueant stultos, & ferunt ad tartara multos.
Tempora transibunt, & gaudia vana peribunt,
Et parient fructum tristem per sęcula luctum.
Omnibus hoc dico, ne se subdant inimico.
Ne supplantetur, qui captus in his retinetur.
Noli confundi misera dulcedine mundi,
Nam sua dulcedo dilabitur omine fœdo.
Quę trepidas mentes, & mollia queq̃ sequentes
Fallit mulcendo carnem, blandeq̃ fauendo.
Postea finitur, nec iam dulcis reperitur;
Sed fit amara nimis, non æquans vltima primis,
Et grauiter pungit miseros, quos primitus vnxit.
Nam sic illusos, & semper mollibus vsos,
Damnatos digne post mortem mittit in ignem.
Atq̃ voluptatem conuertit in anxietatem.
Et fit flamma furens illos sine fine perurens.
Talia lucra ferent studijs, qui talibus hęrent.
Sed qui saluari vult, perpetuoq̃ beari,

Christo deuotum studeat se tradere totum:
Eius inhærendo præceptis & faciendo,
Quæ scripturarum monstrant documēta sacrarū,
Accipiet vere, qui vult hæc iussa tenere,
Sedibus in lętis æternæ dona quietis.
Quę cunctis dantur, qui corde deo famulantur.
Hic est seruorum requies, & vita suorum.
Gaudia quæ pręstat, tribulatio nulla molestat.
Gloria solennis manet illi, paxq; perennis.
Semper honoratos, semper facit esse beatos:
Quos recipit secum, quia quāuis iudicet æquum,
Plura tamen dantur sanctis, quam promereantur.
Omnia dat gratis diuinę fons pietatis.
Pro labore leui confert bona perpetis æui:
His qui saluantur, sic bona multa parantur.
Sic mala multa malis mors præparat exitialis.
Isti gaudebunt, illi sine fine dolebunt.
Nemo potest fari, neccernere, nec meditari
Gaudia iustorum, sed nec tormenta malorum.
Quam male fraudatur, quam stulte ludificatur,
Qui propter florem mundi vanumq; decorem,
Qui prius apparet, & quasi ros protinus aret.
Vadit ad infernum, perdens diadema supernum.
Quod dominus donat cunctis, quos ipse coronat.
Errat homo vere: qui cum bona possit habere,
Sponte subit pœnas, infernalesq; catenas.
Huius amor mundi putei parat ima profundi,
Protinus extinctus moritur, qui mittitur intus.
Semper ad ima cadit, semper mors obuia vadit.
Nec venit ad metas mortis miserabilis ætas.
Nescia finiri, semperq; videtur oriri.
Semper vexando, semper gemitus renouando,
Ingerit ardores infinitosq; dolores.
Sunt ibi serpentes flammas ex ore vomentes.
Funestos dentes, & guttura torua gerentes:
A flatu quorum pereunt animæ miserorum,
Sunt ibi tortores serpentibus horridiores.
Deformes, nigri, sed non ad verbera pigri.

A

Nunq̄ lassantur, sed semper ad hęc renouantur.
Et mala feruentes sunt, ad tormenta recentes.
Semper tristati, semperq̄ ferire parati,
Semper inardescunt, nec cessant, nec requiescunt.
Sic exercentur, nec parcunt, nec miserentur.
Quam male damnatur, quā fortiter excruciatur,
Qui fert tantorum feritatem suppliciorum.
Quid tunc thesauri: quid aceruus proderit auri:
Cum peccatores mittentur in inferiores
Inferni latebras, ignem pariterq̄ tenebras.
Semper passuri, nec ab his vnquam redituri.
Tunc flens & tristis, qui pœnis traditur istis.
Malet preteritę ꝙ in omni tempore vitę
Pauper vixisset, quam diuitias habuisset.
Stat male securus, qui protinus est ruiturus.
Nec bene lętatur, cui pœna dolorq̄ paratur.
Non igitur cures, gazas acquirere plures.
Gazas fallaces, incertas, atq̄ fugaces.
Quę magis optantur, cū plenius accumulantur,
Nec satiant mentem, semper maiora petentem.
Diuitię tales, sunt omnibus exitiales,
Nam sibi credentes faciunt miseros, & egentes.
Post carnis vitam per blandimenta nutritam.
Expertesq̄ boni tradentur perditioni.
Nemo tamen credat, ꝙ ista luce recedat
Ignibus arsurus, vel propter opes periturus,
Si proprium seruet, si diuitias coaceruet.
Quamuis sit rarum, poterit possessor earum
Iuste saluari, si fugiat nomen auari.
Viuat prudenter, gazas habeat sapienter,
Non abscondendo, sed egenis distribuendo.
Sed satis est notum; quia plus dimittere totum
Prodest, ꝙ temere quæ sunt incerta tenere.
Tutius est vere morsus fugiendo cauere,
Quam prope serpentē procūbere virus habentē.
Sic est de mundo, quare tibi consilium do.
Quatenus hoc spreto te tradas pectore læto
Seruitio Christi, cui traditus ipse fuisti.

Hic tibi præbebit regnum, quod fine carebit,
Huic si seruieris, cælis opibus potieris,
Tollere quas fures nequeunt, nec rodere mures,
Collige thesaurum, qui gēmas vincit & aurum.
Quere bonos mores thesauros interiores,
Gazas congestas præcellit mentis honestas,
Nam miser est & erit, qui mundi prospera querit,
Est diues vere, qui non ea curat habere.
Qui bonus est intus fidei munimine cinctus.
Cum bona quis tractat, cum se virtutibus aptat,
Semper honestatis studium tenet & probitatis,
Si nihil est sordis, quod polluat intima cordis,
His delectatur dominus, qui cor speculatur,
Thesaurus talis prætiosus spiritalis
Comparat ęternam vitam, patriamq; supernam,
Congregat in cælis thesauros quisq; fidelis,
Per quę bonos mores ad summos tendit honores,
Nec modo vult fieri locuples, nec magnus haberi.
Sed semper minimus, semper despectus & imus.
Plus paupertatem cupiens, q̄ prosperitatem.
Hæc ideo tolerat, quia cæli gaudia sperat.
PAuper amabilis, & venerabilis, & benedictus,
Diues inutilis, & miserabilis, & maledictus:
Qui bona negligit, & mala diligit, intrat abyssum,
Nulla potentia, nulla pecunia liberat ipsum,
Irremeabilis, insatiabilis illa vorago,
Hic vbi mergitur horrida cernitur omnis imago,
Hæc cruciamina per sua crimina promeruēre,
Vir miserabilis, æuaq; flebebilis hæc subiere,
Iussa dei pia, iussa salubria si tenuissent,
Vir neq; fœmina, nec sua semina morte perissent,
Sed quia spernere, iussaq; soluere non timuerunt,
Mors grauis irruit, hoc merito fuit, & perierunt,
Ianua mortis, passio fortis crimen eorum,
Attulit orbi semina morbi totiq; malorum,
Illa parentes, atq; sequentes, culpa peremit,
Atq; piarum deliciarum munus ademit,
Flebile fatum dans cruciatum, dansq; dolorem,

Ipsa mereri perdere veri regis amorem.
Tam lachrymosa, tamq; perosa morte perire.
Atq; ferorum suppliciorum claustra subire.
Est data seua causa per Euam perditionis,
Dum meliorem sperat honorem voce draconis.
Hęc male credēs, nos quoq; lędēs crimine magno,
Omine tristi subdidit isti saecula damno,
Stirps miserorum plena dolorum postea creuit.
His quoq; damnis pluribus annis subdita fleuit.
Sed deus omnipotens qui verbo cūcta creauit,
Sic cecidisse dolens hominem, quē semper amauit.
Ipse suum verbum transmisit ad infama mundi.
Exulibus miseris aperire viam redeundi,
Filius ergo Dei descendit ab arce superna,
Nunquam discedens a maiestate paterna.
Qui corpus sumens animatum nomine saluo,
Processit natus sacro de virginis aluo.
Verus homo, verusq; deus, pius & miserator,
Saluator verus nostrae salutis amator;
Viuendiq; volens nobis ostendere normam,
Sed dedit exemplum, rectamq; per omnia formā,
Insuper & multos voluit sufferre labores.
Atq; dolore suo nostros auferre dolores.
Sponte sua moriens, mortem moriendo peremit;
Et sic perpetua miseros a morte redemit.
Quod nō debebat soluens, ita fons pietatis
Succurrit nobis mortali peste grauatis,
Pondera nostra ferens penitus nos exonerauit,
Et quicquid crimen vetus attulerat, reparauit,
Nam de morte pia consurgens vt leo fortis,
Restituit vitam prostrato principe mortis,
Sic domini pietas mundum non passa perire,
Fecit nos miseros ad gaudia prima redire.
Hoc satis audisti frater, q; gratia Christi
Sic nos saluauit, nostrumq; genus renouauit.
Si sapis, hoc credas, nec hac ratione recedas.
Sed quid lucratur credas, qui non operatur?
Hic male se lędit, male viuens non bene credit.

Crede mihi, magnũ fides illa facit sibi damnum,
Mortem mercatur, quia mortua iure vocatur.
Hunc sapit ipsa mori sub iudicio grauiori,
Quam si nescisset, fidei quid dogma fuisset.
Quod loquor est notum, retinentibus vtile totum.
Frater id ausculta, venient tibi commoda multa
Si retinere velis, quia sic eris ipse fidelis,
Hanc per virtutem poteris sperare salutem,
Atq; beatus eris, si, quæ bona sunt, opereris.
Ergo verborum semper memor esto meorum.
Contra tuę mentis sit semper in his documentis,
Si vis saluari, semper studeas imitari
Vitam iustorum, fugiens exempla malorum.
Illis iungeris: quorum nunc facta sequeris.
Elige sanctorum consortia non reproborum.
O quam ditantur, qui cælica regna lucrantur.
Sic exaltantur, qui sanctis associantur.
Viuunt iucundi, qui spernunt gaudia mundi.
Qui carnis miseræ norunt viciosa carere.
Sub pedibus quorum victus iacet hostis eorum,
His dabitur vere dominum sine fide videre,
Angelicos choros diuina laude sonoros:
Dũ quibus ante deum referent cũ laude trophęũ.
Quod tibi nunc dico, si serues corde pudico,
Hos inter cœtus viues sine tempore lætus.
Sed miseri flebunt, quia gaudia nulla videbunt.
Nunquam cum reprobis tribuatur portio nobis.
Ad pœnas ibunt, & sic sine fine peribunt.
Mundus ad hanc partẽ trahitur per dęmonis artẽ.
Istaq; damna ferent, qui sordibus eius adhęrent.
His igitur monitis, tactis toties repetitis
Sensu discreto, quę sunt nocitura caueto.
Pręuigili cura, semper meditare futura.
Quam fera, quam fortis, veniet distinctio mortis:
Quæ quia pandetur, cum spiritus egredietur:
Quid sis facturus, vel quos comites habiturus,
Quam miser infernus: quã nobilis ordo supernus.
Quę mala damnatis: quę sunt bona parta beatis.

Quantũ gaudebũt, quos gaudia summa replebũt,
Quos illustrabit, quos semper lætificabit
Visio sancta dei, splendorq; suæ faciei.
Talia volenti dabitur noua gratia menti.
Cum studio tali dulcedine spirituali
Mens tua pascetur, si iugiter hæc meditetur.
Hoc studium mentem, domino facit esse placentẽ.
Curas terrenas magno cruciamine plenas
Funditus expellit, vitiorum gramina vellit,
Exitus ostendit, quo mundi gloria tendit.
Sic æternorum mens tacta timore dolorum
Deserit errorem, mundiq; depellit amorem.
Confert tale bonum domini mirabile donum.
Nam cum mutatur male mẽs, deus hæc operatur.
Virtutum munus præstare potest deus vnus:
Qui sic seruorum docet intus corda suorum.
Gaudia dat menti, verax deus hæc facienti.
Postea summorum flagrescit amore bonorum,
Qui bona sectantur, vel dicunt, vel meditantur.
Sic dominus mores illos leuat ad meliores,
Quos hic lugentes videt, auxiliumq; petentes.
Ergo fide pura te christo subdere cura:
Auxilio cuius fugias mala temporis huius.
ATria sunt cæli menti patefacta fideli.
Semper ibi viues, diuino munere diues:
Si vis syncere Christi præcepta tenere.
Christo iunguntur, sua qui præcepta sequuntur.
Nam deus æternũ dabit his, regnumq; supernũ.
Gloria cælestis paradisi dedita festis
Hos faciet lætos, & pax æterna quietos.
Iam delecteris, cum talia præmediteris.
Ista libens audi, & ad hæc pia gaudia plaude.
Non tamen ignores per magnos ista labores
Sanctis acquiri, nec fortuitu reperiri.
Nam quamuis gratis tribuat deus ista beatis,
Nemo tamen segnis vitæ fert dona perennis.
Ni melior factus proprios correxerit actus.
Quẽ facit his dignũ, dominus vult esse benignũ.

Promptum, feruentem, non ocia vana petentem.
Sed regnum cæli non credit corde fideli
Insipiens & hebes, sed tu bene credere debes
Christo dicenti, rapiunt illud violenter.
Scilicet austeri se distringuendo seueri.
Mollia spernentes, & carni vim facientes.
Iugiter intenti domino parare iubenti.
Res est nota satis, q̄ nil habet vtilitatis.
Spiritus inde perit, dum corpus dulcia quærit.
Et dum vexatur caro, spiritus alleuiatur.
Cumq; relaxatur, mortaliter ille grauatur.
Omne quod ostendo, potes videre legendo.
Indice scriptura poteris cognoscere plura.
Vitam quærenti dat iter sacra lectio menti.
Accipe scriptorum frater documenta meorum.
Quæ tibi monstraui, quæ dulciter insinuaui.
Non ea corde graui videas, sed mente suaui.
Quicquid enim scripsi, multum tibi proderit ipsi,
Si via virtutis delectet iterq; salutis.
Nam res cælestis (cui nil latet) est mihi testis.
Nil tibi narraui, nisi quod prodesse putaui.
Nec ratio veri debet tibi dura videri.
Nanq; per angustum tibi dixi currere iustum.
Sic probus ascendit, dum semper ardua tendit.
Hunc facies cursum, si vis ascendere sursum.
Fortassis puero tibi frustra mittere quæro,
Sed pater immensus det perspicuos tibi sensus,
Roboret ætatem, tribuatq; tibi probitatem.
Filius ipse Dei spes nostræ progeniei
Auctor honestatis, fons perpetuæ bonitatis.
Virtutum flores, & honestos det tibi mores.
Spiritus amborum, qui tangit corda suorum,
Et sine verborum sonitu sit doctor eorum,
Ipse tuam mentem regat, & faciat sapientem.
Recte credentem, sacros monitus retinentem,
Et bene viuendo, mandata Deiq; sequendo,
Leticiam vere lucis merearis habere.
Que tenebras nescit, maiorq; nitore nitescit.

Et cuiusq; datur sine fine beatificatur.
Hoc tibi det munus, qui regnat trinus & vnus.

IN re terrena nihil aliud est nisi pœna.
In re terrena labor eminet atq; catena.
In re terrena, nec lex, nec iuris habena.
A re terrena factorum mens aliena,
A re terrena requies remouetur amœna.
A re terrena procedunt mille venena,
Pro re terrena procul est homo luce serena,
Pro re terrena manus ensem tractat egena.
Pro re terrena diues vexatur harena.
De re terrena non sit tibi plena crumena,
De re terrena tua mens non fiat amœna.
De re terrena non sit tibi gloria plena.
Exitus ostendit quo mundi gloria tendit.

HIerusalem ciuis fragili dum corpore viuis,
Integer & sospes transi peregrinus & hospes.
Dum peregrinaris, nolo terrena sequaris.
Effuge res viles Christi fortissime miles.
Effuge iocundi laqueos & retia mundi,
Non cælum quæret, qui terræ totus adhæret.
Quem mundana ligant, quem curę mille fatigãt.
Quem nec honor miserum satiat, nec copia rerũ.
Aspice, festina, pereunt quæcunq; ruina.
Morte repentina vi, furto, fraude, rapina.
Vitaq; cunctorum breuis & plena dolorum.
Quid caro? vilis hum⁹, Quid carnis gloria? fumus,
Omnis honor fluxus, rerum perit illico luxus.

O Diues, diues, non omni tempore viues.
Fac bene dum viuis, post mortẽ viuere si vis.
Fac quod Christus amat, dũ pauper ad ostia clamat.
Pauperis in specie, nam sępe deus latet ipse.
Aurum quod nosti, forsan seruabitur hosti.
Collige fragmentum, quia pauperis est alimentũ.
Nescis quod seruas, ad opus cuius coaceruas.
Aurum (quod seruas) auare quid coaceruas?

Quod parcus quęres, effundet prodigus hæres.
Tu modica fossa clauderis pellis & ossa.
Heu stolidæ mentes pereunt, peritura sequentes.
Sed sapiens spernit, quicquid mutabile cernit.
Et nihil esse putat, quod totum labile mutat.
Ergo tu totis contemnens infima votis,
Ad vitam æternam curras, palmamq; supernam.
Hostem funestum patieris, iterq; molestum.
Esto luctator fortis, cautusq; viator.
Non dantur segni cælestis præmia regni.
Despice labentem mundum, subito fugientem.
Desere festinus mundum, transi peregrinus.
Curritur absq; mora, cito transit, ne redit hora.
Mundi calcator vacuus transitq; viator.
Ad patriam sospes veniet, qui transit vt hospes.
Ad mortem cursus breuis est, non inde recursus
Mors subito veniet; puluis caro sordida fiet.
Mundus transibit, sua gloria vana peribit.
Nullus in hoc fructus sequitur sua gaudia luctus.
Infima temnamus, ardenter summa petamus.
Thesaurizemus nobis; dum tempus habemus.
Regnum cælorum requies est plena bonorum.
Hic non algores, nebulę, nox atra, calores.
Hic viret æternum tempus, sine turbine vernum.
Hic sol iustitiæ radiat, splendorq; sophiæ.
Hic omnes iusti iuuenes formaq; venusti
Vt sol fulgebunt, domino similesq; manebunt.
Nil tibi decrescit, nil languet, nilq; senescit.
Nil deformatur, nil transit, nil variatur.
Non ibi merores, omnes procul inde dolores.
Cuncta manent leta, sunt omnia plena quiete,
Omnes exultant, omnes laudando resultant.
Angeliciq; chori diuina laude sonori
Hec laudãt, qđ amãt, quod secla per omnia clamãt.
Est tibi solennis, iucunda, diesq; perennis.
Dulcis conuentus, famosa canora iuuentus.
Pax tibi iucundans, quasi flumẽ vbiq; redũdans.
Vnanimes cuncti, velut vno corpore iuncti.

Omnia cernentes sunt, & sua corda videntes,
Nil tibi deficiet; deus omnibus omnia fiet.

O Gens mortalis, gens ferrea, gens animalis;
Hic cito festina res exul, res peregrina.
Huc gressus fuge, mundi de stercore surge,
Mundo ne credas, quia nescis quando recedas.
Te rege solicite, fragilis reminiscere vite.
Postquam migrabis, huc postea non remeabis.
Est iter angustum, quod ducit ad æthera sursum,
Hoc pauci querunt, paucicp sequi potuerunt,
Cum paucis esto, semper mortis memor esto.
¶ Plus amat exilium miseri miser orbis amator.
Quam patriam, semperq; cupit vagus esse viator.
Plus mare quam portum miseri miser incola mũdi
Diligit, atq; dolet fieri sine spe redeundi.
Infelix gaudet in valle iacens lachrymarum.
Ridet, & exultat in carcere terrigenarum.
Qua gaudere potest peregrinus homo ratione
Dum vagus incertus procul exultat regione.
Dum captiuatur miser in misera babylone.
Dum dire premitur, dum seruit sub Pharaone.
Cur Sodomam colitis perituri rem perituram?
Cur cito non fugitis ruituri rem ruituram?
Quid gen⁹ & species? quid opes & fama valebit?
Quando nil diues, sed totum pauper habebit.
Quãdo tremẽs mundus Christo veniẽte pauebit.
Vester Aristoteles, Socrates, seu Plato tacebit.
Qualis in hac vita fuerit, tunc quisq; videbit.
Mentes corruptas excęcat blanda voluptas.
Audi doctrinam si vis vitare ruinam.
Fœmina res fragilis, res lubrica, res puerilis.
Mobilis, indocilis, nil in ea nisi lis.
Cor rapit, & tollit, & ferrea pectora mollit,
Prima virum primum mulier deiecit ad imum.
Fœmina Samsonem fregit, Dauid, & Salomonẽ.
Non est Samsone maior Dauid & Salomone.
Fœmina, credentem decepit prothoparentem.
Si dominum queris, fuge colloquium mulieris,

Colloquium quarum nihil est, nisi virus amarum.
Ebrius ille nimis est, qui submersus in imis
Propter fœtorem mundi, qui perdit honorem.
Alea, bacchus, amor mulierum reddit egenum;
Hæc tria, qui sequitur, nullus ditabitur vnquam.
Fel latet in melle, sed nec bibitur sine felle.
Risus habet fletum, nectarq; molestat acetum.
Vitæ præsentis sic comparo gaudia mentis,
Cum neutrum duret, nemo comprehendere curet.
Quod breuiter durat, quis prudens q̃rere curat?
Omnis in hoc mundo fragilis stat sicut arundo,
Quem ventus agitat, fluuiusq; simul labefactat.
Non bene lætatur, cui causa flendi paratur.
Non stat securus, qui protinus est ruiturus.
Sic dare vita statum, nulli valet, illa beatum.
Cum sit inæqualis; nunc lucida, nunc pluuialis.
Quē si forte daret, mors hunc totum annihilaret.
Quicquid vita dedit, tollit dum vita recedit.
IOb de præsentis vitę breuitate querentis,
Hæc sunt verba fere, nascens homo de muliere;
Vt flos apparet, venit æstus protinus aret.
Ergo sperne breuem, vitamq; pręelige longam,
Atq; labore breui requiem pete perpetis æui.
Fortunæ fragilis fiat tibi copia vilis;
Quæ nisi valescat frustra, quem linqui, timescat.
Pauperibus large, nunc dum tua bona sunt sparge.
Hæres non curę tibi sit tuus o moriture.
Vos qui diligitis bona, quę retinere nequitis:
Et non diligitis, quę perpetualia scitis,
Humanæ vitę planctus audire, venite.
Vt pernoscatis, quam vtile sit, quod amatis,
Et resipiscatis, ne cum satana pereatis.
Forma puellarum, deceptio mentis earum;
Et iuuenum vultus, circa barbam vel adultus,
Quos leuitas morum laqueis innectit amorum.
Vno momento pereunt ęqualia vento.
Fit q; cadauer humus, petit impia tartara fumus;
Flent illos chari, nequeunt sed flendo iuuari.

Quid miser obscoenas metuis vacuare crumenas?
Cur cito non parcis, tua dum marsupia farcis?
Nescis, quod seruas, cuius ad opus coaceruas
Aurum, quod nosti, forsan seruabitur hosti.
Mors rapiet, quod habes, fiet caro post tua tabes,
Nec tecum tolles plenos rubigine folles,
Infelix fletus iuuet æternos cruciatus.
Ostro vestitus gemmis capite redimitus,
Potans preciarum, comedens bona deliciarum,
Ius mucronis habens, & in omni crimine labens,
Contemptor iuris, & abutens iure securis,
Qui grauat atque premit, quos christus ab hoste redemit.
Si venit hora cadit, moriens ad tartara vadit.
Sed si ploratur, nunquam plorando iuuatur.
Lingua facundi sectantes lubrica mundi.
Candida denigrant, atque nigra loquendo dealbant,
Dum dissoluuntur, nec nigra, nec alba loquuntur.
Longum tormentum manet hos in valle silentum.
Nam lachrymis flentium fit pœna minor patientum
Scitur in omne latus, nocuus cibus immoderatus.
Et nimis potus veneris solet edere motus.
Tempora longæui breuis esca tibi dabit æui.
Non tibi sit venter dominus, sed viue decenter
Parcus vescendo, parcissimus esto bibendo.
Serua gustando, quid, quantum, quomodo, quando.
Ergo cura datur si victis parcus amatur.
Vt physicus fatur parcus de morte leuatur.
Ex nimia cœna stomacho fit maxima pœna,
Vt sis ergo leuis, sit tibi cœna breuis.
Cœna breuis, vel cœna leuis fit carne modesta.
Magna nocet, medicina docet, res est manifesta,
Sume cibum modice, modico natura fouetur,
Sic carnem refice, ne mens ieiuna grauetur
Qui studet in nummis, hic prefert infima summis,
Dumque creaturam periturus amat perituram,
Condita factori præponit & eius amori.
Semper habere parum Flaccus testatur auarum,
Hunc amor augendi cruciat terrorque carendi.

Nil secum gustat moriens; nil tunc bene restat.
Nullus ei fructus remanet, nisi mors, nisi luctus.
Hunc timor exagitat, quem gaza superflua ditat.
Sed nihil hic dubitat, qui cuncta superflua vitat.
Viuit securus, paupertas est sibi murus.
Diues nil audet; paupertas libera gaudet,
Excubat & pallet diues, torquetur in ostro.
  Tutus in exiguo stramine dormit inops.
Posse foramen acus citius transire camellum
Scimus; q̃ valeat homo diues scandere cælum.
Si quis nos lædat patienter sustineamus:
Nec malefactori mala, sed bona retribuamus.
Non satis esse putes, vt ames, quem credis amicũ,
Rex nou⁹ & noua lex iubet hoc, vt ames inimicũ.
Dat deus iratus nobis mala, si quid agamus,
  Denegat & nobis sępe misertus idem.
Sese cognoscat, si quis vult esse beatus.
Spernere mundũ, spernere nullũ, spernere sese.
Spernere se sperni sunt quatuor hæc bona nostri.
Cum quis turpe facit, & me spectante rubescit,
  Cur spectante deo non magis ille rubet?
Si patriæ iudex sciret sua facta, timeret.
  Scit dominus rerum, cur nihil ergo timet?
Sed tacet, & differt, & mundi crimina punit,
  Puniet, & meritis arbiter æquus erit.
Gaudia perpetuos pariunt mundana dolores.
  Tollit & æternũ viuere vita breuis.
Mens tua terrenis non hęreat atq; caducis,
Sed semper cupiat æternę gaudia lucis.
  Quę carnem mulcent, mentibus illa nocent.
Exiguus labor est, sed merces magna laboris,
  Pręterit ille cito, præmia fine carent.
Iusticiæ montes virtutis ad ardua nullus
  Scandet, dum mundi rebus amicus erit.
Non satis expurgat vitę maculas vitiosæ,
Qui delectatur viuendo deliciose.
Filius a seruo sic dispar esse probatur.
Ille timet. & amat, qui filius est, & amatur.

Ingrediens animum timor introduxit amorem.
Introductus amor expellit & inde timorem.
Qui se laudari gaudet, qui vult venerari,
Flatibus inflatur, ventum colit & veneratur,
Ebrius, & plenus vini fit mentis egenus.
Ille facit fraudem domino, qui vult sibi laudem,
Si quis laudatur, merito Deus hæc operatur.
Exitus ostendit, quo mundi gloria tendit.
Qui timet esse bonus, non timet esse malus,
Esse bonus propera, nũquam nimium properabis,
Ergo cito propera, nam cito mors properat.
Nãq; caro fœnum, flos fœni gloria carnis.
Præterit omnis homo, preterit esse suum.
Sola manet virtus, faciet te sola beatum,
Cætera prætereunt; despice quæ pereunt:
Me miserum quid agam? porto sub pectore plagã.
Plangam peccati fœtentis inueterati:
Tanq; si portem sub eodem pectore mortem.
Quam quoties laui, toties amplustra ligaui.
Accorruptela toties est rupta medela.
Mille ligaturas ammoui, nil valituras,
Semper rupta cutis, semper spes nulla salutis.
Sic totis horis mea mens est plena doloris,
Nam formidat ita, cito discedere vita.
Flammas æternas infernalesq; catenas,
Et flammas horret: quibus vltio crimina torret.
Dum tamen hæc meditor, frustra cõsurgere nitor.
Hærens quippe luto præ consuetudine nuto,
In tot & tantis violaui iussa tonantis
Cur prope despero? spero, melioraq; fero.
Sed quamuis sero, tamen adiutoria quæro.
Non humana quidẽ, quia sunt mihi cognita pridẽ.
Sola diuina saluandus sum medicina.
Filius est iræ, qui vult sine fine perire.
Et sine fine perit, qui non sibi congrua quærit.
Ad te suspiro cæli non subdita gyro.
Summe sacerdotum tibi profero debile votum.
Dextera saluatrix fac careat ista cicatrix.

Christe Dei verbum qui despicis omne superbū,
Exaltas humiles, tollis de puluere viles,
Plasmator rerum, lumen de lumine verum,
Hunc ad hibebo manus, vt fecit Samaritanus,
Ablue diuino saniem cum sanguine vino.
Et donec viuo perfundito vulnus oliuo.
Et vino lotum sanetur in inguine totum,
O maior cælo, tibi quod doleo, omne reuelo,
Culpas agnosco, laxari debita posco.
Spernere me noli, quia peccaui tibi soli.
Nec me trade neci, quia coram te malefeci.
Mundi saluator, nostreq; salutis amator,
Per cuius numen recipit cęcatio lumen.
Per cuius nutum replet facundia mutum,
Ex oculis cordis mihi tolle, quod est tibi sordis,
Et linguam mutam fac ad bona verba solutam.
Languida qui sanas, cura reples, aspera planas.
Rectificas tortum, mentem conuertis ad ortum.
His alijsq; malis, mihi queso sis venialis.

Stella Maria maris, quę cū domino dominaris.
Me pia virgo iuua matura dulcior vua.
Virgo parens Christi mihi placa, quem genuisti.
Et tu chare Deo, qui natus es ex Zebedęo.
Exora pro me Petre nobilis incola Romæ.
Et tu Paule sacer vir spiritalis & acer.
Atq; Dei sancti me pacificate tonanti.
Omnes electi faciant dominum prece flecti.

Questio magna diu multis meditantib⁹ orta est,
Difficilis nimium præ grauitate sui:
Cur Deus omnipotens reliquos for mādo creauit.
Quos peccaturos nouerat ipse prius.
Diues ab æterno, quid diues erat sine mundo,
Quid pro factura contulit ipse sibi.
Cur fecit, quia sic voluit, cui tanta potestas,
Vt quicquid verbo diceret, esset opus.
Dixit enim sint illa, vel hæc, & facta fuerunt,

Protulit, & fecit cuncta creata simul.
Et quia sic voluit Deus, est eiusq; voluntas
Causa creaturæ, q; sit in esse suo.
Ad quid fecit eam, nisi vt laudetur ab ipsa?
Omnia nam laudant voce, vel esse Deum.
Iste Deus trinus trinum dedit esse creatis,
Inde, quod edocuit littera sacra; docet.
Hæc, quę sunt, vel erunt, vel quę iam pręterierũt,
Omnia diuina mente fuere Dei.
Sic status æternus fuit; & sine tempore rerum,
Qua vita viuunt omnia, vita Deus.
Cur fecit peritura sciens cui cuncta patebunt
Ordo diuinus consiliumq; fui?
Sicut enim dominus perituros nouerat ante,
Quam faceret iuste deficiente malo,
Nam dedit arbitrij libertatem faciendi
Omne, quod ex libito cuiq; placeret opus.
Ergo posse bonum: vel posse malum dedit illis:
Vt virtus aliquem posset habere locum.
Nam malefactorum sequitur damnatio iusta.
Et iustis iuste iusta caroq; datur.
Si deus ad partem nos tantum cogeret vnam,
Tunc nihil afferret gratia vel meritum.
Ergo credo Deus bona vel mala queq; futura
Nouit, & ex illis quid bonitatis agant.

LVcifer ex merito cecidit de lapsus ad ima,
Quod spreuit domino subditus esse suo.
Ordine præcellens socios superabat honore,
Lumine transcendens lumina clara poli.
Nec vir, nec mulier, nec serpens obstitit illi,
De se præsumens perdidit omne decus.
Sed quia sponte sua, nulloq; mouente superbus
Extitit, a summa corruit arce poli,
Sic merito caruit venia cum luce perenni,
Qui nec adhuc veniam; nec loca clara petit,
Vnde dolens se muneribus caruisse supernis,
Atq; sua culpa deseruisse Deum,

Humano generi virus meditando parauit,
Quo miser in mortem subuertetur homo.
Sed quia serpenti mendaci credidit vxor,
Decipitur coniux: qua mediante ruit.
Hanc deus ex costa sociam formauerat illi,
Vt subiecta viro viueret ipsa suo.
Sed fuit exitium cui debuit auxiliari:
Et submersa prius mersit ad ima parem.
Et quia fallacis fallacia fallere sponsi
Verba solent, sponsa fallit & ipsa suum
Hoste malo mala fit mulier, vir per mulierem
Credit vterq; malo factus vterq; malus.
Hostis eum fallit per eam, sed eos perimendo
Tollit vtrunq; deus, donat vtrunq; sibi,
Hostis fœmina vir tentat, lætatur, obedit.
Et trino mortis vulnere peccat homo.
Clausa puella domo, iuuenis delatus ab vrbe,
Et fœtus tumulo Lazarus ipse notat.
Adam peccauit, sed ei caro fœmina serpens
Fluxa dolosa tumens hoc monuere nefas.
Hunc miserādo Deus redimēs, mundās, reparās q;
Sanguine fonte sacris sanat, adornat, alit,
Risus vita decus pro fletu, morte, pudore,
Sic redemit homini compatiente deo.
Fœmina causa fuit humanæ perditionis,
Qua reparatur homo, fœmina causa fuit.
Fœmina causa fuit, cur homo ruit a paradiso.
Qua redit ad vitam, fœmina causa fuit.
Fœmina prima parens iratum reddidit illum,
Quem facit esse pium fœmina virgo parens.
Eua fuit medium, q; homo foret absq; patrono,
Virgo fuit medium, q; deus esset homo.
Fœmina prima parens exosa maligna, superba,
Fœmina virgo parens casta, benigna, pia.
Si Deus est homo, & vult atq; potest misereri
Quod velit, hoc homini confero posse Deo.
Ex supradictis iam quæstio soluitur ista,
Cur deus in mundo condidit omnē quod est.

O Mortalis homo casus reminiscere vitæ.
Dilige pauperiem, mortales effuge gazas.
Nam reddunt cupidis post carnis dulcia flāmas.
Quamuis perspicuus auro gemmisq; nitescas,
Pauper & exiguus exibis nudus ad vmbras.
Id solum tecum post facta manebit in æuum;
Quod bene, quod iuste, quod recte feceris ipse.
Quisquis amat mūdū, tibi prospice quo sit eundū.
Hæc via qua vadis via pessima plenaq; cladis.
Hæc via pœnarum trahit ad loca mortiferarum.
Et nunquam redit huc, quisquis semel fuerit illuc
Nec prece, nec precio rerum, spacioue dierum
Soluitur illorum de carcere suppliciorum.
Semper in æternum nox obscurabit auernum.
Est ibi densarum nigra congeries tenebrarum.
Nec sol, nec luna, nec stella videbitur vna.
Segnior est Ethnæ flammis locus ille gehennæ,
Magnus & horrendus omni magis igne timēdus.
Semper flagrabit, miseros sine fine cremabit.
Sunt tibi pro lignis homines miseri, cibus ignis.
Hic reprobi cuncti quasi fasciculi sibi iuncti
Esuriunt, sitiunt, deformes corpore fiunt.
Hic horrendorum consortia dæmoniorum.
Sæui tortores omni gladio grauiores.
Hic dolor, hic metus, secula per omnia luctus.
Secula per mille dolor innumerabilis ille:
His in tormentis non est spes vlla salutis.
Hec lucra sibi feret mundi, qui sordibus heret.
Huc semel ingressus, nullos habet inde regressus,
Qui fugis infernum, regnum querisq; supernum,
Tu diuersorum fuge discipulos vitiorum.
Sperne voluptatem, pulchram cole sobrietatem.
Hæc quos prostrauit, virtutibus euacuauit,
Hæc quos subiecit, pecudes sine robore fecit.
Altera virtutum genitrix dat pectus acutum,
Sensus subtiles, animos clarosq; viriles.
Hanc breuiter ama, per eam crescet tibi fama.
Hec regit & munit superis, coniungit & vnit.

Altera fœtorem generat,deformat honorem.
Flammam flagrantem maculat dextra radiantem.
Non tibi sit venter dominus,sed viue decenter.
Parcus vescendo,parcissimus esto bibendo.
Vino mutatur sensus,mens infatuatur.
Vinum nudauit Noe sanctum,Loth maculauit.
Venter propensus hebetat pinguedine sensus.
Prouocat ardorem veneris,mentisq́ soporem.
Est dilatari porci,postremo vorari.
Nos dilatemur intus,nos foris attenuemur.
Sperne vagã venerem,fuge blandiloquã mulierẽ.
Rem despectiuam,rem fluxam,remq́ nociuam.
Omnibus illa modis res est plenissima nodis,
Resq́ venenosa,res vilis,res vitiosa.
Nemo modum seruare potest imbutus amore.
Et quęcunq́ iuuat,posse iuuare putat.
Cum sis imago Dei res inclyta digna trophæi,
Hæres cœlorum,comes,& gemma deorum,
Fulgentem cultum,fallacem despice vultum.
Forma decora foris,tamen intus plena doloris
Stercoris atq́ luti,pecorisq́ simillima bruti,
Despice fœtorem Veneris,sectare pudorem.
Hæc mens insanit,hęc corpus frangit,inanit.
Altera florentem reddit cum corpore mentem.
Nec nimia cura periturus ames peritura.
Nec seruus serues,nec auarus opus coacerues.
Crescit amor nummi,quantum pecunia crescit.
Orco siue mari mens ęquiparatur auari,
Est velut hydropicus,aut ignis diues iniquus.
Extimat omne parum cupidus.nil implet auarũ.
Anxius augendo diues,timidus retinendo,
Nunquam securus,pauperq́ repente futurus.
LAzarus & diues tibi sunt fomenta futuri.
Fac bene dum viuis,ni vis moriturus aduri,
Indiguit stillæ nam diues splendidus ille,
Fac bene dum viuis,post mortem viuere si vis.
Nil moriens differt cum summis infima profert.
Diuitiæ restant,post mortem tartara præstant.

Quam fœlix anima est, in qua sibi ponere fidē
Dignatur summi spiritus ipse Dei.
Omnis habet subitum terrena potentia finem,
Atq; fuga celeri deserit ipsa suos.
Ergo time, quisquis celsos ascendis honores,
Atq; ruinoso stare memento loco.
A macula sordis munda precor intima cordis,
Ne cordis lumina faciat sordescere crimen,
Sis animo magnus, sis moribus agna vel agnus,
Viue deo soli, quod amat caro, querere noli,
Peruigili cura, pete gaudia non peritura,
Gaudia diuina, quibus est status absq; ruina:
Gaudia terrena, modo sunt ad tempus amœna,
Gaudia terrena, comitatur deniq; pœna.
Gaudia terrena, non petra tenet sed harena.
Gaudia terrena, cohibetur deniq; pœna.
Gaudia vera petas, quæ nunq; terminet ætas.
His igitur spretis pete gaudia plena quietis,
Nec metuas mortem, communem despice sortem:
Communis sors est, q cunctis debita mors est.
Vt Deus absq; mora tibi det, quę sunt meliora,
Dira nescis iura, fera lex, sententia dura.
In re tam dura pensa, quæ pœna futura.
Ergo verere mori, lachrymas miscendo timori.
Sit scelus horrori, virtus habeatur honori.
Crimina deplora, quibus amodo subtrahe lora,
Fletibus exora dominum, dum sufficit hora,
Dum superest hora, fuge quę sunt deteriora.
Hęc pete, praua caue, tibi sit graue viuere praue,
Dulcis amice vale, quod sit peccas veniale.
COgnitio talis fiet signis generalis,
Omnibus in rebus terquinis ante diebus
Atq; dies vnus mundi dans cernere fumus
Testes horroris tot habens dirīq; furoris.
Est ostendendus per signa timenda timendus.
Aequor mundabit, montesq; tumens superabit
Terquinis cubitis excedens quatuor istis.
Non inuoluendo seu fluctibus alta petendo.

Rurſus ſubmiſſum ſubterfluet æquor abyſſum,
At vix cernatur, quo curſus & vnda feratur,
Antiquuſq; ſtatus poſtquam fuerit reparatus;
Quicquid aquis tegitur, vita ſenſuſq; potitur,
Aequor inundabit, incerta voce ſonabit,
Voce ſua plangent volucres, nec paſcua tangent,
Aera linquentes in campis conuenientes,
Solis ab occaſu crebro labentia caſu
Fulgura ſplendentē pertranſibunt orientem.
Sydera flammabunt, & longo crine micabunt,
Motus terra dabit; animal nullum pede ſtabit,
Lignaq; frondētum nemorū genus omne virētū,
Sanguinis humorem ſudabunt, omnia rorem,
Montes ſoluentur, quaſi puluis efficientur,
Saxaq; vis ſcindet partem, pars altera findet,
Quodq; laborauit noſter labor ædificauit,
Tunc confundetur, tunc ad nihilum redigetur,
Abdita ſyluarum fugiet genus omne ferarum,
Et quaſi ploratus dabit in campis vlulatus.
Venturumq; metum reſonans cōmueq; lætum.
Buſtis confractis ac omnino patefactis,
Surgere nitentur, quæ corpora clauſa tenentur.
Vrbibus exibunt homines properantes, & ibunt
Paſſim plangētes ſine ſenſu, nilq; loquentes.
Summa dies rerum poſt hæc eritque dierum,
Et quotquot viuent morientur, poſtq; reſurgent,
Mundi defecti: necnon ab origine mundi,
Hi, qui ſaluantur, qui perpetuo cruciantur:
Huius terrorem quis diceret, atque dolorem?
Cum tot tormentis conturbatis elementis
Cælum, terra, mare: monſtrabunt hæc properare,
Dantia maiorum multis documenta malorum:
Huius terrorem timeamus, amemus honorem,
Quo ſe noſcendum plene Deus, atq; videndum,
Iuſtis præbebit, ſecreti nilq; latebit,
Quod non cernatur, ac in deitate ſciatur
In qua gaudebunt, quia gaudia fine carebunt.

FINIS.

DOCTRINA MENSAE.

IOANNIS SVLPICII VERVlani viri disertissimi de moribus puerorũ precipue in mensa seruãdis, Carmen iuuenile.

Q Vos decet in mẽsa mores seruare docem⁹:
Virtuti vi studeas: literulisq; simul.
Q ue pri⁹ admoneo, mit, puer indole serua,
Perq; tuis oculis hec mea iussa tene.
Sit sine labe toga, facies sit lauta, manusq;,
Stiria nec naso pendeat vlla tuo,
Et nihil emineant, & sint sine sordibus vngues,
Sit coma sit turpi calceus absq; lutu,
Linguaq; non rigeat, careant rubigine dentes,
Atq; palam pudeat te fricuisse caput.
Exprimere & publices, scabiemq; vrgere nocentem,
Ne te sordidulum qui videt ista, vocet.
Seu spuis, aut mungis nares, nutasse memẽto,
Post tua concustum vertere terge caput.
Mucronem haud tangas digitis: sputum ve resorbas,
Panniculo nasum mumgere nempe decet.
Et ructare caue, quin ora in terga reflectas,
Strige os: & crepitum coge tenere nates.
Mundiciæq; tibi placeant: medio quoq; cultu
Vtere: ne turpis vel videare leuis.
Nec maledicta refer: nec promas turpia dictis:
Est stomachosa quidem dicere turpe tibi.
Moribus vrbanis curato preditus esse,
Parce gulæ tibi: luxuriamq; fuge.
Parce & auariciæ; bilem frenare memento,
Inuidulus, timidus, nam odiosus eris.
Desidiam fugies, atq; omnia turpia pelle.
Et ludi turpes sint procul, atq; viri.

Fidus sis;audensq; bonus,temerarius esse
  Despice,non audax sis,timidusq; nimis.
Nec penitus metum,nec te decet esse loquacem.
  Conuenit ille thoro,conuenit ille foro.
Et mansuetus eris,rectum te lectus habebit,
  Detege nec socium,nec tua membra moue.
Nec sis difficilis nimium,nec credulus esto,
  Dedecus & metues,& reuerere bonos.
Furtiuis & mendax nunq;,nimiumq; seuerus
  Esto,sed comem,munificumq; velim.
Sis pius,atq; colas superos,venerare parentes.
  Et noceas nulli,surripiasq; nihil.
Nec sis vinosus quamuis potasse Catonem:
  Fama refert:fugias sumere vina mera.
Non sis derisor,non somniculosus,iniquus,
  Non iudex,nec tu testis iniquus eris.
Omnibus in rebus studeas precor esse modestum,
  Sis auidus laudis,sit tibi cura boni.
Sic bene moratum laudabimus atq; colemus,
  Sic & honorus eris,sic eris ipse grauis.

¶ Secundus libellus huius opusculi.

NVnc faciles aures,animũ quoq; trade serenũ.
  Morigerare mihi,mollia iura dabo.
Non sum,qui laudem summo te accũbere mane.
  Iudice conueniens me dabit hora cibum.
Nec vos ante focum cœnas producite longas,
  Hoc faciet caupo qui sapit ista,fugit.
Sterne toros nitide,lautosq; appone quadrantes,
  Atq; salem,& cererem,flumina,vina,dapes.
Te vitare velim,cupidus,ne (vt lurco) sonoras
  Contractes fauces,mandere rite decet.
Et licet antiqui cubuissent pectore prono,
  Te cella hæc ætas recta tenere iubet.
Et finito mensas cubitis hærere potentis,
  Tu tantum faciles pone,repone manus,
Te ꝗ puer iubeo sedeas,vel raro,sed astans,
  Pocula mitte celer,pone ve,tolle dapes.

Iuraq̃ conuiuas semper importare minister
Effuge, nam turpis sepe fit inde toga.
Quodq̃ iubebit herus facilis semperq̃ subito,
Quemq̃ tibi dederit, tu tibi sume locum.
Quodq̃ vir egregius pauido tibi porriget, illud
Sume lubens, grates, aptaq̃ verba refer.
Esto tribus digitis, magnos nec sumito morsus,
Nec duplices offas mandere virinq̃ iuuet,
Dapsilis & largus semper blandeq̃ sodali
Impartire tuo, pauperibusq̃ capes.
Nec vos obscœnos laudabimus, aut comedones,
Esse decet viuas, viuere nõ vt edas.
Namq̃ cibus nimius capiti, stomachoq̃ nocebit,
Corporis & vires ingenijque rapit.
Gausape non macules, aut pectora, nec tibi mentũ
Sullet, sitque tibi ne manus vncta caue.
Sæpe ora & digitos mappa siccabis adapta,
In quadra faciet nõ tua palma moram.
Quod tibi vicinum fuerit tu sume sodali
Cede tuo referat dum tamen ille manum,
Dumque in frusta secat caueas sumpsisse recissa,
Lurco legit dulces absque rubore bolos,
Non manibus gremio immissis tibi vellicet vnguis,
Quod sumes: residens non agitate pedes.
Incidasque prius quã dominus cõtundat offellam
Tingantur rursus nec tibi morsa, caue.
Nec linguas digitos: ne crodas turpiter ossa,
Ast ea cultello radere rite potes
Siue super mẽsam cortex cumuletur: & ipsa
Ossa vel in pateram prepedibusue iace.
Ne tanq̃ ficos tenta: nec dilige frusta:
Et quecunque manus huc ubi lumen eat,
Ne sociũ torue inspicias: quid ve ederit ille,
Auertas gestus inspice sepe tuos.
Pocula quũ sumes, terge tibi mappa labella:
Si tergas manibus, non mihi charus eris.
Vna manus sumat pateram ni hãc iactet in hostẽ
Theseus, aut belli sint monumenta patris.

Ast si hanc binis manibus captabis: id apte
Efficies: digitis pocula sume tribus.
Et teneas oculos, nec supra pocula fare:
Plena aliquo vita sit tibi bucca cibo.
Deme merum cratho: multum si forte supersit,
Quod nolet socius sumere rite tuus.
Qui sapit, extinguet multo cum fonte falernum;
Et parco lympham diluet ille mero.
Non facies binos haustus, nec fessus anheles:
Sibila nec labijs stridula prome tuis.
Nec cito sorbebis (sicut oui lutea grati)
Nec nimium tarda sume falerna mora.
Vnum, siue duo, vel ad summum tria pocula sumes,
Si hunc numerum excedas, iam mihi potor eris.
Fac videas quodcunq; bibes: modicumq; pitissa,
Crater siue calix det tibi vina breuis.
Os quoq; tergebis semper post pocula: palmas
Abluesq; cum mensam deseris, atque labra.
Inflectensque genu iungens quoq; brachia, prosit
Dicito: sed tolles ordine quęq; suo.

FINIS.

FLORETVS.

NOmine Floret⁹ liber incipit ad bona cœpt⁹.
Semper erit tutus eius documēta secutus.
Hic liber extractus de plurib⁹ est vocitat⁹.
Recte Floretus, quia flos est inde receptus.
Et breuiter textus flagrat virtute repletus.
Collegi flores, non omnes, sed meliores:
Quos in uirgultis vidi domini bene cultis.
Qui non marcescunt seruando, dandoq; crescunt.
Ergo dilecte valeas sic viuere recte.
Multis proficere, domino semperq; placere.
Suscipe corde bono hos flores, quos tibi dono:
Tollent languores, tribuent tibi semper honores:
Si bene dulcores florum retines & odores,
Summo cultore florum clemente datore.
DOgma sacræ fidei ponit prius ordo libelli.
Postea præcepta ponuntur parte secunda.
Tertia pars vere monstrat peccata cauere.
Inde docet quarta pars ecclesiæ sacramenta.
Virtutes quinta mores notat & documenta.
Concludit sexta de morte suaq; sequella.

¶ Caput primum de fide catholica.

CRedere debemus, qui Christi nomē habemus,
Doctrinam Christi, quia nemo secus placet isti.
Nec poteris fieri saluus, nec sanctus haberi.
Dixit enim Christus ad cælum mox rediturus,
Qui baptizatus fuerit, valet esse beatus.
Si bene crediderit, aliter sine fine peribit.
Ergo constanter credas, & indubitanter:
Quæ docet ecclesia Romę petra solidata.
ARticuli fidei bis sex sunt corde tenendi:
Quos Christi socij docuerūt pneumate pleni.
Credo deum patrem, inquit, Petrus cuncta creantem.
Dixit & Andreas, credo deum sic fore Christum.

Conceptum & natum Iacobus. passumq́ꝫ Ioannes.
Infera Philippus fregit, thomasq́ꝫ reuixit.
Scandit Bartholemeus, veniet censere matheus.
Pneuma minor Iacobus, Simon peccata remittit:
Restituit Iudas carnem, vitamq́ꝫ Matthias.
Sed tamen hos aliqui sic distinxere magistri.
Spectat hominem septem, totidem deitatem.
Sed mihi augetur fidei sic, nec remouetur.
Vnum crede Deum, personis dic fore trinum.
Sunt pater, & natus, & pneuma sanctũ Deus vnus:
Cuncta creans, peccata leuans, ac præmia donans,
Conceptus, natus, cruce mortuus, infera fregit.
Surrexit, scandit, cunctos censere redibit.
Hæc est catholica syncera fides & vna.
A Christo lata, per discipulos publicata.
Signis firmata diuina lege probata.
Solus adorandus Deus est sanctusq́ꝫ rogandus.
Latria debetur domino: quia summus habetur.
Nullus adorare sic debet, siue rogare.
Effigiem fictam, sed significata per ipsam.
Vera fides saluat: quem vita decens bene format.
Nãq́ꝫ fides ficta, sine factis mortua dicta.
Non prodest, sed obest, si possit: agẽs bona prodest.
Omne malum vita, bona fac, sic est bona vita.
Sed bene credendo saluaberis, & faciendo.
Cur videas ista: quæ sunt infra tibi scripta.

AD mala vitandũ necnõ bona continuandũ:
Sunt data pcepta q̃ cõmoda sunt & honesta.
Primo naturæ lex vult sic viuere pure.
Nec facias aliis: quę vis tibi, si bene possis.
Non facias aliis, ea quæ fieri tibi non vis.
Postea lex Moysi data vult sub scripta teneri.
Sperne deos plures, non per deum male iures.
Sabbata sanctifices, venerare tuosq́ꝫ parentes.
Non interficias, non mœchus corpore fias.
Non facias furtum, non testeris quoq́ꝫ falsum.

Non cupias sponsam, nec rem quę scis alienam,
Sic quoque ius scriptū phibet mala; mādat honestū.
Ius mandat cuique, & quod viuat semper honeste.
Vt nullum lædat, cunctis sua iuraque reddat,
Inde Iesus cuncta præcepta reduxit ad ista;
Dilige corde Deum toto super omnia verum,
Dilige quemcunque, sicut te diligis ipse.
Istis completis pendent lex atque prophetæ.
Sic non offendas Deum, fratrem neque lædas,
Semper gaudebit, domini qui iussa tenebit,
Sed male peccabit, qui iussa Dei violabit.
Non fit peccatum, nisi per iussum violatum.

¶ De peccatis in generali.

OMnia delicta triplici sunt nomine dicta.
Originale, & mortale, & veniale.
Est hoc peccatum nobis ab origine natum,
Est graue mortale, leuius fertur veniale.
Cum baptizamur ab origine purificamur:
Necnon peccato quocunque sit ante patrato.
Et cum peccamus grauiter, post nos maculamus,
Cum peccantis in his fertur cuiusque voluntas,
Quod tenet in se quid aliqualiter immoderatum.
Sicut nec domini, nec fratris oppugnet amori:
Tale suo genere peccatum fit veniale:
Vt sermo vacuus; vel risus immoderatus,
Si tamen ordinet, vt ab hoc mortale sequatur:
Hoc mortale facit intentio praua volentis.
Vt cum quis ridet ad adulterium faciendum:
Aut in contemptum domini consentit in istis,
Discernens ratio mortale fit inde patenter,
Sed quando velle peccantis fertur in illud:
Quod domini de se, vel fratris repugnat amori,
Peccatum graue est: mortaleque dicitur esse,
Sicut homicidium, blasphemia, schismaque, furtum,
Si tamen hoc sistat sine consensu rationis:
Quę meditans dominū cordis reprimit cito motū.

Cum non sit plenus actus, tunc fit veniale.

¶ De septem peccatis mortalibus.

NE careas vita, septem mortalia vita
Maxima peccata, quę sunt sic iure vocata.
Nam moriens vitio mortali perditur vno,
Quo duis mortale vitium fit perniciale.
Nam mentem maculat, & sacro flamine priuat
Offendit dominum, spernendo vulnerat ipsum.
Aufert splendorem domini, necnon & amorem,
Debilitat mentem, cæcam faciens, & egentem.
Annihilatq; bona, quæ sunt in crimine lata.
Mortificat merita, quæ contulerat bona vita.
Interimens animam damnat finaliter ipsam.
Efficit ingratam, vitam tollitq; beatam.
Aeternam pœnam dat, perpetuamq; cathenam.
Sunt tumor, accidia, & gula, luxuries, simul ira.
Liuor, auaritia, septem mortalia dira.
Nunc videas horum plures species vitiorum,
Vt melius vere valeas peccata cauere.

¶ De peccato superbiæ.

TV non sis tumidus verbis, nec corde superb9.
Ne sis elatus factis, si vis fore gratus.
Cum bona quis credit ex se meritis vel habere:
Vel falso tribuit sibi, quo se credit egere,
Aut alios spernit, plus credens sæpe valere.
Quattuor his rebus quis dicitur esse superbus.
Spernit obedire tumidus, vult obuius ire.
Vult apparere melior; mala cœpta tenere.
Cunctis preferre & se vult, sua magna referre.
Nunq; rancores dimittit, & ambit honores.
Nulla molesta pati vult, gestus scit variare.
Quantuncūq; bonus fuerit essendo superbus,
Totum depra uat, te sola superbia damnat.
Sis simplex, humilis, ne damneris quasi vilis.
Nam Deus exaltat humiles, tumidos pede calcat.

¶ De peccato Accidię & eius speciebus.

ACcidiam linque:q̃ dat mala tædia vitæ.
Segniciam fugias, nunq̃ piger ad bona fias.
Si bona tristis odis,diuina vel ipsa relinquis
Tædens & negligens:quæ consummare teneris.
Vel contristeris,cum nolens hæc opereris,
Aut nimium tristis propter quæuis mala sistis.
Quatuor his dictis sic accidiosus haberis.
Ocia qui sequitur,sine crimine vix reperitur.
Ocia deuita,si vis bona sit tibi vita.
Sæpe libens ora,faciendo sancta labora.
Pigris dum possunt operari tempora desunt.

¶De peccato gulæ.

POne gulæ frenum: tibi vel dabit ipsa venenũ.
Est sibi damnosus in multis quisq; gulosus.
Nam nimis expendit,citius mala q̃ bona prendit.
Qui nimium comedit,bibit ardenter,studiose,
Præpropere,lente,fertur peccare gulose.
Crapula vitetur,ne corpus mensq; grauetur.
Nausea non detur,vt morbus non generetur.
Mens non grauetur,ne vita tibi breuietur.
Vt tempestatem fugias,vel magis ebrietatem.
Mens alienatur vino,corpus vitiatur.
Sensus turbatur,secretum notificatur;
Lingua nimis fatur,vino verbum variatur.
Vultus fœdatur,rixa frequens generatur.
Vis eneruatur,vino sapiens hebetatur:
Ac diffamatur,necnon & luxuriatur.
Stulte letatur,& ni pigeat,reprobatur:
Prodiga frenetur gula,ebrietas dominetur.
Ni compescatur gula,corpus mensq; grauatur.

¶De peccato luxuriæ.

LVxuriam fugias,castus sine crimine fias.
Nil domino gratum fit luxuria maculatum.
Luxuria peccat quisquis consentit in actum.
Vel cum delectat,consentit,agendoq; factum.
Actus carnalis semper est pernicialis.

Demptis cõiugibus,quib⁹ est cõsensus honestus.
Luxuriæ species dicuntur scilicet hæ sex.
Inter non nuptos proprie fornix fore fertur.
Stuprum causatur,cum virgo nolens violatur.
Coniugis alterius violator fertur adulter.
Cum sibi cognatis incœstus,vel moniali.
Cum rapitur raptus,ac opprimitur violenter.
Contra naturam peccat sodomita nefandus.
Effuge luxuriam,quæ tollent nempe sophiam.
Mortificans animam:lædit cum corpore famam.
Excæcat mentem,turbat valde rationem.
Subuertit sensum,consumit tempora censum.
Offendit dominum,fert hostes,tollit amicum.
Vires debilitat,corpus macerat,bona vitat.
Vocem peiorat,vitam semperq; minorat.
Lites adducit,& plurima scandala ducit.
Dona dei tollit,& fortia corda remollit.
Subtenebrat visum,tandem tollit paradisum.
Dæmonibus subdit,inferno deniq; trudit.
Sis semper castus,fugiens & verbula,tactus,
Ocia,vina,dapes,ludos caueas quasi labes.

¶De peccato iræ.

IRa cor accendit,& protinus ad mala tendit,
Cur bene frenetur,rationi ne dominetur.
Ira furens animo de verbis exit in actum.
Sic triplici numero magnum facit ire reatum.
Ira cæcatur mens:sensus præcipitatur.
Cor perturbatur,corpus quoq; damnificatur.
Sensus fuscatur,gustus quandoq; grauatur.
Pax eneruatur,discordia progeneratur.
Lingua venenatur,necnon mors antici patur.
Non odias aliquem,potius sed eum tibi placa.
Quisquis odit fratrem,censetur ob hoc homicida.
Multa facit dira,si non compescitur ira.
Cur quasi deliram patientia temperet iram.

¶De peccato inuidiæ.

INuidiam fugito,bona fratris amare velito.
Nam liuor ſiccum corpus facit, & cor iniquum.
Inuidus eſt triſtis aliquorum cum bona cernit.
Gaudet de damnis:bona non noceant ſibi quãuis.
Aemulus impugnat verum,de fratre ſuſurrat.
Detrahit,accuſat,aliosq̃ iuuare recuſat.
Propter liuorem fraternum frangit amorem.
Lumine cæcatur,de re munda maculatur.
Languet,marceſcit homo inuidus,atq̃ ſeneſcit.
Corpore marceſcit cernens,q̃ res mea creſcit.
Effuge liuorem zelando fratris honorem.
Qui bona fratris amat,ſemet virtutibus ornat.

¶De peccato auariciæ.

CVm ſis preclarus,non ſis cupidus nec auarus.
Vix vlli charus cupidus,cunctis fit amarus.
Qui capit aut retinet iniuſte res alienas:
Aut peramans gazas domini præponit amori.
Qui ſatis eſt diues,cupit,& nunquã ſatiatur.
Et qui pauperibus donare ſuperflua non vult:
Omnes prefati merito cenſentur auari.
Furtum,rapinam,fœnus,fraudem,ſymoniam.
Cauſat auaricia,ludum,periuria,bella.
Omnes theſauri nunquam ſatiant cor auari.
Et plus ardeſcit ambitio,quando ſeneſcit.
Quanto plus creſcit cenſus:plus inde fameſcit.
Gazas quærendo labor eſt:timor in retinendo.
Ipſas querendo dolor eſt,labor & cupiendo.
Nunquam ſiat charus:nec tutus diues auarus.
Raptorem,furem,plerũq̃ fore credit egenum.
Semper egenus eris:ſi plus ſemper tibi quæris.
Cum contentus eris,diues tunc efficieris.
Gazas lucrando,non ſis cupidus nec amando.
Nec male ſeruando:ſed ſis largus bene dando.

¶De peccato in ſpritum ſanctum.

QVi peccat nimium præſumens de pietate:
Vel qui deſperat de diuina bonitate.

Aut induratus non cessat ab impietate,
Et qui fratris odit virtutes improbitate,
Impugnans verum certus sine commoditate.
Qui non sine piget de culparum prauitate,
Contra pneuma sacrum peccat spreta deitate,
Quæ primæ quinque culpæ vix sunt, releuatæ.
Sexta caret venia, quia corruit immediate.

¶ De quibusdam documentis cõtra peccata.

Stringe tuam linguam, ne mẽtẽ reddat iniquã.
Lingua cito lædit, & læsio raro recedit.
Qui male nõ loquitur, magna virtute potitur,
Linguam frenare plus est, quã castra domare.
Non sis verbosus, iactator, litigiosus.
Nunquam sis censor, temerarius, aut reprehensor.
Non sis defensor peccati, siue recensor.
Non sis detractor rumorũ, nec nouus auctor.
Blandus adulator non sis, nec conuitiator.
Nec discordator fratrum, nec improperator,
Nec blasphemator, irrisor, siue minator.
Non accusabis false: nec murmur amabis.
Non diffamabis alios, nec vituperabis,
Si diffamari vis, vel vituperari.
Non sis scurrilis, rebellis, siue bilinguis.
Nunquam promittas, nisi promissum dare credas,
Non alijs pandas secretum, nec male dicas,
Nunquam sis mendax, nec vaniloquens, neque fallax.
Noli iurare, nisi res debita, quare;
Debet & hoc esse verum, licitumque necesse.
Ergo sic frena linguam rationis habena:
Nec te confundat, si uerba superflua fundat.

¶ De peccato veniali.

Dicitur a venia veniale cito sibi danda.
Multis nãque modis dominus veniale remittit.
Infra contenta deuote sacra recepta,
Si ubi mortale non est, delent veniale.
Confiteor, tondo, respergor, conteror, oro,

Vngor,ieiuno,patior,conuerto,remitto,
Signor,edo,dono,doleo,sic fit veniale.
Quamuis expediat homini veniale fateri,
Vt tamen hoc faciat non dico quemcq teneri,
Ni quando dubitat graue illud forsan haberi,
Vel si non habeat grauius decet ista referri,
Vt ius perficiat mandans quemcunq fateri,

¶De excommunicatione.

TAnquam peccata semper caueas anathema.
Nam grauis est poena,quãuis sit pro medicina.
Hæc patitur damna qui magis fert anathema,
Hic non eligitur,nec eligit;& prohibetur
Ecclesiæ porta,communio,sic sacramenta
Traditus est satanæ,precibus caret ecclesiæq.
Ac sibi legitimus prohibetur quilibet actus.
Nunquam participes his,quos anathema coercet
Qualicunq modo,nisi casu iure remisso.
Nam secus est iure restrictus claue minore:
Quæ solum pellit a sacris percipiendis.
Casus excepti super hoc sunt iure reperti,
Coniux,& nati,famuli,qui debita quærunt,
Ignorans super his,& dicens vtile mentis,
Et qui vitare nequit hos,aut vrgente necesse.
Participant iure strictis anathemate tute.
Sunt interdicta,suspensio nempe cauenda.
Quamuis sint poenæ leuiores:sunt metuendæ.

¶De hominis hostibus.

TRiplex est hostis hominis,dęmõ,caro,mũd⁹.
Non foueas istis,vt sis a crimine mundus.
Dæmon agit superbũ,mundus cupidũ,caro foedũ.
Cur cum tentaris caueas ne decipiaris,
Mundum spernendo vinces,carnem reprimendo
Prosternes Satanam:seruando fidem bene sanam.
Tentans astute,ne cures viuere iuste,
Vt male delinquas,nec vt peccata relinquas.
Cur te prudenter serua,meditando frequenter,

Nam damnatus eris,si mortaliter morieris.
Vt mala deuites,aliquid facitociavites,
Nunc age,nunc ora,lege,ne vaga transeat hora.
Obsta principijs,quia tunc cito mergitur hostis.
Quando nimis crescit tentatio,raro requiescit.
Crede Deum,qui te semper speculatur vbiq;.
Qui mala vix celat,sed punit:& ipse reuelat.
Nil est tam tectum,quin sit quandoq; repertum.
Postea confusus reus est:persępe retrusus.
Inspice quanta bona dominus tribuit tibi dona,
Præcipue mortem domini bene respice fortem.
Ne sis ingratus sibi committendo reatus.
Cum male delinquis:iterum Christum crucifigis.
Inspice sanctorum,nec non exempla reorum.
Gloria pro meritis iustis:mala dantur iniquis.
Inspicias animam sic Christi morte redemptam.
Ac tibi commissam,cur crimine destruis ipsam?
Prospice fœtorem culpę,pœnęq; dolorem.
Longa datur pœna:sed delectatio curta.
Cerne quot & quanta peccatum det tibi damna,
Nulla queunt tantum te lędere,crimina quantum.
Cerne diem mortis:quę pulsat ad ostia fortis.
Quot quanti subito moriuntur sæpe memento.
Scisq; obibis homo,nescis vbi,quomodo,quando.
Iudicium pensa,quo nil remanebit inultum.
Cerne graues pœnas,barathri fortesq; catenas.
Cerne domum cæli,ne perdas turbine teli.
Lauda tuum dominum,ne perdas eius amorem.
Sacræ scripturę studium quoq; sit tibi curæ.
Sic mala vitabis,mentemq; tuam satiabis:
Sanctos sectare,prauos noli sociare.
Sensus frenare satagas,carnemq; domare:
Vino sumendo sis sobrius,& comedendo.
Et loca prompta malis fuge,ne sis pernicialis
Nam locus errare promptus facit;& fatuare.
Hæc bene seruando Christum cũ matre rogãdo
Crimina vitabis,hostesq; tuos superabis.

Nemo tamen credat,quod eum tentatio lædat:
Si non consentit animo,quia tunc bene sentit.
Debilis est hostis,quia nullum ni velit,vrit.
Non est peccatum:nisi per velle patratum.
Velle nequit cogi,quamuis queat ad mala pungi,
Non excusatur ideo quis,cum superatur.
Ergo tuum velle compescens crimina pelle;
Vt careas pœna læteris in æde serena.
Te bene conante domino simul auxiliante.

¶ Caput.iiij.de septem sacramentis.

Contra peccata deus instituit sacramenta:
Per q; delentur commissa,futura cauentur.
Gratia confertur,& sic bona vita refertur.
Percipe mente pia septem fidei sacramēta,
Nā male delinquit,q̄ digne nō sacra sumit.
Baptizor,firmor,pœniteor,cibor,vngor.
Ordine promoueor,gratis cum virgine iungor:
Ordo,thorus,velle sumuntur,quinq; necesse.
Ordinat & firmat presul,dat quinq; sacerdos.
Ordo,baptismus,firmatio non iterantur.
Cætera sumpta semel sacramenta valent iterari.

¶ De baptismo.

Est aqua materia baptismi,verbaq; forma,
Ac baptizantis intentio debet adesse.
Baptismi fructus est plena remissio culpę:
Gratia confertur:& pœna remittitur omnis.

¶ De confirmatione.

Presul.fons,chrisma:firmat intentio,verba.
Gratia donatur:constans ad bella paratur.
Qui tenet in fonte,vel vnctum chrismate fronte,
Efficitur talis pater eius spiritalis.

¶ De pœnitentia & eius speciebus.

Contra peccatum graue post baptisma patratum,
Extitit inuentum sacræ pœnę sacramentum,
Conteror in corde,mala confiteor simul ore.

Emendans opere deus indulget sibi vere.
Pœnitet,atque dolet, & crimina dicere spondet.
Vultque satisfacere contritus iniqua cauere.
Crimina commemora,tua collige,flebilis ora.

¶ De confessore eligendo,& de conditionibus confessoris.

ELige prudentem;te soluere iure potentem.
Crimina diminuit confessio,cuncta reuela
Vni presbytero,nullum graue sponte tacendo.
Integra,festina,simplex,confessio fida.
Vera,libens,clara,discreta,frequens,sit amara.
Accusans propria,parens,humilis;rubicunda.

¶ De modo confitendi;& circunstantijs aggrauantibus peccatum.

VT reminiscaris hoc ordine confitearis.
Dic de criminibus mortalibus & speciebus.
Dic de mandatis domini per te violatis.
De male perceptis dicas etiam sacramentis.
Dic si contemnis virtutes:vel caruisti
De septem factis pietatis;de male factis.
Dic sensus quinque,nec cætera membra relinque.
Dic bene quæcunque mala feceris ac, vbicunque
In factis,dictis,consensu,siue relictis,
Quæ non dixisti,dudum,dic,si recidisti
In graue peccatum,per te dudum recitatum.
Res circunstantes dicas peccata grauantes.
Saltem mutantes,crimenque nouum generantes.
Ista grauant vitium,dignus,status,& recidiuum.
Conditio,numerus,locus,ordo,scientia,tempus.
Copia,causa,mora,modus,ætas,lucta pusilla.

¶ De conditionibus boni confessoris.

COnfessor blãdus,verax,prudẽs,pius,æquus.
Hortatur;quærit,terret,punit,mala soluit.
Postea sit tacitus:vt celet crimen alius.

¶ De modo iniungendi pœnitentias.

COntra peccata detur contraria pœna.
Supplicet elatus,maceretur luxuriosus.

Propria det cupidus,ieiunet ſępe guloſus,
Inuidus os tundat,iratus corde remittat,
Audiat officia peregrinans acidioſus.
Citius reſtituat ſi poſſit pernicioſus.
Reddere ſi nequeat,ſaltem ſit prompta voluntas.

¶ De illis,qui tenentur ad reſtitutionẽ.

FVr,vſurator,ſymon,vrens,quocꝗ raptor.
Iuris deceptor: alienarumcꝗ repertor.
Rector,dilapidans,quoduis damnum male donãs.
Reddere ſi quid habent,vel amore dei dare debẽt,
Iuxta conſilium confeſſorum ſapientum:
Mandans,conſilians,ſocians,adiutor,adulans,
Cęlans,participans,defendens,atcꝗ receptans,
Quilibet & fautor reddat,niſi redderit actor.

¶ De caſibus remittendis ad ſuperiorẽ.

HIs,quibus eſt pœna ſolẽnis percipienda,
Crimine pro magno toti villę publicato.
Qui facit inceſtum,deflorans,aut ſodomita.
Patrum percuſſor,ſacrilegus,aut homicida.
Et voti fractor,periurus,ſortilegusꝗ:
Pontificem quęrat,necnon qui miſerit ignem:
Quilibet arctatus anathemate,ſiue ligatus,
Per Papam, feriens clericum, falſarius,vrens;
Et qui ſunt auſi miſſas celebrare ligati.
Simon ſi fuerit, nec fallit regula talis.
Clericus ex culpa confectus anormalus acta.
Ignem ſuccenſus ad dandum damna perurens.
Debent Pontifici communi iure remitti:
Vt dictos ſoluat,ad maiorem ve remittat.

¶ Quomodo confeſſio eſt iteranda;

SI fuerit ignarus confeſſor,vel ſine poſſe.
Siue fatens tacuit aliquod mortale ſcienter.
Aut anathema tacens,ſic ſolui iure nequibit.
Oblitus,pœnæ non factæ iam ſibi iuſſæ,
Eſt dudum facta confeſſio ſic iteranda.

¶ Quomodo pœnitentia iniuncta
non eſt dimittenda ſed facienda.

POstea fac digne pœnam faciendo benigne.
Nam male delinquit, pœnam sponte relinquit.
Nemo satisfacere poterit de crimine vere:
Stans in mortali peccato tunc aliquali.
Iussa tamen poena (quamuis non sit bene plena)
Non est linquenda pro crimine, sed facienda.
Nam faciens iussum, referes per hoc tibi fructum.
Omne malũ punit deus, omne bonũ quoq; reddit.

¶ Ad quid valent opera facta in peccato mortali.

OMnia quæ fiunt in mortali, bona prosunt.
Nã mundi bona dant, & dęmonis arma refrenat.
Mentes illustrant citius, tormenta minorant.
Ad maiora bona donant vsum facienda.
Non tamen æternam possunt adquirere vitam.
Ne cum purgantur homines hæc viuificantur.
Sed bona, quæ fiunt post mortificata, reuiuunt.

¶ De sacramento altaris.

IN cœna summum Deus instituit sacramentum.
Sub panis specie, cum discipulis tribuit te,
Ac specie vini: dicens hoc dicite cuncti.
Missa celebratur vt mors Christi recolatur.
Vt Deus oretur specialibus & veneretur.
Et confortemur, & panc sacro saciemur.

¶ Quid significant ornamenta ecclesię.

DAnt ornamenta tibi presbyter documenta.
Signat sub tunica, φ mens debet fore mũda.
Desuper astrictus spem de superis dat amictus.
Vult candor tunicę spondeas te viuere caste:
Signat cinctura tibi, φ non sit vaga cura.
Per manipulum leue contemnuntur mala vitæ.
Stola notat semper Christo seruire decenter
Stringens cuncta foris notat infula fœdus amoris.

Quid significat altare, & ea q̃ supra ponũtur.

DEsignat signũ crucis ara, calix q; sepulchrũ.
Sed panis carnem Christi, Vinumq; cruorẽ,
Sudor[illegible] a dat aqua, sudaria, linea pala.

Verba liber scriptus, quæ ꝓtulit in cruce Christus.

¶ De forma & materia missæ.

IN missa forma sunt verba Iesu benedicta.
Panis materia, cum vino viuis, & vnda.
Candida triticea non magna, leuisq; rotunda,
Expers fermenti, non mixta sit hostia Christi.
Presbyter hæc sacrat, intentio si tamen extat.

¶ Oratio dum leuatur corpus Christi.

Sacra videns, ora genibus tu flexis adora;
Dicens deuote hos versus, quos doceo te.
SAlue saluator mundi, rex atq; creator.
Qui Deus & homo, natus de virginis aluo.
Te Deus exoro supplex & pronus adoro,
Vt mihi condones, & cæli gaudia dones.
Necnon defunctis, viuis, fidis quoq; cunctis.

Oratio dicẽda dũ leuatur eius sanguis.

O Sanguis Christi, qui fusus amore fuisti
Contra luxuriã, contra gulã, quoq; & iram,
Contra superbiam, contra simul & accidiam;
Contra superbiam; contraq; auaritiam
Humani generis nobis precor auxilieris.
Dele peccata da nobis regna beata.

Quomodo quilibet debet recipere corpus Christi.

QVisquis dei sumẽs corpus, sit ei bene credẽs:
Orans, deuotus, ieiunus, crimine letus,
Sitq; timoratus, non vlla claue ligatus.
Pransus percipere poterit ex gente necesse.
Corpore percepto te custodire memento.
Nequaquam sancto pellas quid de sacramento.
Redde Deo grates, orans tibi det bonitates.
Ne sis ingratus, caueas quoscunq; reatus.

De extrema vnctione quomodo debet fieri, & vbi & ad quid valet.

PResbytero debet infirmus adultus inungi.
In septem membris, oleo, cruce, quoq; verbis.
Vngitur infirmus, vt maior gratia detur.

Sit leuior morbus,& pœna minor toleretur.

¶ De septem ordinibus.

ORdo septenus est claro munere plenus.
Tres sũt maiores,sũt bis duo nẽpe minores.
Ianitor est primus,lector vult esse secundus.
Exorzista subit,hinc acolytus,sibi nubit.
Sub leuita subest,leuitaq; sacrior hoc est.
Septimo collatus est ordo presbyteratus.
Gratia cum posse datur,imprimiturq; character.

¶ De horis dicendis,& a quibus.

QVilibet istorum,qui sit susceptor eorum,
Ad sacra promotus,debet necnon titulatus.
Horas quotidie septenas dicere rite.

¶ Ad quid dicuntur horę,
& quid significant.

VT collaudetur Christus,& mors memoretur.
Nocte Iesus captus,damnatur iudice prima.
Ducitur in tertia,sexta crucifigitur hora.
Mortuus est nona,fuit lancea vespere fixa.
Conditur extrema,cũ septem diximus horas.

¶ Quomodo horæ debẽt dici.

CLerice pausando dic horas: non properando.
Dicas attente,dic totum supplice mente,
Dic iuxta morem,primo dicasq; priorem.
Cunq; deo loqueris orans,non ergo vageris.
Syncopa vitetur,versus non anticipetur.
Donec finitus omnino sit bene primus,
In templo vanum fuge cantum,dilige planum.
Non clames tantum: vt cogaris linquere cantum.

¶ De sacramento matrimonij, &
vbi statutum fuit: & ad quid.

COniugium primo statuit Deus in paradiso.
Associans hominem,quos fecerat,& mulierẽ.
Ad prolem dandum,legaliter atq; fouendum:
Fit quoq; pro culpa luxus carnis fugiẽda.
Coniugij bona sunt proles,fides,sacramentum.
Hæc tria nubentes debent seruare fideles.

Vt prolem generent, semperqꝫ fidem sibi seruent:
Vt conseruentur semper simul atqꝫ iuuentur.

¶ Quot requiruntur ad coniugium: & de impedientibus ipsum.

Fit quoqꝫ coniugium consensu: sed decet ipsum
Consensum signis ostendi, siue loquelis.
Quando tractatur coniugium, tunc videatur,
Antequam factum sit, si pateat impedimentum.
Nam male peccarent, si contra ius sociarent.
Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus, disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.
Si sis affinis, sic forte coire nequibis.
Hæc facienda vetant, connubia facta retractant.

¶ De tempore prohibente coniugium.

Ex feriæ vetitum prohibent, sed non ea soluunt.
Aduentus differt sponsos, Fœlix quoqꝫ confert.
Septuagesima negat, pascha lux noua relaxat.
Litania vetat: sed trinum numen adunat.

¶ Caput. v. de virtutibus, & primo in generali.

Criminibus lotis de mente tuaqꝫ remotis.
Insere virtutibus semen; quę sint tibi scutū.
Nequando viuas in peccatum recidiuas.
Sitqꝫ tibi lumen, quo possis cernere numē.

¶ De virtutibus theologalibus, & quatuor cardinalib⁹.

Septem virtutes habeas, aduersa refutes.
Esto fide firmus, spe rectus, amore ligatus,
Prudens, & iustus, animo fortis, moderatus.

¶ De donis spiritus sancti.

Donis impleri procura flaminis almi.
Esto timens, pius, atqꝫ sciens, factis bene consul,
Hinc intellectus, sapientia dona dei sunt.

¶ Octo beatitudines.

Sis bene dotatus, vt sis in fine beatus.
Sis pauper, mitis, flens, ius sitiens, miserator.

Mundus pacificus,sic vult mundi ipse creator.
Per septem merita dantur tot pręmia magna,
Pauper enim regnat,mitis possessor abundat.
Flens consolatur,iustum sitiens satiatur.
Fit pietasq; pijs,dominum mundusq; videbit.
Est quoq; pacificus domini proles & amicus.

¶ De fide,& circa quę consistit.

Vera fides credit,quę non videt,his,& obedit.
De qua præscripsi.cur his non plus tibi scripsi.

¶ De spe.& affectibus eius.

Æternam spectat vitam spes,& meritis stat
In domino fixa,secus est pręsumptio dicta.
Spernit terrena spes,cæli sperat amœna.
Aegris solamen,tribulantis dat releuamen,
Non in diuitijs proprijs speres vel amicis,
In domino spera,qui donat gaudia vera,
Qui vult prodesse speranti,nescit abesse,
Debet quisq; fore cum spe,simul atq; timore,
Vt non diffidat peccans,nimium neq; fidat.

¶ De charitate,& primo in generali.

Charus amor dictus est vere maxima virtus,
Qua fit homo gratus domino,tādēq; beatus.
Constat amans plenus virtutibus,alter egenus.
Nullus habet florem meriti:nisi propter amorem.

¶ A quo incipit,& quomodo diligēdus est quisq; indifferenter.

Ordo seruetur vt primo deus pērametur.
Postea dilige te sup omnia,sed magis hūc te.
Proximus est hinc plus peramādus iustus amicus.
Postea vult dominus vt ametur inimicus.
In quantum bonus est homo,sed non vt iniquus.
Post corpus proprium perametur & hinc alienū.
Dilige sic homines,vt eorum crimina vites.
Ac odias culpas hominum,non qui facit ipsas.

¶ De prudentia,& circa quę cōsistit.

Præsens in rebus transactis solertia nectit.
Constat in insidijs prudentia vera cauendis.

Ad disponendis sapienter rebus agendis.
Præsens dispone, transactum mente repone.
Prospice ventura; sic est prudens tua cura.
Cumque quid vis agere, debes bene primo videre:
An tibi conueniat, liceat, simul vtile fiat.
Omnia prudenter fac: finem cerne frequenter,
Et primo metue; quæ possunt inde venire.

¶ De iusticia, & impedientibus ipsam.

Esto vir iustus, cunctis reddendo suum ius.
Redde creatori ius, maiorique minori.
Serua dulcorem iuris moderando rigorem.
Sæuit iustitia, nisi sit pietas sibi iuncta.
Vt bene procedas, non verbo nimis cito credas.
Te prius informa, ne lædas quem sine norma.
Qui subito credit alios, & se male lædit.
Qui cito procedit, a iusto sæpe recedit.
Turbant sæpe metus, odium, dilectio, munus
Iudicium rectum, cur est vtrunque cauendum.
Non licet iniustam te causam ducere iustam.
Dicas prudenter seruando iura decenter.

¶ De animi fortitudine.

Fortis sis animo, semper peccata cauendo.
Sis constans, fortis, cum tentat te malus hostis.
Tempore si mœsto vexaris, fortior esto.
Nam post aduersa dominus bona dat vice versa.
Vt non deficias, constans in turbine fias.
Tunc debes esse mage fortis quando necesse.
Semper magnanimus aduersis fortior est plus.

¶ De modestia vel temperantia.

Vt domino gratus viuas esto moderatus.
Non vult sobrietas ratione frangere metas.
Quanto plus poteris, in cunctis te modereris.
Vincere cor propriũ plus est, quã vincere mundũ.
Temperet excessus, qui non vult esse repressus.
Semper adest vitium, si non sit temperamentum.
Quanto maior eris, moderatior esse teneris.

Nam cito stultus eris, ni velle tuum modereris.

¶ De timore, & circa quae consistit.

PRe cunctis timeas dominu͂, simul & reuerere,
Nisi deum timeas, opus est te cuncta timere.
Si dominum metuis, contraria nulla timebis.
Si quis amat dominu͂, semper reuerebitur ipsum.
Humano amore non est amor absq; timore,
Non sibi seruili: sed amicabili & reuerenti.
Non timeas hominem, nec mundum te tribulante͂,
Sed dominum metue: qui regnat semper vbiq;,
Qui valet in patria te ponere, siue gehenna.
Si Christum metuis, semper peccare cauebis.
Si metuis dominum, tibi donabit paradisum.

¶ De pietate & misericordia.

SI vis gaudere, semper miseris miserere.
Si pius es miseris, pietate Dei potieris.
Vtilis est pietas, plusqua͂ terrena potestas,
Nemo potestate saluatur, sed pietate.

¶ De operibus misericordie corporalibus.

SEptem corporea fac corporibus pia facta,
Pasce famentes, pota nimium sitientes.
Indue nudatos, redimas de carcere captos.
Aegros conforta, peregrinos collige porta,
Defunctos sepeli, sic sumes gaudia cæli.

¶ De operibus misericordie spiritualibus.

SEptem fac opera pia, spiritalia dicta,
Corrige peccantes: ac instrue pauca scientes,
Consule non doctis, exora pro tribulatis.
Conforta mœstos: porta patiens onerosos.
Offensas sponte l̨edenti corde remitte.

¶ De eleemosyna, quibus prodest, & quando debet fieri.

SI tibi sit multu͂, studeas dare multa freque͂ter.
Si tibi sit modicum, da iuxta posse libenter,
Si non sufficias dare, sit tibi prompta voluntas,
Si dare non poteris, saltem pro velle mereris.
Tempus confirmat eleemosyna fœdera firmat.

Christo conciliat,dantes a crimine seruat.
Crimina mortificat,redimit,pœnamq; relaxat,
Gratos conseruat,miseros semperq; visitat.
Omnia multiplicat bona,pro donantibus orat.
Dæmonis expugnat fraudes,a morteq; saluat.
Prodest defunctis purganti carcere vinctis.
Hic cui das munus,sit vel uideatur egenus.
Res quam das propria sit,Christus sit tibi causa.
Da bona dū tua sunt,quia nūc data plus tibi prosūt.
Quam si præberes,cum non retinere valeres.
Erras si speres,quod plus te diligat hæres
Sub terra positum,quam tu te diligis ipsum.

¶ De scientia & ignorantia.

MVlti multa sciunt:& se bene scire relinquūt,
Temet cognosce,dominū cognoscere posce.
Tu melior fieres,si te prorsus bene scires.
Quam si negligeres,te cætera corde teneres.
Discere ne cesses,si doctor maximus esses.
Nam per doctrinam poteris vitare ruinam.
Non curans scire,merito quod scire tenetur.
Si super hoc erret,non excusatus habetur.
Præcipue regere,qui debet sibi docere.
Est quasi vile pecus ignorans,& quasi cæcus:
Cæcus ducens cæcum:facit ipsum sternere secū.

¶ De consilio,& experientia.

OMnia consilia tua sint in numine fixa.
Non te præcipites,si consilio domini stas.
Consilio tracta maturo propria facta:
Nam cito peccabis,quando nimis accelerabis.
Consule maiores,prudentes,& meliores.
Vt non deficias,nec damnosus tibi fias.
Consilium verum docet experientia rerum.
Amplior in senibus est experientia sensus.
Si defendendo causam sumas vel agendo,
Hoc fac consulte,nec consumas bona stulte.

¶ De intellectu.

TVnc intellectus hominis cōstat bene rectus,
Cū super omne Deū timet, ac intelligit ipsum.
Ac recte credit, & iussibus eius obedit.
Cur intellectum teneas in numine fixum.
Sæpe roges dominum, qui confert hoc tibi donū,
Hunc non abscondas in ter ra, sed bene condas.
Vt tibi donatum reddas domino geminatum,
Si collauderis a Christo, non reproberis.

¶ De sapientia.

EST immortalis sapientia spiritualis.
Quamuis mundana, fertur sapientia vana.
Christū diligere super omnia, crimina flere:
Mente Deum gerere, peccata futura cauere:
Mundum despicere, cælestia corde tenere,
Singula sic sapere sicut sunt, sic & habere:
Hæc est syncera mentis sapientia vere.
Exoptat supera mentis sapientia vera,
Deuitat scelera, mundum contemnit & æra,
Optima discernit a prauis, crimina cernit.
Omnia vult agere consulte, recta tenere.

¶ De paupertate.

PAupertas grata virtus est magnificata,
Cui sunt collata cælorum regna beata,
Pauperies læta, stat multa laude repleta.
Cor leuat ad Christū, quia mundū non amat istū;
Spernit terrena, paradisi sperat amœna.
Paruo contenta, patiens; non est violenta.
Quamuis inducta male fit, stat libera tuta.
De modico læte viuit, sine lite, quiete.
Vix aliquē lædit, humilem mentē quoq; reddit.
Carnem compescit, quia non bene pasta macrescit.
Munere ditatur, diuino fine beatur.
Est humilis talis pauper, fit spiritalis.
Nam non inflatur, quare super astra leuatur.

¶ De humilitate.

SIs humilis mente, verbis, factis retinens te,
Sis humilis gestu, semper meditando quis es tu.
Nullum contẽnas, sed te, mundũ quoq; spernas.
Sperneq; te sperni; noli laudatus haberi.
His gradibus quinq; referes humilis bona vitę.
Quanto dignior es, humilis potius fore debes.
Qui non est humilis, confundetur quasi vilis.
Cerne quid es, vel quid eris, humilis sic efficieris.
Vile cadauer eris, hoc ergo frequens mediteris.
Subdi maiori decet, ęquariq; minori.
Sic humiles grati, Christo sunt associati.

De mititate, & mansuetudine.

SIs animo mitis, vt odorem des quasi vitis.
Esto mansuetus, & simplex, atq; quietus.
Hęc faciunt hominẽ domino similemq; placentẽ.
Non reddas prauis malefacta, sed esto suauis.
Hoc tibi dat meritũ, Deus autem punit iniquum.
Cum magis es dignus, debes magis esse benignus.
Namq; fit indignus domini, pietate malignus.

¶ De malorum contentione.

SI vis saluari, debes primo lachrymari:
Qui bene plorabit, Deus ipsum lętificabit.
Flere pro peccatis, & pro miseris tribulatis.
Pro desiderio paradisi flere memento.
Si non des lachrymas, ipsas optando gemiscas.
Cum de corde venit dominũ mox lachryma lenit.
Mentem lętificant lachrymæ, peccamina purgãt.
Et Christum placant, paradisi gaudia donant.

¶ De virginitate & castitate.

SIs mundus corde, verbis, factis sine sorde:
Vt dominum vere possis super astra videre.
Mundiciæ vitam virgo tenet, & benedictam.
Dicitur angelicus merito vir virgo, pudicus.
Virginitas flores virtutum fert, & odores.
Humanos mores transcendit, & auget honores.
Propter maiores mundanos spernit amores.

Si virgo non sis, castus tamen esse teneris.
Cuiuscunque status quisque debet fore castus.
Si non sit castus; nemo poterit fore saluus.
Non sunt fœdati, sed mundi corde beati.

¶ De pace.

Esto pacificus, & pacis semper amicus.
Cum cunctis pacem coneris habere tenacem.
Christus pacificus dixit sermone beatos.
Nascens portauit pacem, moriens reparauit.
Surgens induxit pacem, testando relinquit.
Conserua triplicem Christo fratri tibi pacem.
Ecclesiam placa; suffragia sint sacramenta.
Hostes pacifica, seda prudenter iniqua.
Pax confert lætam vitam, mentemque quietam.
Sedat rancores, fouet, & augmentat honores.

¶ De patientia.

Vir patiens esto, nunquam sis corde molesto.
Nemo sui dominus fertur patiens, nisi verus.
Serua prudenter animam viuens patienter.
Nam flos cunctorum fertur sapientia morum.
Fert mala cum pausa, nemo patitur sine causa.
Quamuis hic multa patiatur homo sine culpa;
Hic homo torquetur, vt sic patiendo probetur.
Vt mens purgetur, & præmia multa lucretur.
Ne sublimetur, vt Christo gloria detur.
Vt præseruetur, ne perpetuo crucietur.
Vt mala prudenter tua portes & patienter,
Inspice maiores aliorum sæpe dolores.

¶ De obedientia.

Debet obedire domino quicunque subire
Vult regnum cœli, parando corde fideli.
Qui non parebit, cælesti cede carebit.
Qui bene parebit, paradisi munus habebit.
Vt nequeas lędi, maiori semper obedi.
Ni tibi constaret, quod non licitis oneraret,
Non est illicitum iussum maioris agendum.

Est domino semper parandum cuncta regenti
Plusquam prælato,non iustum præcipiente.

¶ De contemplatione,& vita actiua.

COntemplare bona cæli,pascens tibi dona,
Iugiter æterna conferri,sede suprema.
Vt sic terrena spernas pro luce serena
Dicitur actiua bona vita,bonum faciendo.
Contemplatiua melior sit excelsa petendo.
Martha bona partem sumpsit domino famulãdo.
Magdalena tamen melior fert speculando.
Cur speculatiuus in domino sis,vt bene viuas
Sancta gerens opera sic sumes gaudia vera.

¶ De oratione.

SEdulus exora,deum reuerenter adora.
Vt sibi nunc gratum faciat te; postq; beatum,
Sæpe deum placat oratio,cor bene mundat.
Hostes exuperat:cælos penetrando subintrat,
Christo præsentat:quæ posces sedulus optat,
Auxilium præstat,his quos tribulatio vexat,
Nos Deus orare iussit,simul & vigilare.
Discipulis formam dans,orandi quoq; normam
Quæ breuis est,digna tamẽ in se cuncta petenda.

¶ Septem petitiones orationis dominicæ.

O Pater in cælis regnans,te posco fidelis.
Nomen primo tuum sit semper sanctificatũ.
Adueniat regnum cæleste tuum benedictum.
Velle tuum terris,fiat per nos & in altis.
Da panem nostrum nunc nobis cotidianum.
Et parcas nobis mala,sicut nos inimicis.
Et si tentemur,non permittas separemur.
Sed nos a cunctis,defende malis iniquis.

¶ De conditionibus orationis.

SIt deuota,gemens oratio,sit pia,feruens.
Pura sit,assidua,discreta,sit operosa.
Iusta sit,ac humilis,attenta,sitq; fidelis.

¶ De ieiunio,& quomodo debet fieri:& de pceptis.

ABstineas seruans ieiunia, nulla relaxans:
Quæ iubet ecclesia seruari, scilicet.
Vult Christus natus, ascensio, spiritus almus.
Sumpta dei genitrix, ieiunando vult venerari
Ante diem festi, necnon apostolus omnis.
Exceptis Iacobo, Philippo, sicq; Ioanne.
Cum quadragesima iunguntur tempora quarta:
Equæ Pontifices, in sede sua instituere.

¶ Quomodo debet fieri ieiunium de consequentibus ad ipsum.

CVm ieiunabis, horam non anticipabis.
Crimina vitabis, epulis non te onerabis.
Pauperibusq; dabis, dominum laudando rogabis.
Carnem castigant ieiunia: crimina vitant.
Ad dominum mentem eleuant; faciūtq; placentē.
Donant virtutes, & premia, dantq; salutes.

¶ De verecundia.

ESto verecundus, si vis fore crimine mundus.
Erubeas fari res turpes, ac operari.
Custos virtutum pudor est, contra mala scutum.
Virtutum florem perdis, perdendo ruborem.
Non tamen erubeas tātum, q̄ commoda linquas.
Quæ debent fieri, seu crimina cuncta fateri.
Nā rubor hic stultus crimen est, & nō bona virtus.
Sæpe rubor generat scabiem, quia nescius extat.

¶ De veritate.

SIs verax opere, sis corde verus, & ore.
Verax laudatur, sed mēdax vituperatur.
Verus doctrina sis, iustitia, quoq; vita.
Hoc semper teneas, nec propter scandala linquas.
Nunquam mentiri debes, nec falsa tueri.
Vt mala vitentur, aliquando vera tacentur.
Sed cum iurabis, tunc quicquid scis referabis.
Verum non celes vnquam, nec mala reueles.

¶ De moderatione linguæ.

NOn sis infestus, in cunctis esto modestus,
Optima res modus est, nā semp ad omnia prodest.
Noli laxare linguam, quoniam reuocare
Non poteris verbum, quod dices forsan acerbū:
Coram quo dicas, quid, quomodo, quādo requiras.
Dicas dicenda docte, sileas reticenda:
Modice responde pulchre, taceas verecunde,
Vt sic placetur: quando te maior habetur.
Cum de maiore loqueris, sis cautus in ore:
Vtere sermone moderato cum ratione.
Qui spuit ad cælum, sputum fœdat sibi vultum.

¶ De fidelitate.

SI vis in cælis fore gaudens, esto fidelis.
Cunctis præfertur vir, qui legalis habetur.
Legalis domino sis, semper ipsum amando.
Ac sibi parendo, necnon ipsum reuerendo.
Et dispensando domini bona, & multiplicando.
Legali proprior non est, nec nomine maior,
Tanquam perfectus legalis stat bene rectus.
Non vult fraudare quemquam, nec damnificare.

¶ De ingratitudine.

NOn sis ingratus domino: si vis fore gratus.
Redde vices danti, plus qui dat cūcta tonāti.
Sumens donatum, debes te reddere gratum.
Grates reddendo verbis, factis recolendo.
Dicitur ingratus benefactori, male gratus:
Obliuiscendo, non reddendo, ve nocendo.

¶ De solutione debitorum.

DEbita solue cito, ne damnum detur amico.
Si cito non soluis, teipsum crimine voluis.
Soluere si tardas, fieri tibi grata retardas.

¶ De discretione.

VIrtutum nutrix discretio dicitur esse,
Insuper est nutrix, quare non debet abesse.
Esto discretus, rerum libamine fretus,
Non bene discernes, nisi te ratione gubernes.

Omnia discerne, quę sunt bona, vel mala cerne.
Elige, quę bona sunt, sed respue, quæ nimis obsunt.
Sis circũspectus, vt nunquã sis male tectus.
Et sint directa per te, quę sunt male recta.

¶ De prudentia.

PRouideas cura vigilanti sępe futura.
Non nocet cura, quæ sunt, caueas nocitura.
Ac bona procura, non spectans tempora dura.
Ne tibi quid desit, prouisio prouida præsit.
Qui de uenturis non prouidet, erit inermis.
Non confundetur, qui pręmunitus habetur.
Nescit prouidisse, qui nescit prouidus esse.
Prouidus est plenus, improuidus extat egenus.

¶ De largitate.

SIs largus & parcus, non vastator, nec auarus.
Stat medio virtus, extrema tenet loca virus.
Prodigus est dando, nimium cupidus retinẽdo.
Largus dans danda, parcus retinens retinenda.
Prodigus in vanis consumit, cur sit inanis;
Qui sua consumit, eget, & post vndiq; sumit.
Prodigus est prauus, sed peior fertur auarus.
Nam semper obest alijs, nunquam sibi prodest.
Quilibet excessus malus est, cur sit bene pressus.
Tu medium retine, modus est seruandus vbiq;.
Serua mensuram semper multum valituram.
Da cito gaudenter, gratis, iuste, sapienter.
Nam dona decorant hæc, & meritum meliorant.

¶ De prædicatione, & conditionibus prædicatorum.

VT valeas esse doctor bonus, ista necesse
Sunt tibi pręcipue, quæ debes corde tenere.
Sit tibi vita decens, bona lingua, scientia prudens.
Conueniensq; modus, intentio sit tibi Christus.

¶ De his q̃ pręedicanda sunt, & quomodo.

COmmoda dic verba, sint sacra lege probata.
Sic vt ab errore doctor caueasq; pudore.
Sancta fides, culpa. virtus; & gloria plena.

Hæc sunt præcipue per te sermone probanda.
Sermo tuus gratus, sit verax, præmeditatus.
Clare prolatus, feruens, bonus & moderatus.
Vtilis, ornatus, sit congruus, atq; probatus.
Non tamen elatus sit, nec nimium phaleratus.
Semper sermones fac iuxta conditiones
Illorum, qui sunt præsentes, nam mage prosunt.
Verba dei recita, documentis facta merita.
Prodest doctor ita, si constet ei bona vita.

¶ De correctione.

FRatem corripere peccantem quisq; tenetur.
Vt careat scelere, ni quando per ista timetur.
Deterior fieri, vel non correctus haberi,
Vel si speretur, q̃ proximus inde grauetur.
Aut si tardetur; quia nondum tempus habetur.
In simili peccans publice superis prohibetur.
Vt bene corrigere valeas te corrige vere,
Vt sic correctus possis reprehendere rectus.
Qui non corrigitur aliorum facta videndo:
Corrigitur digne aliorum malefacta sequendo.
Prauos corrigere virtus est maxima vere.
Iusti vexantur, nisi praui corripiantur.

¶ De somno & vigilia.

PRudenter vigila, nec fallar mors neq; culpa.
Sunt promissa bona vigilantibus atq; corona.
Se bene dictabit meritis, bene vigilabit.
Sunt dormitantes reprobati, non vigilantes.
Christus ad orandum monuit nos, & ad vigilãdũ.
Vt cum tentemur, in nullo decipiamur.
Nã veniet absq; mora mors, qua nõ creditur hora.
Debes vitare nimium sero vigilare.
Nam vigilare nimis sero, nocet quando fit ignis.
Nempe sitim generat, in verbis tempora vastat.
Corpus sæpe grauat, animam quandoq; molestat.

¶ Multa mala quæ facit nimius somnus.

NOli dormire nimis, aut pausando pigrire.
Somnus enim nimius; est valde sæpe nociuꝰ.
Cor enim reddit pigrescens, rheumata nutrit.
Vulnerat & mentem, sic ocia vana sequentem.
Tempus perdendo, & vitijs alimenta gerendo,
Dat lasciuire, carnem faciendo perire.

¶ Quomodo se debet homo regere dum intrat lectum, & quid dicere debet dum se leuat.

CVm vis dormire, debet crux sancta præire,
Te sic cõmendes domino reuerẽter, & ores:
Me tibi commendo semper Deus alme, petendo
Vt male pausantem conseruet, & vigilantem.
Me tibi virgo pia genitrix commendo Maria.
Tu mihi saluatrix, sis semper & auxiliatrix.
Angele, qui meus es custos pietate superna,
Me tibi commissum serua, defende, guberna.
Sis mihi tutela Michael, Raphaelcꝫ medela.
Et Gabriel fortis sis contra pericula mortis.
Hæc eadem facies de somno quando resurgẽs.

¶ De constantia.

SI vis regnare, studeas bona continuare.
Fac bona continue, poteris sic viuere tute.
Omnes virtutes currunt quærendo salutes,
Continuans cursum scandit constantia sursum.
Incipiunt multi, non perficiunt bona stulti.
Stultus mutatur, vt luna cito variatur.
Quilibet a vento agitatur sicut arundo.
Sed prudens, constans, vt sol sua lumina præstat.
Quod bene cœpisti, comple: nam præmia donat
Christus vincenti, finis, non pugna, coronat.

¶ De custodia quincꝫ sensuum.

GVstus, odoratus, auditus, visio, tactus.
Per te claudantur, ne sordes ingrediantur.

¶ De visu.

NOli respicere, quæ possunt visa nocere:
Auertas visum tibi, ne tollat paradisum.

Intrat mors animas per visus sæpe fenestras.
Cor clausis portis euitat vulnera mortis,

¶ De auditu.

A Verbis vanis, mendacibus, atq; prophanis,
Aures auertas, & ipsa ad commoda vertas,
Audi sermones, missas, horas, orationes.
Sic te dispones ad rectas conditiones.

¶ De odoratu.

NOn sit odoratus, nunq; tuis immoderatus.
Chrib⁹ odor tibi sit, cũ plusquã cętera prosit.

¶ De gustu.

STringe tuũ gustũ, qui vult consumere multũ,
Plurima gustare, vult ventrem sępe grauare.
Si gustum sequeris, nunquã bene proficieris.
Si tibi credideris, non sobrius efficieris.

¶ De tactu.

SIc compesce manus, ne tactus sit tibi vanus:
Tangẽs immũda, manus ex hinc est male mũda.
Vt vites pœnas, res non tangas alienas
Non aliquid tangas male, pro quo postea plangas.

De incessu.

SIc pedes cohibe, ne vadant ad mala prompte.
Non ad rixandum vadas, nec damnificandum.
Non ad cernendum res vanas, nec recipiendum.
Ad dominum gressus dispone, tuosq; regressus.
Et quæ de facili nequeunt assueta relinqui:
Non sumas vsum, qui gignere possit abusum.

¶ De honestate vitæ.

SIt tua mens munda semper, meditatio sancta.
Actio sit iusta, necnon intentio recta.
Commoda sint verba; sit conuersatio grata.
Sit placidus gestus, gressus maturus, honestus.
Congrua sit vestis socijs, sociatus honestis.
Compositos mores, habeas laudabiliores.

¶ Quomodo trahendum est bonum exemplum ab omnibus.

INspice maiores, mediocres atq; minores,
Collige sic flores, virtutum commodiores,
Cum quibus orneris, salueris, & auxilieris.
Sis bene morosus, & ad impia facta morosus.

¶ De modo viuendi & conuersandi.

SIs bene discretus, inter conuiuia lætus,
Tunc parce comede, mage parce pocula sume.
Ac parce loquere; socios large reuerere.
Non sis ad risum pronus, nisi sit tibi visum,
Quod bene conueniat, & honeste tunc tibi fiat.
Illum homo deridet, qui multum vel cito ridet.
Non discurrendo, procedas, vel saliendo.
Non vadas nocte, vel saltem eas bene docte.
Si possis tende sociatus bene, & honeste.
Signa mali fugias, ne suspectus tibi fias.
A praua specie debet se quisq; cauere.
Non habeas socios stultos; sed dogmate fultos.
Cum sanctis habita: quæ sunt puerilia vita.
Elige doctorem, qui te faciat meliorem.
Elige consortem, qui sanctam det tibi sortem.
Qui bene vult agere, vel vilia facta cauere:
Prauorum fugere debet consortia vere.
Si sanctos sequeris, sanctus sic efficieris.
Sed peruerteris, si peruersos comiteris.
Pomum corruptum cito corrumpit sibi iunctum.
Omnia contacta denigrat pix calefacta.
Sic maculat cunctos prauus socios sibi iunctos.

¶ De ludis cauendis.

NOn ad taxillos ludas, nam ius vetat illos.
Ludi vitantur, ne plurima damna sequantur.
Ludens disperdit res, famam, tempora perdit.
Fraudem committit, mendacia, scandala nutrit.
Se male ditare cupit, ac alios spoliare.
Clamat, blasphemat, irascitur: & male damnat.
Infert litigia, periuria, verbaq; furta.
Ecclesiam spernit, nocet huic, qui ludere cernit.

Languet,macreſcit,dolet,amitendo caleſcit.
Perdens inſanit,moleſtando corpus inanit.
Quamuis lætetur,modicum ſi forte lucretur.
In hoc non ditatur,iniuſte ſi teneatur.

¶ De fama.

VIr bone ſemper ama,qđ ſit tibi ſplēdida fama.
Nomen habere bonū,ferē domini fore donū.
Quiſquis habens vitam nō debet ſpernere famā.
Sancta tibi vita prodeſt,alijs tua fama.
Si propriam famam fieri vis ſemper honeſtam,
Crimina diuita,nam famam dat bona vita.
Nec dum per crimen poſſes amittere nomen.
Sed mala per ſigna,fiet tua vita maligna.

¶ De diſpoſitione domus.

NE perdas ſubito domui diſponere ſcito:
Sic tua diſpone,fac omnia cum ratione.
Sic,vt portare valeas,ſumptus moderare.
Qui nimis expendit alienum poſtea prendit.
Vt bene ſufficias,ſeruare ſtatum ſapienter.
Sumptus non facias.niſi iuxta poſſe libenter.
Nec plures teneas famulos inconuenienter.
In vitijs caueas vaſtare quid inſipienter.
Sed tibi prouideas de rebus ſufficienter.
In cunctis habeas menſuram conuenienter.
Diſcrete videas,quæ ſunt facienda frequenter.
Et ſic diſponas,prout expedit ipſa decenter.
Quotidie multa nobis naſcuntur agenda.
Cum ſunt iam nata.velocius expedienda,
Aut aliter plura remanebunt perficienda.
Cum tibi ſit cura patrare negotia plura:
In primo cura,cuius mora plus nocitura.

¶ Vltimum cap. de morte,
& eius ſequela.

MOrdet mors cuncta q̄ naſcuntur fine cuncta.
Quę prius vnita ſoluit feriendo ſagitta.
Nemo vitare mortem valet aut ſuperare.
Nam clauſis portis intrat loca ſingula fortis.

Nocte die cuiq;mors insidiatur vbiq;.
Sæpe necat subito,multos gladio bis acuto.
Quamuis incipias,bonus in medio quoq; fias.
Si bene non finis,malus hic fert ad mala finis.
Cur bene credendo,peragens bona praua cauēdo.
Ne sis damnatus, semper, obedire paratus.
Viuere coneris bene,nam bene sic morieris.
Vix bene viuentem,vidi praue morientem.
Non est mors subita,quam conscia bona vita.
Defunctos opera sociant,non arua, nec æra.
Sis animo fortis instanti turbine mortis.
Sis bene contritus,confessus,menteq; punctus.
Corpore munitus Christi;membrisq; perunctus.
Cunctis ignosce,veniam tribui tibi posce.
Mundum postponas, nec amicos corde reponas.
Summa tibi cura sit,q̃ mens sit bene pura.
Christum laudare satagas,& sæpe rogare.
Vt tibi condonet tua crimina,teq; coronet.
Subde voluntati domini,te corde libenti.
Est virtus facere gratum,facienda necesse.
Tunc bene nitaris,vt deuote moriaris.
Tanquam catholicus,& Christi verus amicus.
In domino spera fidens,in virgine vera.
Omnia deuote,velit intercedere pro te.
Mortem commemores Christi,cum fugiter ores.
Te cruce signando,veramq; fidem recitando.
Commendas animam domino, qui cōdidit ipsam.
Sed ne sis victus,caueas tunc dæmonis ictus.
Nam tunc conatur plus Dęmon & insidiatur.
Vt desperare faciat,quem vult cruciare.
Sed sibi non credas,nec ab his, quæ dico, recedas.
Nunquam desperes de diuina pietate.
Nec propria speres,fieri saluus probitate.
Te potius firmes,saluatoris bonitate:
Qui bene contritos,sperantes in deitate
Saluat clementer,miseranti fertilitate.
Quantuncunq; malus fueris,poteris fore saluus.

Si bene contereris in fine libenſq; fateris.
Si nequeas ore,tunc ſaltem corde fateri
Pectus tundendo,ſignumq; crucis faciendo.
In cruce pendentem latronem poſt morientem.
Chriſtus ſaluauit,quia compatiendo rogauit.
Ergo fide firma re Chriſti nomine firma,
Qui nunquam ſpernit,quos contritos bene cernit.

¶ De pœnis inferni.

POſt mortem pœna ſequitur,vel gloria plena.
Pœna tamen purgans eſt vna,altera damnans;
Mortali vitio moriens mors traditur orcho.
Semper paſſurus pœnam nunquam rediturus.
Nam non ſunt digni reſidentes morte maligni.
Quod ſint ſaluati,quia ſunt valde maculati.
Quamuis ſpectati ſpreuerunt eſſe beati.
Cur ſunt damnati iuſte,& ſemper cruciati.
Et velut ingrati nunquam ſunt inde leuati.
Vermes cum tenebris,& verbera frigus & ignis.
Dæmonis aſpectus,ſcelerum confuſio,luctus,
Fœtor,ſerpentes,languor,ſine fineq; vrentes.
Prauos torquebunt,ſemperq; quiete carebunt.
Eſurient,ſitient,deformes corpore fient.
In terræ centro percuſſi turbine retro.
Non eſt orandũ pro damnatis,neq; dandum.
Nam ſupportari non poſſunt,neq; iuuari.

¶ De pœnis purgatorij.

QVi ſine mortali moritur tamen in veniali.
Vel nondum plena facta de crimine pœna.
Carcere ſeruatur,in quo grauiter cruciatur.
Donec purgatus,ſcandit ſuper aſtra beatus.
Hos ſupportare nos poſſumus,atq; iuuare,
Vt cito purgentur,ac inde cito releuentur.
Proſunt defunctis,purganti carcere punctis.
Miſſa,preces,dona,proſunt ieiunia prona.
Ac per eos facta propere legata ſoluta.

¶ De gaudijs paradisi.

QVi mundus morit, penitus mox pace potit.
Gaudens in domino cũ sanctis in paradiso.
Non decet orare pro sanctis, immo rogare
Debemus, canere, atq; ipsos semper celebrare.

¶ De cælorum numero.

DEni sunt cæli reserandi corde fideli.
Luna stat in primo, stat Mercuriusq; secũdo.
Ac Venus interno, Sol vult lucere quaterno.
Mars nitet in quinto, sed Iuppiter ordine sexto.
Saturnus cælo septeno sistitur alto.
Octauo cælo stellas tibi adesse reuelo.
Stat crystallinum super istos luce serenum.
Fulget in empireo summo paradisus olympo:
In quo sunt iuncta sine defectu bona cuncta.
Hic deitas trina regnat super omnia digna.
Astat regina sibi mater virgo benigna.
Inde hierarchia triplici sunt agmina nona.
Dat cherubin: seraphinq; choros distinctio summa.
In medio dominans princeps, simul atq; potestas.
Hinc virtutes sistunt: archangelus, angelus atq;
His homines grati reuerenter sunt associati.
Iuxta promerita præsente data sibi vita:
Secum laudantes dominum semper speculantes.
Cernit, amatq; Deũ sanctus, fruitur, tenet ipsum.
Sic gaudet, psallit, laudat, sine fine quiescit.
Diues honoratus, tutus, liber, & sociatus.
Clarus, subtilis, agilis, non passibilis fit.
O quam ditati sunt cæli sede beati.
Semper honorati, summe sunt glorificati.
Ergo mundanis rebus spretis quasi vanis:
Cælica pascamus, & sursum cor teneamus.
Vt Deus a pœnis protectos, atq; catenis.
Post mundi cursum faciat nos scandere sursum.
Vt (velut optamus) ibi semper eum videamus.
Qui dat cuncta bona, det nobis hæc pia dona.

Iste liber scriptus, Floretus nomine dictus.
Per me collectus sic,per te sæpe relectus.
Ac intellectus,ac firmo corde receptus.
Factus productus,& sic pariet tibi fructus.
Cum quibus hic gratus fies,& sine fine beatus.
Christo clemente florum cultore fauente.
Laus tibi sit Christe bone simul sine fine.
Quo duce floretum scripsi bonitate repletum,
Te rogo,des flores nobis fructus,& odores.
Sic,ꝗ per mores summos habeamus honores.

¶FINIS.

¶QVINQVE CLAVIVM SAPIETIAE.

¶Liber primus.

Vtilis est rudibus præsentis cura libelli,
Et facilè pueris pbet in arte viam. (git.
Lactis,& instar habet,qđ mať ab vbere sug
Infans qui nōdum mādare dura potest.
Hęc rudiū mentes doctrina repēte subibit,
Vt facili saliant ad potiora gradu.
Huc properate rudes, cupitis qui dona sophiæ,
Et dominum præcibus solicitate pijs.
Non (nisi dante Deo) sapientia dabitur vlla,
Et sine quo nullus rite peritus erit.
Omnia namꝗ salus,omnis sapientia ab illo est,
Qui pater est rerum,conditor,& dominus.
Principium leue magnis in rebus habere
Quisꝗ potest:sed non sic sibi finis erit.
Ne cito quę cupiunt, deseruisse velint.
Non datur exēplo bona post primordia merces
Congrua:sed rectus præmia finis habet.
Qui cupit ergo decus cuiuslibet artis habere,
Inchoet,& finem tendat ad vsꝗ bonum.
Vt non ergo putes doceat qđ vana libellus.
Hoc (vt scire potes) commoditatis habet.

Hic & discipuli per congrua verba mouentur.
  Hic quoque quid doceat quisque magister erit
Donec discipuli vult quisque sumere formam,
  Quid sibi conueniat præmonet iste liber.
Iura magisterij, cupiũt qui recte tenere. att
  Hic quid eos doceat rite libellus habet.

VT tradunt veteres sapientia quinque feratur
  Clauibus, sic statuit omnipotentis opus.
At quoniam Christus sapientia patris habetur,
  Hanc ipsam (velut est) ducere nemo potest.
Hac igitur volumus mundano iure notare.
  Discere, quam studeas, est labor omnis homo.
Quæ possessores reddit quandoque superbos,
  Sæpius & veram deseruisse facit.
Sed tamen ista dei dat multis [redacted] nota potestas
  Et facit vt recolant, atque sequantur eum.
Ista monet mundi contemnere sæpe ruinas,
  Vnde fit, vt multos linquere vana iuuet.
Philosophi atque etiam (quamuis errasse probẽtur)
  Mundum cum pompis deseruisse patent.
Istius ergò donum si vult accedere quisquam;
  Clauibus his aditum prorsus habere potest.

¶ Prima sapiẽtię clauis est, legẽdi assiduitas.

ERgo, qui prima vult hostia pandere claui,
  Hæc legat assidue, & viuere nolit iners,
  Et sua non vanis ammittat tempora ludis,
Ne cœpt[redacted] studi[redacted] sic citò [redacted] terga daret
Absque labore graui vix munera magna dabuntur;
nuy exit nobis [redacted]s vtilitate labor.
Clauditur omnino sibi ianua prima sophiæ.
  Cui custodita lectio non fuerit.
Sed datur accẽsus facilis cui tempore in omni
  Et legisse placet, neque vacasse iuuat.
Dogmata forte leui capiũtur magna labore,
  Artis & ad summum sat cito currit homo.

Ast opus magno (fateor tibi vera) labore
Si quis nosse cupit, [illegible].
Autorum magno simulatum scriptura profundo,
Et pelagi immensi nō minus instar habet.
Tempore nō magno tam nisi scripta leguntur,
Qualiter ergo breui discere quis poterit.
Consulit ergo tibi lector res ipsa patenter,
Cautus vt assidue dogmata sumpta legas.

¶ Secunda clauis sapientiæ est memoriæ commendatio.

SI cupis ergo aditum claui reserare secūda,
Protinus ipsorum, quæ legis esto memor.
Lectio crebra valet, quam non obliuio tollit,
Vt recolas plene, cum tibi prebet opus.
Proficit ille nunq̄, cui semper lecta nouātur.
Quod putat esse aliud, hoc erit illud idem.
Est idcirco decens repetantur vt ista frequenter:
Quæ cupias menti fixa manere tuæ,
Vt cum forte tibi fuerint iam lecta necesse,
Ipsorum facile, possis adesse memor.
Cuiq; dare voluit naturæ prouida cura,
Dissimiles vultus, dissimilesque [illegible]
Sunt cito, qui capiunt doctrinam quamlibet, atq;,
Quæ memores discunt, omnia corde tenent.
Sunt, qui difficile capiunt, sed dogmata sumpta
Corde tenent memori: qui didiscere semel.
Atq; melancolicis cædit vis ista frequenter,
Vnde fit, vt tales discere pauca velint.
Sunt hodie facile qui plurima dogmata discunt,
Cras memores horum nullius esse valent.
Quosdam sic ebetes prorsus natura creauit,
Qui summis studijs discere nulla valent.
Consulit his ratio, q̄d opus commune frequentent,
Nec sua per requiem tempora dent vitijs.

¶ Tertia clauis sapientiæ est, honor magistri.

SI præceptori referas studiosus honorem,
Tunc reuoluta tibi tertia clauis erit.
Quisq; vicem domini retinet de iure magister.
Dignus honore quisq; [illegible] magister erit.
Discipulus Chironis erat cum magnus Achiles.
Plus etiam domino sæpe timebat eum.
Plato etiam Socrati dignum ferebat honorem,
Philosophus summus quamuis & ipse foret.
Magnus Alexander, qui toto regnabat in orbe
Prosilit ex cursu, quando vidit Socratem.
Quanto maior fueris, sis subditus ipse magistro.
Hæc tibi vera loquor, gloria maior erit.
Nam sunt nonnulli, qui delectantur honore,
Et sibi latus honor numinis instar habet.
Et siquidem magnum placidū retinere magistrū,
Vt documenta sibi perstudiosa ferat.
Est enim expertum, qđ si contraria menti
Dogmata det doctor, discere [illegible] potest.
Ergo discipuli lætum seruare magistrum
Perstudeant, vt sic dogmata grata ferant.
Pertimeant, venerētur eum, meritumq; laboris
Non retrahant, optat præmia quisq; labor.
Nam qui doctori gratum prætendit honorem,
Suscipiet, & similem quando magister erit.

¶Quarta clauis sapientiæ est,
contemptus diuitiarum.

CLauis quarta monet contemptus diuitiarum;
Quas qui corde tenēt discere [illegible].
Spernas diuitias, moneat cum philosophia
Ipsas, qui sequitur, qualiter eius erit.
Vile sit cunctis cor non appenere gazis.
Est tamen vilius discere, [illegible].
Diuitias nullas sanctus cupiuit habere
Affiue diuitijs, sed non peccabis in ipsis.
Cor non adponas, psalmus vt ipse docet,

In se cor apponit qui studiosus exoptat,
Et præponit eas omnibus officijs.
Qui faciles aditus claui vellit pandere quarta,
Hæc stabili semper iussa tenore legat.
Diuitiæ multis excæcant corda cupitæ.
Quisquis eas cupit, hic nec honestus erit.
Nil sapiens diuina refert in pagina falsum
Auctorem, studijs nec bene proficiet.
Ex his procedunt periuria, furta, rapina,
Criminis & multum vilia lucra ferunt.
Has magis quisq; cupit, quãto magis multiplicãt,
Vnde fit, vt subeat crimen auaritiæ.
Quas quis sectatur colit idola, Paulus vt inquit.
Atq; creatorem deserit ille suum.
Ex quibus ergo tibi tot crimina progrediuntur.
Diuitias lector linquere [illegible] stude.

¶ Quinta clauis sapientiæ est,
frequens interrogatio.

HAud procul a vero potior quam reliquatis
Clauis quinta monet nosse, velut poteris.
Hoc est, vt quæras, quæ sunt ignota frequenter.
A quocunq; vides posse [illegible]
Prudentis mos est varias inquirere causas,
Vt valeat mentem certificare suam.
Et quanto potior est; tanto prudentior extat,
A quocunq; vales discere, [illegible]
Qui super ambiguis cognoscere certa laborat,
Laudibus eximijs hic quocq; dignus erit.
Discere si quenquam verecundia forte retardat.
Improbus, insipiens, & reprobandus adest.
Opportuna tibi semper prudentia gliscit,
Nanq; solet dubitans quærere certa [illegible].
Pandit enim gratis quæstio certa frequens.
Pytagoram legimus memphis perrisse poetas,
Vt quæ nesciret, [illegible] ab his.
Hunc philosophum sic iam græcia tota tenebat.

Miratur tanto memphis & ipsa viro.
Summis gymnasiis academia tota Platonis,
Cognita magnifici partibus orbis erat.
Hinc tamen Aegyptum nimio peragrãdo labore,
Venit ad Architam qui,quoq; magnus erat.
Lac pueros foueat,forte hoc panis adultos
Vt triplici studio congruat ordo triplex.
Tunc non dissident pueri grauitate laboris,
Nec doctrina rudi cõgrua fortis erit.
Nec leuitas nimia prouectum reddit inertem.
Cum sibi,quę dantur plena laboris erunt.
Indiscretus homo merito reprehenditur omnis:
Qui propriis factis spernet habere modum.
Omnibus in rebus res est discretio summa.
Est modus in rebus facit,& esse bonum.
Nam quæcunq; facit,si non discreueris ante.
Ad reprobum finem sæpe venire solent.
Si quõdam Tisbe melius discreta fuisset,
Non denigrasset sanguine,poma suo.
Si genitus Phœbi,Phetõ discretior esset.
Nec genitoris equos ageret ille suos.
Hic fuit exemplo scribẽdi iussa potestas.
Sed ditare aliis carmine cura fuit.
Terpsicore Vrania manu venere tenendo:
Quas Erato sequitur musa iocunda satis.
Consedere simul sumpto,quoq; themate ditãt,
Atq; liber dicunt, iste secundus erit.

¶ Liber secundus de quinque moderaminibus,quæ erga discipulos magister debet habere.Incipitur feliciter.

HActenus hic noster p dogmata certa libellus
Discipulos docuit congrua iura sequi,
Ammodo qđ deceat reuerẽdos cura magistros.
Imparib⁹ metris,talia nr̃a refert.
Nemo tñ speret,qđ deroget ipsa magistris
Doctrina,tantos instituendo viros,

At bene, quę noscunt, ad eorum corda reducit.
Vt nihil indignum quisqȝ, quod obsit, amet,
Ledere doctores, [illegible] [illegible] [illegible], mihi si foret ulla volunta[s]
Percuterem pectus forsitan ipse meum.
Sed nihil referam, veterum, nisi verba virorum,
Quod velut auctorem tempora nostra colunt.
Quod sint doctrinę merito moderamina quinqȝ
Credo, qđ in promptu quisqȝ magister habet.

¶ Primum moderamen est, vitiorum correctio.

ORdine nancqȝ prius correctio sit vitiorum.
Quę iuuenũ mẽtes prorsus ad ima trahũt,
Sicqȝ mouent animos, nisi sit castigata frequenter,
Vt nil vel modicum discunt in his residentes.
Ergo si quis habet socios, quos diligat ipse,
A vitijs retrahat, vocibus [illegible] atque modis.
Si quem forte nimis correctio digna grauabit,
Iura magisterij, tu tibi firma tene.
Et si noluerit habere te forte magistrum,
Ipsum discipulum non fateare tuum.
Quamuis nobilibus stultis tamen esto superbus,
Nec melius stultos perdomuisse potes.
Ibit ad alterius forsan documenta magistri.
Sed nisi qualis erit, nullus habebit eum,
Tu probus vitium tibi displicet illud,
Pro quo te refugit, cui viciosa placent.
Sed si forte alios socios nanscilscitur ipse,
Omnes prorsus eant quis vitiosa placent.
Ipse magisterij teneas tibi [illegible] vigorem. Docte.
Esto constans animo ne moueare tuo. Esto, animo, constans, ne moveare tuo.
Commoueas alios, ipse placitura ministres,
Qui se doctrinæ supposuere tuæ.
Stulta loqui fatuus consueuit, recta peritus,
Conuenienter eos non tenet vna domus,
Si vicium semper reprehendis discipulorum,
Primum doctrinæ tunc moderamen habet.

¶ Secundum moderamen est, bono rum morum informatio.

SI cupis iuxta moderamen habere secundum,
Informes socios moribus ipse bonis.
Nam bene tunc rectus seruatur in omnibus ordo,
Vt demptis vitijs instituere bonis,
Dic, quid eos doceat, quid cõpetat, vt documenta
Quæ dederis nullo præpudiente ferant.
Vt per honesta sequi totiens qui viderit eos,
Dicat, qui docet hos iure, magister adest.
Semper crescit honor, & gloria celsa magistro,
Cuius discipulus dicitur esse bonus.
Moribus at prauis fuerit si forte repletus,
Ipsius in culpa iure magister erit.
Hic quoq; discipulus fuerit si forte superstes.
Vix vnq; poterit immemor esse tui,
Rebus & exemplis (illa informatio vera est)
Instituas socios sæpius ipse tuos.
Rebus idem, vt te videant exemplar honesti.
Sed quodcunq; monens tu videare sequi.
Nam quicunq; docet bona, cũ male vixerit ipse,
Se perimit iaculo reprobus ipse suo.
¶ Tertiũ moderamẽ est, magistri tẽperata correctio.

NOn nimium socijs consuescas esse seuerus.
Indociles feritas immoderata facit.
tumere Sæpe [struck] solent, si ludicra congrua tangas,
Et recreant animos talia verba suos.
Maxima cum fuerit nimium, vel lectio fortis,
Lætificent mentes qualiacunq; feras.
Tullius illud idem, quotiens auditor abescit,
Iussit vt orator lubrica ponat ei.
Austerum vitijs semper decet esse magistrum,
Præsertim in scholis cum coiuere simul.
Sed decet, vt gratus ipsos sermone notetur.
Pro minimis etiam congrua verba ferens.
Congrua facta loco grauet hunc, & quæstio nulla
Sed sibi grata ferat, [struck]. novit vt ipse magis.

Non nimium nugas referat cum quærit ab ipso.
 Talia nanq; animos, sæpe grauare solent.
Non debet doctor sociorum spernere quemquã.
 Vnus enim socius doctior esse solet.
Si noscent omnes, quantum scit & ipse magister.
 Vix cuperent forsan discere dogma suum.
Necnon pro minus solet aptior esse magister.
 Pro quibus & reliquis gratia maior erit.
Fama volat, transitq; modum quocunq; feratur.
 Hæc cito mortales deprimit, atq; leuat.
Quicunq; ergo sibi famam seruarit honestam,
 Promeruit decori munera magna suo.
Neglector famę fiet neglector honorum.
 Et merito cunctis ille perosus erit.
Quicunq; ergo sibi famam gliscit retinere,
 Omnibus hic studeat gratus adesse bonis.
Sit cunctis mitis, tractabilis, atq; benignus.
 Subleuet vt nomen prospera fama suum.
Et si displicet prauis, non solicitetur.
 Quis nisi sit prauus nemo placere potest.
Opto placere bonis, prauis odiosus haberi.
 Nanq; solent odio prauus habere bonos.

¶ Quartum moderamen est magistri discipulos triplex modus docendi.

NVnc superest quarti moderaminis optima cura,
 Qua sine perfectus nemo magister erit.
Congrua personis studeat conferre quibusq;,
 Nec superexcedat iura magisterij.
Instar habet siquidem verę sapientia matris.
 Lacte fouens pueros, pane cibans validos.
Cum iuuenilis habet quid dens rodere possit,
 Vnde queat vires solicitare suas,
Quæ possessores reddit quandoq; superbos.
 Sæpius & veram deseruisse facit.
Sed tamen ista Dei dat multis cognitionem.
 Et facit vt te recolant, atq; sequantur eum,

Ista monet mundi contemnere sępe ruinas.
Vnde fuit, vt multos linquere vana iuuet.
Philosophi atq; etiam (quãuis errasse probentur).
Mundum cum pompis deseruisse patet.
Istius erga domum si vult accedere quisquam.
Clauibus his aditum prorsus habere potest.

¶ Prima species clauis est, legẽdi assiduitas.

Ergo qui prima vult hostia pandere claui,
Hic legat assidue, & viuere nolit iners.
Non aliqua tellus parte perusta foret.
Aschalaphus speciem nondum bubonis haberet,
Sidiscretus homo per sua verba foret,
Ex indiscretis veniunt mala plurima rebus.
Discretum merito quisq; probabit opus.

¶ Quintũ moderamen est magistri erga discipulos frequens q̃stio cũ satisfactione.

Quintum restat ei solũ moderamen habẽdũ,
Qui vult doctoris munera bona sequi
Hos igitur curet sat solicitare frequenter,
Qui documenta sequi proposuere sua.
Nam solet esse vagum genus hoc nimiũq; petulcũ,
Respicias socios, vt documenta firment,
Atq; cateruatim verba benigna refer.
Omnes solicita videas quos fore vagantes.
Quid dubitet quęras, atq; satisfacias.
A minimo poscas si nouerit omnia recte.
Hunc ignota docens pręcipe, q̃d studeat.
Vtq; rudes doceãt iubeas persępe peritis.
Exortando viros sæpius ipse tuos,
Paulatim subeant morum documẽta moderni.
Diffidunt aliqui lectio quando grauat.
Sed diffidenti conuitia congrua profer.
Quemlibet exemplo restituendo virum.
Torpentem in medio referas quemcũq; vagantẽ.
Dic socijs coram, quam male cessit ei.
Ette siue alium ponas in honore magistrum.
Quem labor & vehemens cura dedere tibi.

Si ingeniosus eris per idonea verba loquendo.
Cur poteris facile solicitare suum.
Quid pdest tibi nobilitas,quid virtus clara parētū,
Vt Iuuenalis ait, stemmata quid faciūt?
Multa sub exemplis prodest recitare magistrū.
Multoties animos talia verba mouent.
Discipulis quæcunq; potes placitura referre.
Iugiter vt faciant dicta vel acta stude.
Verum confiteor simul omnibus opto placere.
Si nequeo, saltem glisco placere bonis.
Inuidię vitium,probitas cui displicet omnis
Absit,& vestrum cuiq; placebit opus.
Cui bona nulla placēt,nisi q̄ mala iure probantur.
Respuo,quod placeant crimina nostra sibi.
Omne bonum reprobat,ergo qui reprobat istud.
Argumenta feram,hoc opus esse bonum.
Cur non ergo bonis,quę sunt bona iure placebūt?
Et si bona placent, cur mala forte placent?
Nullus & auctorem(quia sit fortasse modernus)
Spernat,adhuc priscus (non dubitetur)erit.
Tempore Nasonis fuit idem Maro modernus,
Sed tamen est habitus iure poeta bonus.
Non ego q̄ tanto similis ferar esse poetę.
Consueuere tamen infima summa sequi.
Quod si magnates sua sic tunc metra colebant.
Cur est indignum crimina nostra colit?

Iste liber merite rudium doctrina vocatur,
Quod leuiter rudibus prępatat artis iter.
Hic quasi primus erit,quia lac puerile ministrat.
Atq; valent leuius dogmata nulla legi.
Sum rudis,idcirco rudibus satis opto placere,
Et dare quo valeam gratus eris fieri.
Hæc sibi si placeant,citius potiora feremus,
Nam bene Pierides ad mea vota fauent.
Lac degustetur prauis sine dentibus aptum.
Dentibus exortis ammodo panis erit.

Cum ꝗ renascentur septeno tempore dentes,
　Ossa parabit eis philosophia parens.
Incolumes propios sapientia seruat alumnos.
　Nanꝗ sit discrete matris habere modum.
Cuius corde humili si quis fomenta requirit,
　Non sinit expertem quemlibet esse sui.
Scripserat, sed totas impleuit musa tabellas.
　Si foret vlla vacans carmina plura forent.
Tunc alias poscit, prohibet se calliopeia.
　Cuius ad imperium quæꝗ camoena fauet.
Ipsa thalia dedit tabulas mihi grata camoena.
　Addidit hoc scribas, edere iussa paro.
Scribe recedentes dixerunt quinꝗ camoenę.
　Nos iterum reuoces, si tibi prębet opus.
Et tunc eximias refero pro munere grates.
　Vrbem, ego nemorum hę loca grata petunt.
Dogmate perfecto socijs exemplar habendum.
　Tradimus, & nostrum fert cita fama librum.
Constituere simul doctores deniꝗ, vt ipsum
　Suscipiant pueri discipuliꝗ rudes.

CLAVS DEO.

FLORETVS ALTERQVE LIBELLVS QVI DICTVS EST QVINQVE CLAVES EXPLICITI SVNT ANN. M. D. LIII.

AESOPI FABVLAE.

FELICITER INCIPIVNTVR.

VT iuuet, & prosit, donatur pagina p̄sens,
Dulcius arrident seria picta iocis.
Hortulus iste parit fructū cū flore: fauores,
Flos, & fructus emunt. hic sapit, ille nitet.
Si fructus plus flore placet, fructū lege. si flos
Plus fructu florem, si duo: carpe duo.
Ne mihi sopitet torpentem inertia sensum,
In quo peruigilet, mens mea nouit opus.
Vt messis precium de vigili surgat agello:
Verbula sicca Deus impleat ore suo.
Verborū leuitas morum fert pondus honestum,
Et nucleum celat arida testa bonum.

De gallo & hyaspide.

DVm rigido fodit ore fimū, dum quæritat escam,
Dum stupet inuenta hyaspide,gallus ait,
Res vili preciosa loco nitidiq; coloris
Hac in sorde manes:nil mihi messis habes.
Si tibi nunc esset,qui debuit esse repertor,
Quem fimus sepelit,viueret arte nitor.
Nec tibi conuenio,nec tu mihi,nec tibi prosum.
Nec tu mihi prodes,plus amo cara minus.
In gallo stolidum,in hyaspide dona sophię
Pulchra notes,stolido nil sapit ista seges.

De lupo & agno.

EST lupus,est agnus,sitit hic,sitit ille fluentem.
Limite non ęquo quęrit vterq; sibi.
In summo bibit amne lupus,bibit agnus in imo.
Hunc timor impugnat verba mouente lupo.
Rupisti potumq; mihi nuicq; decorem.
Agnus vtrunq; negat se ratione tuens.
Nec tibi,nec riuo nocui,nam prona supinum
Nescit iter,nec adhuc vnda nitore caret.
Sic iterum tonat ore lupus,mihi damna minaris?
Non minor,agnus ait,cui lupus,immo facis.
Fecit idem tuus ante pater sex mensibus actis,
Cum bene patrisses,crimine patris obi.
Agnus ad hæc,tanto non vixi tempore,prędo
Sic tonat,an loqueris furcifer?huncq; vorat.
Sic nocet innocuo nocuus,causamq; nocendi
Inuenit.hi regnant qualibet vrbe lupi.

De mure & rana.

MVris iter rumpente lacu venit obuia muri
Rana loquax,& opem pacta nocere cupit.
Omne genus pestis superat mens dissona verbis,
Dum sentes animi florida lingua polit.
Rana sibi murem filo confoederat.audet
Nectere fune pedem,rumpere fraude fidem

Pes coit ergo pedi, sed mens a mente recedit.
Ecce natant, trahitur, hunc tamen illa trahit.
Mergitur, vt secum murem demergat amicum.
Naufragium faciens, naufragat ipsa fides.
Rana studet mergi, sed mus emergit, & obstat
Naufragio, vires suggerit ipse timor.
Miluus adest, miserumq; truci rapit vngue duellum,
Hic iacet, ambo iacent, viscera rupta patent,
Sic pereant, qui se prodesse fatentur, & obsunt,
Discat in actorem pœna redire suum.

De cane & oue.

IN causam canis vrget ouem, sedet arbiter, audit,
Reddat ouis panem, vult canis, illa negat.
Pro cane, stat miluus, stat lupus, stat vultur, & instant:
Panem quem pepigit reddere, reddat ouis.
Reddere non debet, nec reddere iure tenetur,
Et tamen vt reddat, arbiter instat oui.
Ergo suum (licet hyems erat) preuendit amictum,
Et boream patitur vellere nuda suo.
Sæpe fidem falso mendicat inertia teste,
Sæpe solet pietas criminis arte capi.

De cane gerente carnem.

DVm carnē gerit ore canis, caro porrigit vmbrā,
Vmbra cohæret aquis, has canis vrget aquas.
Spem carnis plus carne cupit: plus fœnore signum
Fœnoris, os aperit, sic caro, spesq; perit.
Non igitur debēt pro vanis certa relinqui:
Non sua, quis amet: mox caret ipse suis.

De leone, oue, capra, & iuuenca.

VT ratione pari fortunæ munera sumant,
Sumunt fœdus ouis, capra, iuuēca, leo,
Ceruus adest, ceruum rapiunt, leo sicait, hæres
Primæ partis ero, nam mihi primus honor.
Et mihi defendit partem vis prima secundam,
Et mihi dat maior tertia iure labor.

Et pars quarta meum (nisi sit mea) rumpet amorem.
Publica solus habet fortior ima premens.
Ne fortem societ fragilis, vult fabula præsens.
Nam fragili fidus nesciet esse potens.

De latrone vxorem ducente.

FOemina dum nubit furi, vicinia gaudet.
Vir bonus & prudens talia verba mouet,
Sol pepigit sponsam, Iouis aurem terra querelis
Perculit, & causam cur foret ægra dedit,
Sole necor solo, quid erit si creuerit alter?
Quid patiar? quid aget tanti caloris hyems?
Hic prohibet sermo lætum præbere fauorem?
Qui mala fecerunt, vel mala facta parant.

De lupo & grue.

ARcta lupum cruciat via gutturis osse retento.
Mendicat medicam multa daturus opem.
Grus promissa petit de faucibus osse reuulso,
Cui lupus, en viuis munere tuta meo.
Nonne tuum potui morsu præscindere collum?
Ergo pro dono sit tua vita meo.
Nil potest prodesse malis mēs parua malorum,
Immemor accepti non timet esse boni.

De duabus canibus.

DE partu querelam verborum nectare plenam.
Pro cane mota canis suscipit æde canem.
Hæc abit: illa manet, hæc cursitat, illa quiescit.
Sed tamen a partu rumpitur illa quies.
Illa reddidit, reddiqꝫ sua tecta precatur.
Obserat hæc aurem, nec minus aure domum.
Plus prece posse minas putat hęc, plus bella duobus.
Nescit posse minas plus prece, bella minis.
Cum dolor hanc armet, plus matrem filius armat.
Cedi sola gregi, causaqꝫ iusta perit.
Non satis est tutum mellitis credere verbis.
Ex hoc melle solet pestis amara sequi.

De homine & colubro.

CVm niue canet humus, glacies dũ sopit aquarũ
  Cursus, in colubrum turbida sæuit hyems.
Hunc videt, hunc reficit hominis clementia verum:
  Temperat hunc tecto, temperat igne gelu.
Ore ferit virus coluber, sic toxicat illum.
  Hospes ait colubro, non rediturus abi.
Non exit coluber, nec vult exire, sed heret,
  Amplectensq; virum sibila dira mouet.
Reddere gaudet homo nequam pro melle venenum,
  Pro fructu pœnam, pro pietate dolum,

De asello & apro.

AVdet asellus aprum risu tentare proteruo.
  Audet iners forti dicere, frater aue.
Vibrat aper pro voce caput, nam verba superbit
  Reddere, sed dentem vix tenet ira trucem.
Sustamen ista mouet, vilem dens nobilis escam
  Spernit, desidia tutus es ipsa tua.
Non debet stolido lædi prudentia risu,
  Nec stolidus doctum debet adire iocis,

De mure rustico & vrbano.

RVsticus vrbanum murem mus suscipit ęde,
  Cõmodat & mensam, mensaq; mente minor.
In tenui mensa satis est syncera voluntas,
  Nobilitat viles mens generosa dapes,
Facto sine cibis vrbanum rusticus audit,
  Vrbani socius tendit in vrbis opes.
Ecce penum subeunt, inseruit amicus amico,
  Inuigilans mensę fercula mensæ gerit.
Commendat, conditq; cibos clementia vultus,
  Conuiuã satiat plus dape mentis honor.
Ecce ferę clauis immurmurat, ostia latrant,
  Ambo timent, fugiunt ambo; nec ambo latent,
Hic latet, hic latebras cursu mendicat inepto.
  Assuitur muro reptile muris onus,

Blanda penu clauso parcit fortuna timori,
Ille tamen febrit,teste timore tremit.
Exit,qui latuit,timidum sic lenit amicum.
Gaude carpe cibos,hæc sapit esca fauum.
Fatur qui timuit,latet hoc in melle venenum,
Fellitumq; metu non puto dulce bonum.
Quam timor obnubit,non est syncera voluptas.
Non est solicito dulcis in ore fauus.
Rodere malo fabam,quam cura perpete rodi,
De generare cibos cura diurna facit.
His opibus gaude,qui gaudes turbine mentis,
Pauperiem ditet pax opulenta mihi.
Hæc bona solus habe,quæ sunt tibi dulcia soli,
Dei precium dapibus vita quieta meis,
Finit verba,redit,præponit tuta timendis,
Et quia summa timet,tutius ima petit.
Pauperies si læta venit,ditissima res est.
Tristior immensas pauperat vsus opes.

De vulpe & aquila.

CVm vulpes aquilam pro rapta prole perurgit
Mille precum,prædam reddere nescit auis,
Præda gemit,nidicq; timet cibus esse gulosi,
Sed redimit natos vtilis arte parens.
Arboreum zona stipulis & vimine truncum,
In stipulā docto dirigit ore facem,
In pullos aquilę coniurat copia fumi,
Hanc tamen vt vulpem prouida placat auis.
Non sit qui studeat(quia maior)obesse minori.
Cum bene maiori possit obesse minor.

De testudine & aquila.

PEs aquilæ prædo testudinis ăra findit.
Hanc sua concha tegit,cornua longa patent.
Hoc monitu cornix aquilam præmunit,ineptum
Fer onus,at fiat vtile,crede mihi.

Quod geris in concha, cibus est, ubi surripit illum
Concha cibum, concham frange, cibusque cadet.
Vt concham lanies, pro viribus vtere sensu.
Hanc si celsa cadat: saxea franget humus.
De se stultus homo subuersus turbine linguæ
Corruit; & fortes iusta procella rapit.

De vulpe & coruo.

VVlpe gerente famem coruū gerit arbor, & escā
Ore gerens coruus vulpe loquente silet.
Corue decore decens: cignum candore peremptas.
Si cantu placeas, plus aue quaque places.
Credit auis pictæque placent præludia linguæ.
Dum canit, vt placeat, caseus ore cadit.
Hoc fruitur vulpes; insurgunt tædia coruo.
Asperat in medio damna dolore pudor.
Fellitum patitur risum, quem mellit inanis
Gloria, vera parit tædia falsus honor.

De leone & apro.

IRrepsit miserum grauitas annosa leonem.
Inglatiat corpus, corque senile gelu.
Instat aper, pensat veteri pro vulnere vulnus,
Fronte eum telo taurus vtroque fodit.
Sæuit asellus iners, & frontem calce sigillat.
Hoc solo gemitu vindicat acta leo.
Omnia, quę vici me vincunt omnia, dormit
Vis mea, dormit honor, dormit honoris opus.
Cui nocui, nocet ille mihi, multisque peperci:
Qui mihi non parcunt pro pietate nocent.
Hunc timeat casum qui se non fulsit amico.
Nec dare vult felix: quam miser optat opem.

De catulo & asello & domino.

MVrmuris & caudæ studio testatur amorem,
Nunc lingua catulus, nūc pede palpat herū.
Gaudet herus, comitque canem, comitemque ciborum
Efficit, alludit turba ministra cani.

Arte pari, similesq; cibos, similemq; fauorem
Lucrari cupiens inquit asellus iners.
Me catulo præfert vitæ nitor vtile tergum.
Ne fructu placeo, sed placet ille ioco.
Ludum ludo placens: sic ludit tempore viso,
Vt placeat, ludo, ludit & instat hero.
Blandiri putat ore tonans, humeroq; priorum
Presso mole pedum se putat esse pium.
Clamat herus, vult clamor opem, subit ordo clietum.
Multa domat multo verbere claua reum.
Quod natura negat, nemo feliciter audet.
Displicet imprudens, quando placere putat.

De mure & leone.

FRigida sopito blanditur sylua leoni.
Cursitat hic murum ludere prompta cohors.
Pressus mure leo murem capit, ille precatur.
Ille precem vibrat, supplicat ira preci.
Hæc tamẽ ante mouet animo. quod mure perempto
Laudis habet summum, vincere parua pudet,
Si nece dignetur murem leo, nonne leoni
Dedecus, & muri cœperit esse decus?
Si vincat minimum summus, sic vincere fraus est.
Vincere posse decet, vincere crimen habet.
Si tamen omne decus sit laus, sic vincere laus est.
Et decus hoc minimo fiet ab hoste minus.
De precio victi pendet victoria victor.
Tantus erit victi gloria, quanta fuit.
Mus abit, & grates reddit (si reddere posset)
Spondet opem solus, fit mora parua dies.
Nam leo rete subit, nec prodest viribus vti.
Sed prodest querulo murmure damna loqui.
Mus redit, hunc reperit, cernit loca: vincula rodi.
Hac ope pensat opem, sic leo tutus abit.
Rem potuit tantam minimi prudentia dentis.
Cui leo dans veniam, se dedit ipse sibi.

Tu qui summa potes, ne despice parua potentem
Nam prodesse potest, si quis obesse nequit.

De Miluo infirmo & matre.

MIluus molle iacet morbo, matremq; precatur,
Vt superis pro se det sacra, detq; preces.
Mater ait, mi Nate deos & sacra deorum
Læsisti, recolunt impia facta dei.
Criminis vltores pensant pro crimine pœnam.
Dum sacra turbasti, pœna timenda fuit.
Te cogit timor esse pium, te pœna fidelem.
Hic timor, hæc pietas, cum nece sera venit.
Qui maculat vitam, immūdus, cur incolit aras?
Quem sua facta premunt, cur aliena leuant?

De hirundinibus & alijs auibus.

VT linum pariat lini de semine semen,
Nutrit humus, sed aues tangit hirundo metu.
Hic ager, hoc semen nobis mala vincla minatur.
Vellite pro vestris semina sparsa malis.
Turba fugit fenitus, monitus vanosq; timores
Arguit, exit humo semen, & herba viret.
Rursus hirundo monet instare pericula, rident
Rursus aues; hominem placat hirundo sibi.
Dumq; viris habitans, cantu blanditur amico.
Nam præuisa minus lędere tela solent.
Iam metitur linum, iam fiunt retia, iam vir
Fallit aues; iam se conscia culpat auis.
Vtile consilium, qui spernit, inutile sumit.
Qui nimis est tutus, retia iure subit.

Liber primus finitur.

¶LIBER SECVNDVS INCIPITVR.

De Gentibus volentibus Regem.

FAbula nata sequi mores, & pingere vitam
Tangit, quod fugias, quodq; sequaris iter.
Rege carens nunc regis inops, sine rege nec exlex,
Absq; iugo gessit Attica terra iugum.

Libertas errare negans se ſponte coegit.
Et pudor ob legem fortior enſe fuit.
Ne libitum faceret regem, plebs libera fecit.
Et quę non potuit pellere, iuſſa tulit.
Rex cœpit laniare truces, punire nocentes.
Queqꝫ leuanda leuãs, queqꝫ premenda premens.
Hoc onerat nouitas ciues in lege nouella.
Quod leuiter poſſint, vix potuere pati.
Vrbem triſte iugum querula ceruice ferentem
Aeſopus tetigit conſona verba mouens.

De Ranis rege carentibus.

CVm nihil auderet ludentes lædere ranas,
Supplicauere Ioui ne ſine rege forent.
Iuppiter huic voto riſum dedit, auſa ſecundas
Rana preces ſubiꝫ ſum ſenſu in amne ſonum.
Nam Ioue dante trabem, trabis ictu flumine moto
Demerſit ſubitus guttura rauca timor.
Placato rediere metu videre ſigillum,
Stando procul, regem pertimuere ſuum.
Vt nouere trabem per ſe non poſſe moueri,
Pro duce fecerunt tertia vota Ioui.
Ira Iouem mouit, regem dedit, intulit hydrum.
Hydrus hiante gula cœpit adire lacum.
Clamitat ecce lacus, morimur, pie Iuppiter audi,
Iuppiter exaudi, Iuppiter affer opem.
Nos ſepelit venter, noſtri ſumus eſca tyranni.
Aufer cædis opus, rede quietis opes.
Ille refert, emptum longa prece ferte magiſtrum.
Vindicet æternus otia ſpreta metus.
Omne boni precium nimio vileſcit in vſu.
Fitqꝫ mali guſtu dulcius omne bonum.
Si quis habet: quod habere decet, ſit lętus habendo:
Alterius non ſit, qui ſuus eſſe poteſt.

De Accipitre & columbis.

Accipitrem miluipulsurum bella columbæ
Accipiunt regem, rex magis hoste nocet.
Incipiunt de rege queri, quod sanius esset
Milui bella pati, quam sine Marte mori.
Quicquid agas, sapienter agas & respice finem;
Ferre minora volo, ne grauiora feram.

De fure & cane.

Fure vocante canem prætenso munere panis.
Spreto pane mouet talia verba canis.
Vt sileam tua dona volunt, furtiq́ laborant
Esse locum, panem si fero, cuncta feres.
Fert munus mea damna tuum, latet hamus in esca.
Me priuare cibo: cogitat iste cibus.
Non amo nocturnum panem plus pane diurno.
Aduena plus noto non placet hostis hero.
Non rapiet nox vna mihi bona mille dierum.
Nolo semper egens esse, semelq́ satur.
Latratu tua furta loquar ni sponte recedas,
Hic silet, ille manet, hic tonat ille fugit.
Si tibi quid detur, cur detur respice, si des.
Cur des ipse nota, teq́ gulose doma.

De sucula & lupo.

Vlt lupus, vt pariat maturum sucula fœtum,
Seq́ noui curam spondet habere gregis.
Sus ait, hac cura careas, mihi nolo ministres.
Horrent obsequium viscera nostra tuum.
I procul, vt liceat mihi tutos fundere fœtus.
I procul, & pietas hæc erit apta mihi.
Pro natis natura iubet timuisse parentes.
Fine dato verbis, hic abit, illa parit.
Tempore non omni non omnibus omnia credas:
Qui misere credit, creditur esse miser.

De terra pariente murem.

Terra tumet, tumor ille gemit, gemitusq́ fatetur
Partum, fere perit sexus vterq́ metu.

Cum tumeat tellus,mõstrat se magna daturam,
 Horrent,& trepidant,& prope stare timent.
In risum tumor ille redit,nam turgida murem
 Terra parit,iocus est,quod timor ante fuit.
Sæpe minus faciunt homines,qui magna minantur,
 Sæpe gerit vanos causa pusilla metus.

De Agno & Lupo.

CVm grege barbato dum ludit iunior agnus,
 Tendit in hunc lupus dissona verba mouens,
Cur olidam munda sequeris plus matre capellam?
 Lac tibi preberet dulcius ipsa parens,
Est prope,festina,matrem pete,munere matris
 Lac bibe,nam seruat vbera plena tibi.
Agnus ad hæc,pia capra mihi lac dulce propinat,
 Me vice matris alit,me vice matris amat.
Nec mihi,sed domino prodest me viuere,viuo,
 Vt metat in tergo vellera multa meo.
Ergo mihi prestat nutriri lacte caprino.
 Quam lac matris habens mergar in ore tuo.
Omnes vincit opes securam ducere vitam.
 Pauperius nihil est,quam miser vsus opum.
Nil melius certo monitu,nil peius iniquo.
 Consilium sequitur certa ruina malum.

De viro & eius cane.

ARmauit natura canem pede,dente iuuenta.
 Hinc leuis,hinc mordax,fortis & inde fuit,
Tot bona furatur senium,nam robore priuat
 Corpus,dente,genas,& leuitate pedes.
Hic leporem prendit,fauces lepus exit inermes.
 Illusum domini verberat ira canem.
Reddit verba canis,dum me pia pertulit etas,
 Nulla meum potuit fallere præda pedem.
Defendit senij culpam laus ampla iuuentæ.
 Nunc mea vis cecidit,facta priora vigent.

Nullus amor durat, nisi fructus seruet amorem.
 Quilibet est tanti, munera quanta facit.
Magnus erā, dum magna dedi: nunc marcidus annis
 Vileo, de veteri mentio nulla bono.
Si laudas quod eram, quod sum culpare proteruum,
 Si iuuenem recipis, pellere turpe senem:
Se misere sciat seruire, qui seruit iniquo,
 Parcere subiectis nescit iniquus homo.

De leporibus a sylua fugientibus.

Sylua tonat, fugiunt lepores. palus obuia venit,
 Fit mora, respiciunt ante, retroq; timent.
Dum librant in mente metus: se mergere pati:
 Sic metuunt: ranas stagna subire vident.
Vnus ait, sperare licet: non sola timoris:
 Turba sumus, vano rana timore latet.
Spem decet amplecti, spes est via prima salutis.
 Sæpe facit metui non metuenda metus.
Corporis est leuitas, & mentis inertia nobis,
 Ista metus causam suggerit, illa fugam.
Sic metuat, quicunq; timet: ne mole timoris
 Spe careat grauis est spe fugiente timor.
Speret, qui metuit moriturus viuere videns
 Spe duce, victuros spe moriente mori.

De Hędulo & Lupo.

Capta cibum quęrens hędulum cōmendat ouile:
 Hunc illi solida seruat ouile sera.
Natum cauta parens monitu præmunit amico:
 Vt lateat, nec sit in sua damna vagus.
Hic latet ecce lupus mouet estia voce caprina,
 Exprimit, vt pateant ostia clausa petit.
Ast procul hędus ait: caprissas gutture falso:
 Cum bene caprisses te procul esse volo.
Quod mea sis mater, mentitur imago loquēdi
 Rimula, qua video te, docet esse lupum.

Insita natorum cordi doctrina parentum
Cum pariat fructum, spreta nocere solet.

De Rustico & Angue.

RVstica mensa diu nutritum nouerat anguem,
Humanam potuit anguis amare manum.
Gratia longa viri subito mutatur in iram,
Ira per anguineum dirigit arma caput.
Vulneris autor eget, se vulnere credit egenum,
Angui pro venia supplicat, anguis ait.
Non ero securus, cum sit tibi tanta securis,
Dum cutis hæc memorat vulnera scripta sibi.
Qui me læsit, item lædet (si lædere possit.)
Expedit infido non iterare fidem,
Sed quia te piguit sceleris, scelus omne remitto,
Nam gemitus veniam vulnere cordis emit.
Qui primo nocuit, vult posse nocere secundo,
Quæ dedit infidus mella, venena puto.

De Ceruo & Oue.

CEruus oui præsente lupo sic intonat, amplum
Vas tritici debes reddere, redde mihi.
Sic iubet esse lupus: paret timor ista iubenti,
Nanque die fixo debita spondet ouis,
Fit mora, ceruus ouem vexat profœdere, ceruo
Inquit ouis, non stant fœdera facta metu.
Me decuit cogente lupo quęcunque fateri,
Me decuit fraudem pellere fraude pari,
Cum timor in pacto sedet, promissa timore
Arent, nil fidei verba timoris habent.

De Musca & Caluo.

MVsca premit caluū, muscā vult lędere caluus,
Vt muscam feriat, se ferit, illa ridet,
Caluus ait, te parca iubet vicina iocari,
Si ferior rides, si feriare cades.
Sospes ero decies ictus, semel icta peribis.
Est mea prompta mihi gratia, surda tibi,

Iure potest lædi lædens, vt lædat in illum
Vnde breuis cœpit læsio magna redit.

De Vulpe & Ciconia.

VVlpe vocante venit, sperátq; ciconia cœnam,
Fallit eam liquidus vulpe iocante cibus.
Cum bibit illa cibos, solum bibit illa dolorem,
Hic dolor in vulpem fabricat arma doli,
Sunt pauci mora parua dies, auis inquit, habemus
Fercula, quæ sapiunt, dulcis amica veni.
Hæc venit, hæc vase vitreo bona fercula condit.
Ac solam recipit formula vasis auem.
Laudat dapes oculis, vasis nitor, has negat ori
Formula, sic geminant visus odorq; famem.
Sic vulpes ieiuna redit, sic fallitur audens
Fallere, sic telo læditur illa suo.
Quæ tibi non faceres, alijs fecisse caueto,
Vulnera ne facias, quæ potes ipse pati.

De Lupo & capite superbo.

CVm legit arua lupus, reperit caput arte superbū,
Hoc beat humanis ars praeciosa genis.
Hoc lupus alterno voluit pede, verba resoluens,
O sine voce genas, o sine mente caput,
Fuscat, & extinguit cordis caligo nitorem
Corporis, est animi solus in ore nitor.

De Graculo & Pauone.

GRaculus inuento picti pauonis amictu,
Se polit, & socias ferre superbit aues.
Quem fore pauonem pauonis penna fatetur,
Pauonum generi non timet ire comes.
Pauo dolum sentit, falsi pauonis honorem
Increpat, & domitam verbere nudat auem,
Nuda latet, sociosq; fugit, minuitq; pudorem
Sic putat, hunc diro corripit ore comes.
Ascensor nimius nimium ruit, aptior imis
Est locus, hic leuis est, illa ruina grauis.

Qui plus posse putat,sua quam natura ministrat,
Posse suum superans,se minus esse potest,
Si tibi nota satis naturæ meta fuisset;
Nec vilis,nec inops,nec sine veste fores.
Cui sua non sapiunt,alieni sedulus anceps,
Quod non est sapiens,desinit esse quod est.

De mula & mulione.

MVla rapit cursum,nam mulam mulio cogit.
Mulæ musca nocet vulnere,siue minis.
Cur pede sopito cursum tempusq; moraris?
Te premo,te pungo:pessima curre leuis.
Mula refert,quia magna sonas,vis magna videri.
Ne tua verba nocent,nec tua facta mihi.
Nec te sustineo,sed eum quem sustinet axis,
Qui mea frena tenet,qui mea terga ferit.
Audet in audacem timidus,fortiq; minatur,
Debilis audendi cum videt esse locum.

De Formica & Musca.

MVsca mouens lites,formicam voce sagittat,
Se titulis ornat turpiter ipsa suis:
Torpes mersa cauis,leuitas mihi queritur alis,
Dat tibi fossa domum,nobilis aula mihi,
Delicię sunt grana tuæ:me regia nutrit
Mensa,bibis fęcem,sed bibo dulce merum,
Quod bibis a limo suggis,mihi suggerit aurum
Quod bibo,saxa premis,regia tectá premo.
Aede,cibis potu;thalamo cum regibus vtor.
Reginæ teneris oscula figo genis.
Non minus vrentes mittit formica sagittas.
Et sua non modicum spicula fellis habent.
Ludo mersa cauis,nescit tua penna quietem
Sunt mihi pauca satis,sunt tibi multa parum.
Me lætam iubet esse cauus,te regia tristem.
Plus grana mihi placent,q̃ tibi regis opes,

Venatur mihi farra labor, tibi fercula furtum.
  Hæc mihi pax mellit, toxicat illa timor.
Mundo farre fruor, tu fœdas omnia tactu.
  Cum nullis noceam, cuilibet ipsa noces.
Est mea parcendi speculum, tua vita nocendi.
  Sunt mea; quę carpo, non nisi rapta voras.
Vt comedas viuis, comedo ne viuere cessem:
  Me nihil infestat, te fugit omnis homo.
Vnde petis vitam, rapitur tibi vita palato.
  Dulcia vina bibens, fel necis acre bibis.
Si negat ala tibi ventoso victa flabello,
  Aut nece vinceris, aut semiuiua iaces.
Si potes ęstiui dono durare fauoris,
  Cætera si parcunt, non tibi parcit hyems.
Dulcia pro dulci; pro turpi turpia reddi
  Verba solet, odium lingua fidemq; patit.

De lupo & vulpe.

RESpondere lupo de furti fraude tenetur
  Vulpes, ipse vocat, hic petit, illa negat.
Simius est iudex, docti non errat acumen
  Iudicis, arcanum mentis in ore legit.
Iudicium fugito, poscis: quod poscere fraus est,
  Visq; tidem de re, quam negat ipsa fides.
Tu bene furta negas, te vitæ purior vsus
  Liberat hanc litem, pax domet, ira cadat.
Simplicitas veri traus est, puerpera falsi
  Esse solent vitæ dissona verba tuæ.
Sordibus imbuti nequeunt dimittere sordes,
  Fallere, qui didicit, fallere semper amat,

De homine & mustella.

PRæda viri prædo murum mustella precatur,
  Da veniam, debes parcere parce mihi.
Quod caret hoste domus, quod abest a sorde, fatetur
  Esse meum, pro me te rogat, ergo faue.

Seruitio me redde tuo, mihi redde laboris
Præmia, pro dono sit mea vita mihi,
Ille refert, operum debetur gratia menti,
Non operi: gratum mens bona reddit opus.
Nemo (licet prosit) nisi vult prodesse meretur.
Nam prodesse potest, hostis obesse volens.
Cum mihi prodesses, mihi nil prodesse putabas,
Hostibus ipsa meis, & meus hostis eras.
Non mihi monstra necans, sed eras, ubi prouida soli,
Sic panem poteras rodere sola meum:
Pane meo pinguis, mihi da pinguedinis vsum.
Damno penso necem, digna perire, peti.
Nil honorat factum, nisi facti sola voluntas,
Non operis factum, sed notæ mentis opus. a

De rana & boue.

AEquari vult rana boui, tumet ergo, tumenti
Natus ait, cessa, præ boue toto nihil.
Rana dolet, meliusq; tumet, præmit ille tumentem,
Vincere non poteris, victa crepare potes.
Fortius iratam vexat tumor, illa tumoris
Copia scindit eam, viscera rupta patent,
Cum maiore minor conferri desinat, & se
Consulat, & vires temperet ipse suas.

Libri secundi finis.

INCIPIT LIBER TERTIVS.

De leone vulnerato.

SOlicitus prędę currit leo, spina leonem.
Vulnerat, offendit in pede mersa pedes.
Fit mora decursu, leuitas improuida lapsum
Sæpe facit. leso stat pede turba pedum.
Vix egrū sinit ire dolor, saniemq;, fatetur
Maior idem loquitur vulneris ipse dolor,
Cum lædit miseros fortuna medetur eisdem,
Hoc est, cur medicum plaga leonis habet,

Nam leo pastorem reperit, pastorq; leoni:
Pro dape tendit ouem, respuit ille dapem.
Supplicat, & tenso plagam pede monstrat, at ille
Orat opem. pastor vulnera soluit acu.
Exit cum sanie dolor, & res causa doloris
Hic blando medicam circuit ore manum.
Sospes abit, meritumq; notans in corde sigillat.
Tempore deleri gratia firma nequit.
Hic leo vincla subit romanę gloria prædæ
Hunc habet, & multas mulcet harena feras.
Ecce necis pœnam pastoris culpa propinat.
Clauditur in medijs, & datur esca feris.
Hunc leo presentit. petit hunc, timet ille, timenti
Hæc fera blanditur, sperat, abitq; timor.
Nil feritatis habens ludit fera, cauda resultat:
Dum fera mansuescit, se negat esse feram.
Hunc tenet, hunc lingit, pensatq; salute salutem.
Nulla sinit fieri vulnera, nulla facit.
Roma stupet, parcitq; viro, parcitq; leoni.
Hic redit in syluas, & redit ille domum.
Non debet meritum turpis delere vetustas.
Accepti memores nos decet esse boni.

De leone & equo.

TOndet equus pratum, petit hunc leo: cura leonis
Hunc fouet, vt fiat esca leonis equus.
Inquit equo, mi frater aue, fruor arte medendi.
Et comes & medicus sum tibi, paret equus.
Sentit equus fraudes; & fraudi fraude resistit.
Mente prius texens retia fraudis, ait.
Quæsitus placidusq; venis, te temporis affert
Gratia, te rogitat: pes mihi sente grauis.
Hic fauet, instat equo, subiecto vertice calcem
Imprimit, & sopit membra leonis equus.
Vix fingit ille sopor, vix audet vita reuerti.
Vix leo colla mouens respicit, hostis abest.

Se'qꝫ leo damnat, patior pro crimine pœnam,
Nam gessi speciem pacis, & hostis eram.
Quod non es, nec velis, quod es, esse fatere.
Est male, quod non est, qui negat, esse quod est.

De equo & asino.

GAudet equus phaleris, freno sellaqꝫ superbit.
Ista quidem vestit aureus arma nitor.
Obstat asellus equo, virus premit artus. asellum
Vexat onus, tardat natus eundo labor.
Quod sibi claudit iter, sonipes inclamat asello.
Occurris domino vilis aselle tuo?
Vix tibi do veniam de tanti crimine fastus.
Cui via danda fuit, libera dignus eram.
Supplicat ille nimis, transitqꝫ silendo timorem,
Fit timor, surda preterit aure minas.
Summus equi declinat honor, dum vincere tentat:
Vincitur, & cursum viscera rupta negant,
Priuatur phaleris, freno priuatur honesto,
Hunc premit assiduo rheda cruenta iugo.
Huic tergum macies acuit, labor vlcerat armos
Hunc videt, inqꝫ iocos audet asellus iners.
Dic sonipes, vbi sella nitens? vbi nobile frenum?
Hæc tibi cur macies? cur fugit ille nitor?
Cur manet hic gemitus? cur illa superbia cessat?
Vindicat elatos iusta ruina gradus.
Stare diu nec vis, nec honor, nec forma, nec ætas
Sufficit in mundo. Plus tamen ista placent.
Viue diu, sed viue miser, sociosqꝫ minores
Disce pati, risum det tua vita mihi.
Pennatis ne crede bonis, te nulla potestas
In miseros armet, nam miser esse potes.

De quadrupedibus & auibus.

QVadrupedes pugnant auibus, victoria nutat,
Spes onerata metu vexat vtrumqꝫ gregem.

Linquit aues, quæ sumit auis de vespere nomen,
Ne timet oppositi castra subire gregis.
Armat aues aquilæ virtus, & viribus implet,
Et magno torpet altera turba metu.
Amplexatur aues vlnis victoria lætis.
Pro titulo pœnam transfuga sumit auis,
Vellere nuda suo pro pulmis vulnera sumit,
Editum'q; subit: ne nisi nocte volet.
Non bonus est ciuis, qui præfert ciuibus hostem,
Vtiliter seruit nemo duobus heris.

De philomena & accipitre.

DVm philomena sedet, studiũ mouet oris amœ-
Sic sibi, sic nido visa placere suo. (ni:
Impetit accipiter nidum, pro pignore mater
Supplicat, alter ait, plus prece carnem amo.
Nec prece, nec precio, sed amœno flectere cantu
Me potes, ille silet, dulcius illa canit.
Mente gemit, licet ore canat, mens eius arescit:
Cuius mellifluum manat ab ore melos,
Impia fatur auis, sordet modus iste canoris,
Et laniat natum matre vidente suum.
Mater obit, nec obire potest, sed viuit, vt ipsam
Vincat, vita necem plus nece cladis habens,
Cor patitur matris, plus nati corpore corpus.
Rodit auis rostro, cor fodit ense dolor.
Vestigat sua pœna scelus, nam fraudibus vso
Aucupe: fraudosam viscus inescat auem.
Fine malo claudi, mala vita meretur iniquus,
Qua capit insontes, sed dolet arte capi.

De lupo & vulpe.

DItat preda lupum, ducit lupus ocia longa.
Fausto cibo vulpes inuidet, ista mouet.
Frater aue, miror cum tanto tempore mecum
Non fueris, neque o non memor esse tui.

Ille refert, pro me vigilat tua cura precari,
Numina non cesses, ne mea vita ruat.
Fraude tamen munita venis, falsoq; venenum
Melle tegis, dolor est copia nostra tibi.
Et torquere paras aliquid, furtumq; minaris.
Sed mea furtiuam respuit esca gulam.
Spreta redit, spretam stimulat dolor, apta dolori
Fraus subit, ad pecudum transuolat ipsa ducem,
Hūc monet his verbis, tua gratia numinis instar
Sit mihi, nanq; lupum dat mea cura tibi.
Hostem pede tuum, tuus iacet hostis in antro.
Vir fauet, antra petit, hic necat esse lupum.
Ista lupi consumit opes, sed floret ad horam.
Vita nocens, vulpes casse retenta gemit.
Cui nocui, nocet ecce mihi, nocuisse nociuo
Iure cado, cuius concidit arte lupus.
Viuere de rapto, vitam rapit, inuidus instans
Alterius damnis in sua damna ruit.

De ceruo & canibus.

FOns nitet argento similis, sitis arida ceruum
Huc rapit, haurit aquas, se speculatur aquis,
Hunc beat, hunc mulcet ramosæ gloria frontis,
Hunc præmit, hunc lædit tibia macra pedum.
Ecce canes, tonat ira canum, timet ille, timenti
Fit fuga, culpati cruris adorat opem.
Syluæ claustra subit, cornu retinente morantur
Crura, nec hunc captum cornua longa negant.
Spernere qđ prosit, vel amare quod obsit ineptū est.
Quod prodest fugimus, & quod amamus obest.

De viro & vxore.

CVm vir & vxor amant, vxorem priuat amato
Parca viro, nec eam priuat amore viri.
Coniugis amplectens tumulum pro coniuge vexat
Vngue genas, oculos fletibus, ora sono.

Hanc iuuat ipse dolor:nequit hac de sede reuelli
Grandine,seu tenebris,seu prece,seu minis.
Ecce reum damnat iudex,crux horrida punit,
In cruce custodit tempore noctis eques.
Hic sitit,ad tumulum vocat hunc,& clamor & ignis.
Orat aquæ munus,hæc dat,& ipse bibit.
Aegrum nectareis audet cor tangere verbis.
Hunc vocat ad primum cura salutis opus.
Sed redit,& dulces monitus intexit amato
Cordi,vita subit claustra doloris amor.
Vir metuens furem capi,suspendia furis
Visit,sed viduam tactus amore petit.
Hanc ligat amplexu,fructumq; ligurit amoris.
Hic redit ad furem,sed loca fure carent.
Hic dolet,hic queritur,dolor instigat amicam.
Non bene seruato fure timore premor.
Rex mihi seruandum dederat,me regius ensis
Terret,& extorrem me iuberesse timor.
Hæc ait,inueni spem,quę tibi suscitet artem.
Vir meus implebit in cruce furis onus.
Ipsa viri bustum reserat,pro fure catenat
Ipsa virum,restem subligat ipsa viro.
Huic merito succumbit eques:succumbit amori
Illa nouo,ligat hos firmus amore thorus.
Sola præmit viuos pœnacq; metucq; sepultos
Fœmina fœmineum non bene finit opus.

De iuuene & Thaide.

ARte sua Thais iuuenis irretit,amorem
Fingit,& ex ficto fructus amore venit.
A multis fert multa procis,ex omnibus vnum
Eligit,huic veri spondet amoris opes.
Sum tua,sicq; meus;cupio plus omnibus vnum
Te volo,sed nolo munus habere tuum.
Percipit ille dolos,& dedit qualia sumpsit.
Sis mea,sumq; tuus,nos decet ęquus amor.

Viuere non vellem,nisi mecum viuere velles,
Tu mihi sola salus,tu mihi sola quies.
Sed fallit,rimeo,quia me tua lingua fefellit.
Preteriti ratio scire futura facit,
Vita apis taxum,quam gustu sæpe probauit,
Fallere vult hodie,si qua fefellit heri.
Thaida si quis amat sua,ne se credat amari,
Thais amore caret,mnnus amantis amat.

De patre & eius filio.

EST pater,est genitus,hic patri credere nescit,
Nam facienda fugit,& fugienda facit.
Mens vaga discurrit,& menti consonat ętas.
Mentis & ętatis turbine frena fugit.
Ira senis seruos pro nati crimine punit.
Instruit ista senem fabula nata sequi.
Cauta bouem manus vitulumq; supponit aratro,
Hic subit,ille iugum pellit,arator ait.
Gaude,lætus ara tu,quem domat vsus arandi,
A boue maiori discat arare minor.
Non placet,vt sudes,sed des exempla minori,
Qui pede,qui cornu pugnat abire iugo.
Sic domat indomitũ domito boue cautus arator,
Sic veterem sequitur iunior ille bouem.
Proficit exempli merito cautela docendi,
Maioriq; sua credat in arte minor.

De vipera & lima.

VIpera fabrilem dapis anxia tendit in ædem.
Incipit hæc limam rodere,lima loqui,
Nescis posse meum,quæ sis mea gloria nescis.
Dente meo pateris,non ego dente tuo,
In tenuem forti ferrum molo dente farinam.
Et cadit attritu dura farina meo.
Ferrea mordaci castigo tubera morsu.
Aspera plano,seco longa,foranda foro.

Deliras igitur cum dente minaris inermi,
Rideo si ferior, vulnera ferre genis.
Fortem fortis amet, nam fortem fortior agit.
Maiori timeat obuius ire minor.

De lupis & ouibus.

PVgna lupis opponit oues, ouiumq; satelles
Est canis, est veruex, hac ope fidit ouis.
Palma diu dormit, desperat turba luporum,
Et simulans lupus fallere tentat ouem.
Fœdus vtrinq; fides iurato numine fulsit,
Id lupus, id simplex obside firmat ouis.
Datq; lupis male sane canis, recipitq; luporum
Pignora, non metuit, nec sua damna videt.
Dum natura iubet natos vlulare lupinos,
Turba lupina furit, fœdera rupta querens
Ergo pecus tutoris egens in viscera mergit
Præside nuda suo, sic trucidatur ouis.
Tutorem retinere suum, tutissima res est,
Nam si tutor abest, hostis obesse potest.

De securi & nemore.

QVo teneatur eget, nil ausa secare securis:
Armat eam lucus, vir rogat, ille fauet.
Vir nemus impugnat, lassans in cæde securi
Arboris omne genus vna ruina trahit.
Lucus ait pereo, mihimet sum causa pericli,
Me necat ex dono rustica dextra meo.
Vnde perire queas, hostem munire caueto.
Qui dat, quo pereat, quem iuuat, hoste petit.

De cane & lupo.

CVm cane sylua lupū sociat, lup⁹ inquit, amœna,
Pelle nites, in te copia sancta patet.
Pro verbis dat verba canis, me ditat herilis
Gratia, cum domino me cibat ipse domus.
Nocte vigil fures latratu nuncio; tutam
Seruo domum, mihi dat cumulus æde thorum.

Hæc mouet ore lupus, cupio me viuere tecum,
Communem vt capiant otia nostra cibum.
Verba canis reddit, cupio te viuere mecum.
Vna dabit nobis mensa manusq; cibum.
Ille fauet, sequiturq; canem, gutturq; caninum
Respicit, & quærit, cur cecidere pili?
Inquit, ne valeam morsu peccare diurno,
Vincla diurna fero, nocte iubente vagor.
Reddit verba lupus, non est mihi copia tanti,
Vt fieri seruus ventris amore velim.
Ditior est liber mendicus, diuite seruo:
Seruus habet nec se, nec sua liber habet.
Libertas prædulce bonum, bona cætera condit:
Quam nisi conditur, nil sapit esca mihi.
Libertas animi cibus est, & vera voluptas.
Qua qui diues erit, ditior esse nequit.
Nollo velle meum pro turpi vendere lucro.
Has qui vendit opes, hoc agit, vt sit inops.
Non bene pro toto libertas venditur auro.
Hoc cæleste bonum præterit orbis opes.

De ventre, & pedibus, & manibus.

INcusant auidi pes, & manus otia ventris.
Omnia solus habes lucra labore carens.
Nos labor edomuit, te fouit inertia, sorbes
Omnia; quæ nostri cura laboris emit.
Disce pati famis acre iugum, vel disce labori
Credere, teq; tui cura laboris alat.
Sic ventri seruire negant, se venter inanem
Comperit, orat opem, nil dat auara manus.
Ille preces iterat, iterum fugit illa precantem.
In stomachi fundo torpet, abitq; calor.
Victa fame natura fugit, vix arida fauces
Obserat, vt solitum non sinat ire cibum.
Vult epulas dare sera manus, sed corporis ęgri
Perdita non reparans, machina tota perit

Nemo sibi satis est, eget omnis amicus amico.
Si non vis alijs parcere, parce tibi.

De simia & vulpe.

SImia de turpi queritur nato porrigit aurem
Vulpes, nec recipit mente, sed aure preces.
Simia sic fatur, natis vt mihi dedecus ornet,
Sufficeret caudæ pars mihi parua tuæ.
Quid prodest nimia campos insculpere cauda?
Quod mihi prodesset, est tibi pondus iners.
Illa refert nimio damnas de pondere caudam,
Est breuis atq; leuis, hæc duo damna queror.
Malo verrat humum, quam sit tibi causa decoris.
Quam tangant immundas res bene munda nates.
Id minimum minimoq; minus ditaret egenum.
Quod minimum minimo credis auare minus.

De mercatore & asino.

DVm fora festinus lucro petit, instat asello
Institor: & pressum pondere fuste præmit,
Ille necem sperat, nece promittente quietem,
Sed nece completa viuere pœna potest.
Tympana nam facit & cribella pellis aselli.
Hinc lassatur, & hinc pulsa tonante manu.
Cui sua vita nocet, caueat sibi rumpere vitam,
Non nece, sed meriti iure quiescit homo.

De ceruo bobus & canibus.

MOtus voce canum ceruus fugit, auia syluæ,
Deserit arua, tenet claustra, bouina subit
Bos ait, aut luci tenebras, aut equora campi
Tutius intrares, hic piger, inde leuis.
Nunc veniet custos boum, stabuliq; magister,
Si duo, vel tantum te videt alter, obis,
Ceruus ait, mihi vestra necem clementia demat;
Condite me latebris, vt iuuet vmbra fugam,
Hunc tumulat fœnum, præsepe reuisit arator,
Frondibus & fœno munit, alitq; boues.

Hic abit,& ceruus vitasse pericula gaudet,
Bobus agit grates,ex quibus vnus ait.
Est leue vitare cæcum,si venerit argus.
Argum si poteris fallere,tutus eris.
Centum fert oculos,cui se debere fatentur,
Et domus,& serui,totaq; iura loci.
Res tua te reperit argum,res altera cæcum.
Qui tibi dormitat,scit vigilare sibi.
Hic latet,argus adest,pabulum bobusq; ministrat,
Plus æquo tenues viderat esse boues.
Dum munit præsepe cibo, dũ fulgurat ira
Ausa videre diem cornua longa patent.
Quid latet hic?quid (ait) video?sentitq; latentē,
Et bona fortunæ munera lætus habet.
Exulis est non esse suum,vigilare potentis,
Stertere seruorum,velle iuuare pij.

De Iudæo & pincerna regis.

FErt iudæus opes,sed onus fert pectore maius,
Intus adurit,eum cura,laborq; foris.
Ergo metu damni sibi inuere regis amorem
Firmat,vt accepto pro duce tutus eat.
Hunc regis pincerna regit,cor eius adurit
Auri dira sitis,& parat ense scelus,
Sylua patet,subeunt.iudæus in ore sequentis
Cor notat.i,sequar.i prior.ille negat,
Sed gladium nudans nemo sciet,inquit,obito,
Ille refert,scelus hoc ista loquetur auis.
Prosilit ex dumo perdix,hanc indice signans,
Altera ait,scelus hoc ista loquetur auis.
Et rapit ense caput,& opes metit,& scrobe funus
Celat,agit celeres annus in orbe rotas.
Perdices domini cœnæ pincerna ministrat,
Ridet,& a risu vix vacat ille suo.
Rex audire sitit,hic differt dicere causam.
Fit locus,ambo sedent,hic petit,ille refert.

Rex dolet,& læto mentitur gaudia risu,
Vocat consilium,consiliumq; sedet.
Pincernam crucis esse reum sententia damnat.
Crux perimit meritum iure fauente cruci.
Vt pessimas quemquam,nullum tibi suadeat aurum,
Nam decus & vitam mœsta ruina rapit.

De Ciue & Equite.

Ciuis eques sub rege vigent,hic prælia regis,
Hic dispensat opes,hic vir,& ille senex.
Inuidiæ perflata genis innata doloris,
Flammis fax iuuenem torret honore senis.
Regis in aure truces figit de ciue susurros,
Est tibi non pastor,sed lupus ille senex.
Ditant furta senem,furtis sua copia creuit.
Est sua de censu gaza recisa tuo.
Firmabo mea verba manu,sua furta fateri
Hunc faciam,bello iudice verus ero.
Cum moueant obiecta senem plus debilis ætas
Hunc mouet,& seniq crimine visus hebes.
Parcunt iura seni,si pro sene pugnet amicus.
Cur sibi nullus honor fœnoris arma præbet.
Mendicat pugilem,sed abest,qui pugnet amicus.
Nanq; fugit viso turbine falsus amor.
Dum fortuna tonat,fugitiuos teri et amicos.
Et quis amet,quis non,sola procella docet.
Cœna trahit ciuem,differt nox vna duellum.
Sollicitat mentem iusta querela senis.
Quos meritis emi multos mihi fecit amicos
Longa dies,cunctos abstulit hora breuis.
De tot amicorum populo non restitit vnus:
Quamq; dedi multis nemo repensat opem.
Rebar pace frui,mea paci congruit ætas.
Sed mea turbauit gaudia liuor edax.
Hosti multa meo palmam pepigere tepesco.
Ille calet,careo viribus,ille viget.

Arma parum noui, se totum prębuit armis.
Est mihi visus hebes, visus acutus ei.
Nil mihi spondet opem, nisi iustæ gratia causę.
De fragili quæritur præside causa potens.
Corporis eclipsim timet alti copia cordis.
Nam fragili peccat mens animosa manu.
Si turpes nudæ mendax infamia vitæ
Infigit maculas, quid nituisse iuuat?
Desperat, lugetq; senex, hunc lenit arator,
Qui senis arua nouat, annua lucra ferens.
Me stimulat pietas, p te proferre duellum.
Est mihi pro domino dextra parata meo.
Ecce dies oritur, locus est tempusq; duelli.
Stant pugiles, ineunt prælia mente manu.
Est equiti fœdũ qđ stet, qđ pugnet arator,
Seq; putat victum, ni cito vincat eum.
De se nihil retinet virtus oblita futuri.
Dextraque corporeas prodiga fundit opes.
Ictus ipse suos steriles expandit in vsus.
Et feriens hostem se magis hoste ferit.
Sed proprię virtutis opes abscondit arator
Dum locus expensæ detur & hora suæ.
Aut metu fallit: aut armis temperat ictus.
Præciditq; minas frontis vtrunq; iubar.
Dormitans vigilat, & cessans cogitat ictus.
Et metuẽs audet dextra, notatq; locum.
Hæc mora nõ artis ratio, sed culpa timoris
Creditur, arte fruens esse videtur iners.
Gaudet eques vicisse putans, spernitq; bubulcum.
Sudoremq; suum tergit ab ore suo.
Ecce moram nescit equitem speculata morantem.
Et cubiti modum rustica claua terit.
Huius plaga loci totius corporis aufert
Robur, cedit eques, seq; cadente sedet.
O noua simplicitas, sedet ipse, vocatq; sedentem.
Et nisi surgat eques, surgere velle negat.

Surge bubulcus ait,cui miles surgere nolo.
Alter ait,sedeas,meq; sedere licet,
Turba stupet,præfectus adest,equitiq; moranti
Imperat,vt surgat,aut superatus eat.
Hæret eques,præfectus ait,te vicit arator,
Pugna cadit,regi panditur ordo rei,
Rex ait:incisum nolo præfecte duellum,
Dedecus explanet iste,vel ipse suum,
Pugna redit,milesq; sedet,velut ante sedebat.
Surge bubulcus ait,non volo dixit eques.
Cultor ait,dum stare negas;ego stare negabo.
Surgere si tentes,surgere promptius ero.
Ambo sedent,ridet populus,præsesq; bubulco
Intonat,aut pugna,vel fuge tempus abit,
Cultor ait,surgat, cadet si surgere velit,
Percute præses ait,percute;surgat eques,
Te decet aut illum victi sibi ponere nomen,
Hoc mihi non ponam nomen,arator ait.
Surge,surge miser,nam turpe ferire sedentem
Est mihi,sicq; tibi turpe sedendo mori,
Sic ait,& timido vultu rogat ille furentem
Parce precor,vincor,supplico,victor abi,
Læta nouat fortuna senem,senis vnicus hęres
Scribitur,& dignas intrat arator opes,
Ius superat vires,sors aspera monstrat amicum.
Plus confert odio gratia fraude fides,
Fine fruor versu gemino,quid cogiter omnis
Fabula,declarat,datq; quid intus habet,

Fabularum Aesopi finis.

PETRI AEGIDII ANTVERPIANI, Endecasyllabon.

QVisquis noscere fabulas iocosas
Aesopi cupis, hunc nouum libellum
Limatum, nitidum, eruditulumq;
Exili tibi compara moneta,
Quo nec tersior est, venustiorq;,
Nec iucundior est, facetiorue.
Seu purum inspicias stilum latinum,
Seu tu bestiolas legas loquentes,
Quin & sensiculis scatens amœnis,
Vt vita instituenda cuiq; monstrat,
Hunc me barbarus ore Zoileo
Pinset, deprimet, atq; lancinabit
Hunc vel religiosuli probabunt.
Qui fracti piceo caput cucullo
Ipsis sunt Cynicis seueriores,
Nullos quippe docet feros amores,
Vel, quæ lædere testulam iuuentæ
Possent, illecebras licentiores.
Sed quid plura moror? libellus iste
Prorsus nobilis, elegans, latinus,
Horarum est simul omnium libellus.

FINIS.

APVD INCLYTAM GRANATAM. MENSE FEBRVARIO. M. D. LIII.